

tv-15naš TOVARIS

Št. 10
13. marca 1986
Leto XXIV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ves čas po osvoboditvi so vsakokratne volitve pomenile našim delovnim množicam priložnost in spodbudo, da so pozorno pregledale, kam nas je v tem in onem obdobju vodil družbeni razvoj, kje smo imeli uspehe in kje se nam je zatikalo. Tako je bilo tudi v mesecih priprav na sedanje volite. Na 6200 temeljnih kandidacijskih konferencah v slovenskih občinah, krajevnih skupnostih in tozidih, ko je tekla beseda o 270.000 evidentiranih možnih kandidatih za nosilce naše oblasti, so volilci dodobra pretehtali položaj. Poseben ton sta temu dogajanju dajali predvsem dve okoliščini. Prvič, menda še nikoli po zmagi naše revolucije nismo bili v tako nezavidljivih gospodarsko političnih razmerah in drugič, še nikoli ni bila naša socialistična demokracija tako neposredno zave-

zana, da se z mobilizacijo lastnih sil upre slabostim, ki nam zapirajo pota k rešitvi. Prav ta demokracija, v kateri vidi naša skupnost edino poročstvo, da bodo premagane napake, storjene v preteklosti zlasti iz vsakršne birokratske samovolje, je v predvolilnem času v znatni meri opravila svoje poslanstvo. Kritične misli in predlogi, ki so jih v odločnem prizadevanju po preobratu dali občani v predvolilnih razpravah, terjajo od delegatov, delegacij in skupščin, ki bodo izvoljeni, da bodo zvesti izvrševalci teh demokratičnih hotenj in pobud.

Kot bojevniki naše skupne in enotne fronte socialističnih sil vidijo borci NOV rešitev samo v zmagi teh procesov.

Volitve so se začele

Za nami je prva faza priprav na volitve v skupščine družbeno-političnih skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti. Opravljenih je bilo veliko nalog in določeni so bili kandidati za temeljne delegacije, ki jih bodo delovni ljudje volili danes, 13. 3. 1986 v organizacijah združenega dela in občani 16. 3. 1986 v krajevnih skupnostih. S tem pa priprave na volitve stopajo v drugo fazo.

Evidentiranje in predkandidacijske dejavnosti so potekale v zaostrenih notranjih ekonomskih in mednarodnih političnih razmerah. ZZB NOV se je aktivno in organizirano vključila v predvolilne priprave. Skupaj z drugimi frontnimi deli SZDL so evidentirali kandidate za opravljanje vodilnih in drugih funkcij v občinskih skupščinah in skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti. V skladu z merili, načeli in postopki za uresničevanje kadrovskih priprav, opredeljenih v SZDL in zvezi sindikatov, so se izrekli o kandidatih za člane izvršnega sveta občinskih skupščin, o kandidatih za predsednika in člane predsedstva SR Slovenije, o delegatih zveznega zbora in zbora republik in pokrajin skupščine SFRJ ter o nosilcih vodilnih in drugih funkcij v skupščini SR Slovenije in samoupravnih interesnih skupnosti v republikah.

Pred nami je druga faza predvolilnih priprav. Sklicane bodo: 2. seja občinskih kandidacijskih konferenc (od 20. do 25. 3. 1986), prva redna seja RK SZDL Slovenije in prva seja republiške kandidacijske konference;

prve seje občinskih skupščin (v sredini aprila) in skupščin samoupravnih interesnih skupnosti v občinah (v skladu z njihovimi samoupravnimi akti);

prve seje skupin delegatov za delegiranje delegatov v zbore skupščine SR Slovenije (med 15. 4. in 17. 4. ali med 22. in 24. 4. 1986);

druga seja republiške kandidacijske konference (od 18. 4. do 30. 4. ali med 25. in 30. 4. 1986).

Nato bodo prve seje vseh zborov skupščine SR Slovenije (7. 5. 1986) in prve seje skupščin samoupravnih interesnih skupnosti v republikah, v skladu z njihovimi samoupravnimi akti. V maju bo prva seja skupščine SFRJ. Politična ocena predvolilnih priprav in samih volitev bo v juniju.

Za prvo fazo je značilno, da so bile kandidacijske konference razmeroma dobro obiskane, razprave pa bolj zavzete, kritične, odprte in demokratične kot pri prejšnjih volitvah. Delovni ljudje in občani ter udeleženci NOB so zahtevali doslednejše uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, večjo učinkovitost v delovanju političnega sistema socialističnega samoupravljanja in konkretizacijo odgovornosti, zlasti osebne, za posledice ekonomske krize in ponesrečenih vlaganj. Ponekod so oporekali kandidaturi posameznih predlaganih kandidatov, vendar včasih s premalo utemeljenimi argumenti. Aktivisti, člani SZDL, ZK in ZZB NOV se na nekaterih kandidacijskih konferencah niso dovolj tehtno odzvali na poenostavljene in enostranske kritike o posameznih kandidatih.

V naslednji fazi morajo tudi člani in organizacije ZZB NOV še aktivneje sodelovati v fronti socialističnih sil pri ustvarjanju pozitivnega predvolilnega ozračja, in prispevati k večjemu angažiranju in ustvarjalnosti v nadaljnjih kandidacijskih postopkih. Storiti morajo vse za množično udeležbo ljudi na volitvah in za izvolitev demokratično izbranih kandidatov na listi organiziranih socialističnih sil. Odločno morajo nastopati proti neutemeljenim ali posplošenim kritikam in za razvijanje višje stopnje demokratične zavesti ljudi, da se izognemo krivici, ki jo lahko povzroči takšna neobjektivna kritika posameznemu kandidatu ali razpravljalcu. Politično akcijo je potrebno povezovali kritično, toda aktivno in ustvarjalno, z drugimi aktualnimi družbenoekonomskimi, političnimi, kulturnimi in drugimi nalogami sedanjega trenutka, zlasti hitrejše odpravljanje slabosti in pomanjkljivosti, ki jih nakazuje kritična analiza delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Marjan Lenarčič

Foto: J. Čurin

Enainštirideset let partizanskih smučin

Partizansko Cerkno je minulo nedeljo znova slavilo. Na Črnem vrhu nad tem krajem je namreč potekala že dvanajstič po vrsti prireditelj Partizanske smučine Cerkno 45. Kar 109 nekdanjih borcev NOV si je pripelo smuči in se pomerilo v veleslalomu in teku na 7 kilometrov. Organizatorji, družbenopolitične in borčevske organizacije idrijske, škofjeloške in kranjske občine so tudi tokrat izvrstno opravile svojo nalogo. Več o sami prireditvi berite na 16. strani.

Jože Čurin

Božo Kuharič

»Čas je, da prenehamo z lažno solidarnostjo!«

Naš obisk v Pomurju, v murskosoboški delovni organizaciji Muri, proizvajalcu moške in ženske konfekcije ter ženskih plaščev, pri glavnem direktorju Božu Kuhariču je potekal kljub pojemajoči zimi in trmasto vztrajajoči megli v razgretim predvolilnem ozračju, ki so ga razgibali radgonski dogodki, za dodatek pa še trdovratne, niti najmanj popustljive razprave o prihodnosti že močno onesnažene Mure, ki ji je namenjena vrsta zajezitev z elektrarnskimi jezovi. K razgretosti prihajajoče odjuge kot mnogokje dodaja svoje še nedorečenost deviznega zakona, ki vse večje pomurske izvoznike spravlja ob živce in jim jemlje veselje do izvozne naravnosti v časih, ko so največje težave že za njimi. V Pomurju pričakujejo pomlad, ki bo, mimogrede, pustila za seboj pravo opustošenje na že sedaj popolnoma razritih cestah.

Murskosoboška Mura je delovna organizacija, ki ima že šestdesetletno tradicijo. Danes velja za nosilca razvoja v murskosoboški občini, s svojimi 5800 zaposlenimi pa je gotovo največja delovna organizacija. Kaj to pomeni za pokrajino, iz katere so se v preteklosti ljudje množično izseljevali po svetu, in ki je dolgo veljala za revno in nerazvito, ni potrebno posebej pripovedovati. Najlepše ilustrira to dejstvo dogodek iz pred mnogih let, ko so hoteli Muro preseliti v bližino Ljubljane, češ da naj bi se industrija ne razvijala v krajih ob meji. Takrat so delavke odločno zaustavile tovarnjake z že naloženimi in za selitev pripravljenimi stroji. Navezanost, tako značilna za manj razvite!

Murskosoboška Mura je v dosedanjem razvoju dosegla tisto točko, ko zaposlovanje ni več mogoče, saj bi kaj takšnega pomenilo pregrebo posege v normalno delovne delovne organizacije.

Naložbe zunaj
tekstilne panoge

»Dosegli smo, kar smo hoteli, na vrsti so naložbe v tehnologijo, v organizacijo dela, v produktivnost, v kadre,« je pripovedoval Božo Kuharič. »Še naprej bomo pospeševali izvoz, ne glede na mračne napovedi. Trenutno izvažamo približno 65 odstotkov vseh proizvodov, to pa je hkrati tudi naše najpomembnejša naloga.

Z vsemi močmi se trudimo, da bi prodajali svoje znanje. To nam je do neke mere uspelo. V Egiptu smo že podpisali prodajo treh projektov, ki so povsem naše kreacije. Tudi intenzivno razvijamo poslovni sistem, vse torej, kar spremlja proizvodnjo.

Rekel sem, da smo pri obsegu tovarne in zaposlovanja dosegli maksimum. Živimo in delamo na območju, ki se hoče nočeš ukvarja s hudim problemom: imamo približno 3000 nezaposlenih. To je za nas hudo, prehudo breme, ki ga Slovenija v celoti sicer ne čuti tako močno, mi pa iz dneva v dan huje. Gre za predvsem mlade ljudi.

Če je kdo v svojem okolju nosilec razvoja, potem je to seveda tudi njegov problem. Dogovorili smo se – in to tudi zapisali v srednjeročni program razvoja – da bomo znatna sredstva naše akumulacije vložili v programe zunaj tekstilne idnustrije, da nekako rešimo problem teh mladih ljudi. Seveda moramo najti v slovenskem prostoru, v združenem delu korektnega partnerja, ki se bo pripravljen enakopravno pogovarjati z nami, ki bo imel dobre razvojne programe... Mi smo pripravljene pomagati z ljudmi, kapitalom, kadri. Kakšne posebne sreče doslej nismo imeli. Z LTH iz Škofje Loke smo postavili v Ljuto-

meru manjšo tovarno. Zanimajo nas seveda dohodkovno zanimivi projekti. Rešitev za vsako ceno ne potrebujemo, časi niso takšni.

Mura, ki se ponaša z visoko produktivnostjo, je tako pripravljena reševati probleme Pomurja, naslanjajoč se na svoje moči, vendar ob primernem razumevju slovenskega združenega dela. To hoče in želi neglede na to, da časi niso ravno najboljši, da se kupna moč prebivalstva manjša in da seveda vse skupaj vpliva tudi nanje. Sooča se s splošnimi jugoslovanskimi težavami, z zapleti pri uvozu moderne opreme, rezervnih delov itd. In vendarle je Pomurcem uspelo, da so kljub vsemu na zeleni veji: dvom, da bo vse manjša kupna moč prebivalstva spodrezala krila razvojno nadvse agresivni delovni organizaciji že v lanskem letu, še posebej pa v letošnjih prvih mesecih, se ni uresničil. Zelo dobro so prodali svojo kolekcijo »jesen-zima« in bi jo lahko še več, če bi imeli na voljo dovolj izdelkov! Kje je

rek na inozemskem tržišču, konvertibilnem, kjer so lani dosegli okoli 23,5 milijona dolarjev dohodka oziroma 96 odstotkov vsega izvoza. To je posledica petindvajsetletne naravnosti v izvoz, že zdavnaj vpeljanih poslovnih odnosov na osnovi enakopravnosti. Na konvertibilnem tržišču pomeni to predvsem zelo objektivne cene, manjše tveganje, po drugi strani pa so zahtevani vse večja kvaliteta, natančnost dobavnih rokov ipd. Ne glede na to, da cene v panogi nenehno padajo, dosega Mura vsako leto za dva do tri odstotka višje izkupičke pri prodaji svojih izdelkov, toliko pač, kot je na teh tržiščih stopnja inflacije. Res se zdi, da včasih kdo odpade v tem neusmiljenem boju za kupce, res je tudi, da se mora včasih umakniti tudi Mura, ker preprosto niso zanimivi zaradi cen, vendar nočejo privoliti v kompromise. To je naširjanje ugleda.

Murskosoboški tekstilci izvažajo predvsem na Zahod, v več kot dvajset držav

proizvodnjo: manjša proizvodnja, večja kvaliteta!

Domačo »disharmonijo« je s svojim nešolanim glasom še povečal že sedaj »nesrečni« devizni zakon.

»Čakal sem, kdo bo imel prav: ali mi gospodarstveniki, ki smo že prej opozarjali zvezni izvršni svet na mogoče deformacije, ali politika. Bil sem optimist, sedaj pa, ko se ta razrešitev vse bolj kaže, sem pesimist. Tako se pri nas čez noč menjajo stvari v našo škodo. Tekstilci so začeli premišljevali o preusmeritvi izvoza oziroma zmanjšanju. Kaj to pomeni, vsi dobro vemo.«

O čem danes odloča
delavec?

Po mnenju Boža Kuhariča je jugoslovanskim tekstilcem v preteklost uspelo ustvariti razmeroma zelo dober sistem povezovanja v domačem prostoru. Velik motiv so seveda bile devize. Razmere so ta sistem, ki naj bi služil agresivnejšemu prodoru na tuja tržišča, močno načele, napadalnost se je zmanjšala, kliring postaja zanimivejši...

»Verjetno bomo že v aprilu in maju krepko občutili posledice. Imamo cel kup zahtev naših dobaviteljev. Mi smo svoje obveze plačali že decembra. Normalno torej je, da nas zunaj nihče več ne jemlje resno,« sili ogorčenost iz sogovornika, ki se čudi tudi temu, da jim kot izvoznikom v drugi prioritati zavirajo stvari, ker se postavljajo zelo preprosto vprašanje, kaj se dogaja šele s tistimi, ki so na prednostni listi glede deviz še nižje? Po zadnjih informacijah naj bi bili pri uvozu opreme in rezervnih delov cel v sedmi in osmi prioritati... Nepojmljivo je, je zelo naravnost, kako si nekateri zamišljajo normalno delo. Bo pač res, da levica ne ve, kaj dela desnica!

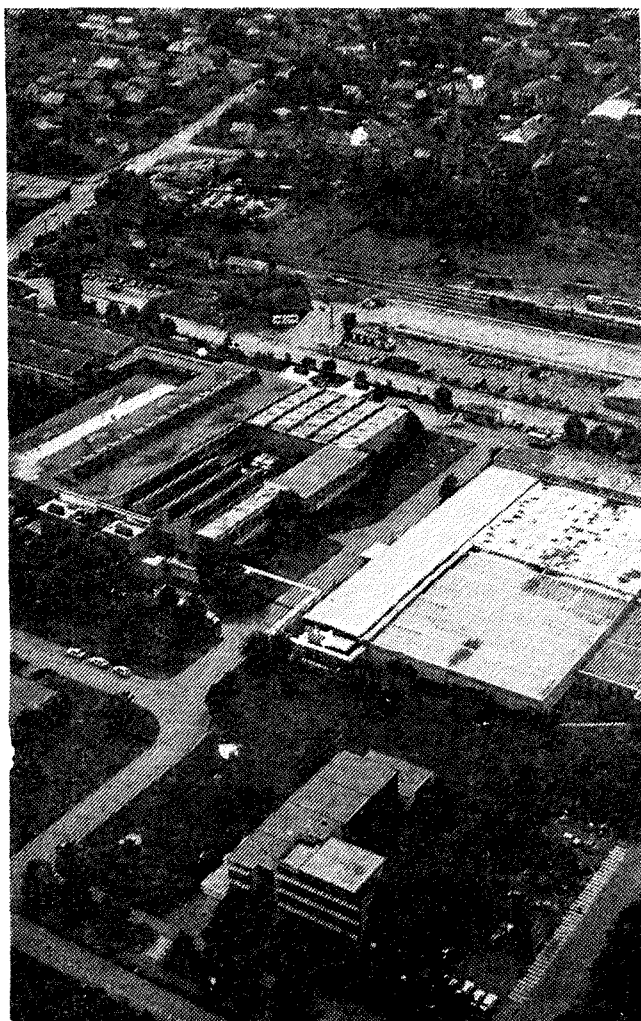
Poseben problem so kadri. Izjemno nagel razvoj jih je prehitel, svoje so pripomogle tudi razmere v tekstilni industriji, ki je bila še pred leti povsem potisnjena na rob.

Poklic preprosto ni bil zanimiv. In tako danes Mura ne more dobiti tekstilnih inženirjev. Sicer štipendira svoje ljudi, vendar morajo čakati – konec šolanja!

Kako je delavec v Muri vpleten v samoupravne procese, o čem odloča in koliko odloča?

»Praktično o ničemer,« zelo hitro odgovori Kuharič. »Če delavec ne more odločati o najpomembnejših zadevah (te pa se po pravilu ne odločajo znotraj delovne organizacije), potem je tudi pripravljenost sodelovanja majhna. Vendar je zavzetost ljudi, da bi sodelovali, da bi imeli natančen pregled nad položajem, vse večja. Sproti skušamo obvladovati stvari, nenehno jih seznanjamo, vendar: kaj lahko stori delavec glede deviznega zakona? In vendar je življenjsko odvisen od njega.

Kako naj odloča o nečem, če pa je njegov osebni dohodek odvisen od nešteto samoupravnih sporazumov, družbenih dogovorov, resolucij? Kako naj odloča o po-

Mura se je že pred leti iz mesta preselila v murskosoboško industrijsko cono, to pa je tudi pomenilo njen razcvet.

sodobitvi, če ne more uvažati?»

Delavec v Muri zaluži okroglo 50.000 dinarjev. Je torej pod slovenskim povprečjem. To skušajo sedaj popraviti. Doslej so – zaradi vlaganj – zategovali pasove, srednjeročni program razvoja bo to odpravil.

In tako ta delavec, ki je zategoval pas, se krivil nad stroji, da bi njegova delovna organizacija dokazala, da je zmožna prodreti tudi na najzahtevnejše trge, in tako koristiti sebi in družbi, gleda postrani na zgubanje, ki si čestokrat polnijo žepe z nezastuženim denarjem.

»Kdaj bomo končno
rekli bobu bob?«

Natančno tako je treba premišljati v teh časih, povleče črto pod svoje premišljanje Kuharič in dodaja, da se bomo naposled morali odreči raznim lažnim socialnim igriscam. To bi morali storiti že pred petnajstimi leti, ne pa da varujemo nespodobne in izgubanje. Likvidacija podjetja je sicer huda stvar, življenje na račun uspešnih pa še hušja. Brez selekcije ni dobrega tržnega gospodarstva, ni odprtosti v svet, ni dohodka in z njim – napredka.

»Delavec gleda okoli sebe in misli. Ve, da je Filozofska fakulteta premajhna, da ima večne probleme Biotehnična fakulteta, da ne more videti svoje kulturne dediščine v Narodni galeriji, kar so umetnine zaradi pomanjkanja prostora zaprte v depozitih... jasno mu je, da bi menda Slovenci potrebovali nov muzej revolucije v Ljubljani, a zelo natančno ve, kaj je združeno delo zmožno in česa ne. Meni je v tem trenutku jasno, da moramo slej ko prej dokončati soboško kirurgijo. Zaradi teh vlaganj se je moral pomurski delavec marsičemu odreči. Ta delavec tudi ve, da moramo končno urediti šolstvo, da je enostavno nemogoče, da vsakih pet let začnemo nekakšno reformo, da si izmišljamo normative, ki jih ni mogoče uskladiti z našim trenutnim položajem.«

In tudi to ve ta delavec, da so socialne razlike vse večje in da se še najbolj kažejo prav v šolskih klopih. In ko to ve, pripravljajoč se na volitve in na kongrese, mu je vse bolj jasno, da je nemogoče, da po petih letih stiskanja pasu prihajamo predenj z novimi, podobnimi obeti, ki pospešujejo razdraženost. Naposled je treba temu delavcu, ki pošteno in korektno dela za strojem, ponuditi še kakšne boljše obete. Ta dan sem v Murski Soboti slišal tudi tole cvetko:

»Saj to vendarle pomeni, da tisti, ki govorijo, da tudi v naslednjih petih letih ne bo bolje, ne verujejo v ničesar več, torej ne vidijo izhoda, da so vrgli puško v koruzo, ljudje pa naj bi se izrekli zanje?«

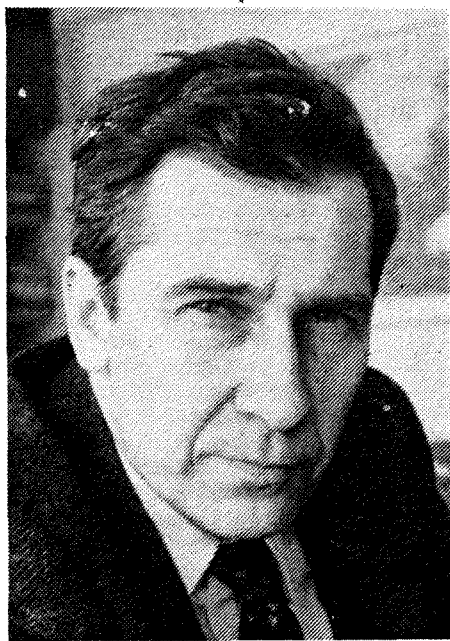
Murskosoboška ulica je le ena izmed slovenskih ulic...

»Temu delavcu bi morali – argumentirano in prepričano – reči, da bo bolje. Ljudje, ki jih bomo izvolili, morajo to odgovornost prevzeti nase. Žal pa kaže, da tudi nekateri kandidirani ne marajo prevzeti odgovornosti za stvari, ki so se dogajale v preteklosti. Nerodno je, da bo naš ekonomski položaj najtežji prav ob kongresih. Razprave bodo torej morale potekati zunaj ustaljenega in znanega besednjaka.«

V meglo zavito murskosoboško dopoldne je povedalo že znane resnice, Kuharič pa jim je dodal še vročo željo:

»Leto kongresov je, zaboga, bodimo varčni, ne razsipajmo s časom in denarjem, proizvodnja ne sme biti prekinjena niti za hip, v pretežkih časih smo. Na razpravljajmo na desetih straneh o desetih istih, že davnejših zadevah, ne razsipujmo fraz, čas je, da rečemo bobu bob. Ob vsej politični, predvolilni evforiji nikakor ne bi smeli pozabiti, da je treba delati. Zunanega trga ne zanjima, kaj imamo mi. Referati naj bodo pripravljeni kvalitetno, brez odvečnega leporečja. Saj tega ne bomo povedali prvi, če pa že zdavnaj vemo, kje nas čevlji žuli...

Milenko Strašek

Božo Kuharič

razlog, ko pa vendarle vemo, da je na primer srajca že kar razkošje za današnjega človeka?

»Ne moremo si
privoščiti napak!«

»Odgovor je preprost: Mura proizvaja za že znanega kupca, vsa proizvodnja je prodana vnaprej. Zadnja leta se intenzivno prilagajamo tako domačemu kot tujemu tržišču. Zaradi tega smo se usmerili v proizvodnjo izdelkov za prosti čas, športne dejavnosti... To so naši »muralisti«. Nenehno spremljamo modne muhe po svetu, skušamo zadostiti kvaliteti, modi, eleganci, domišljiji. Dosegli smo, da naše proizvode relativno dobro prodajamo, da nimamo večjih težav,« je zadovoljen Božo Kuharič, ki nikakor ne pozablja na vse hušjo konkurenco ne le na tujem tržišču, pač pa tudi doma. Seveda je pouda-

pa tudi v nekatere države Bližnjega vzhoda. V države v razvoju je zaradi njihove relativne zadolženosti težko prodreti. V tem trenutku uravnavajo vse sile v čim večji prodor v ZDA, kamor so doslej izvažali moški program in z njim dosegli približno tri milijone dolarjev. Prodor ženskega programa na to tržišče bi pomenil še dodatne štiri milijone dolarjev.

Zaradi ve bolj sezonske proizvodnje kolekcij »poletje-jesen-zima« so se morali zateči h kooperantskim odnosom, to pa ni bila – zaradi znanih »jugotežav«, najbolj posrečena rešitev.

»Saj veste, nespoštovanje dobavnih rokov, slabša kvaliteta blaga itd., mi pa si ne smemo privoščiti napak!«

Zaradi vsega tega – tako Božo Kuharič – kooperacijske odnose močno zmanjšujejo in skušajo preusmeriti

Tudi ekološke skupine pri ZSMS so obravnavale: Grožnja umirajočih gozdov

Pred dnevi mi je potožil človek, ki veliko svojega časa posveča vprašanjem varstva okolja, da je že vse preveč govorjenja o tem, preveč pisanja, ki da je pri ljudeh spricho nemoči, da bi kaj dejansko storili, povzroča apatijo in obup. Pa vendar, naj bo še tako ponavljajoče, je z varstvom okolja podobno kot s številnimi mirovnimi manifestacijami po svetu. Med demonstranti so številne žrtve, prenekateri gozd se bo medtem, ko se še »iščemo,« posušil, odnehati pa ne smemo! Bolj ko bodo ljudje seznanjeni s stvarjo, bolj konkretno se bodo lahko zavzemali v svojih ožjih okoljih za takšne rešitve, ki bodo zagotavljale reševanje slovenskih gozdov.

Mladi ekologisti, ki so pred dnevi govorili o gozdovih, so za to priložnost pripravili gradivo, strokovne podatke slovenskih gozdarjev, inštitutov in drugih, tako da razprava ni potekala v ugibanjih in posploševanju.

Za začetek prepišimo nekaj uvodnih podatkov s širšega evropskega ozemlja: na Bavarskem je ocenjeno, da je poškodovanih že 70 odstotkov gozdov, v Švici in Avstriji okrog 40 odstotkov in podobno v drugih podalpskih deželah. Podatki Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo pa za 1976. leto navajajo 4200 ha ekstenenčno ogroženih gozdov na Slovenskem in 17.800 ha vidno poškodovanih gozdnih površin. Med poglavitne onesnaževalce in povzročitelje propadanja gozda uvrščajo SO_2 in HF, nato pa še prah, PbO, TiO_2 in F_2O_3 . Že takrat (leta 1976) je najmanj 7 odstotkov slovenskih gozdov (predvsem v okolici znanih emitentov škodljivih plinov) kazalo znake poškodovanosti (medtem ko so s kemično analitsko metodo ugotavljali, da je hkrati še 50.000 ha gozdov »nevidno« poškodovanih).

Podatki za lansko leto (če uporabimo le nekatere iz slovenskih občin) so zgovorni. Spomladi so na primer na Ravnah na Koroškem ocenili, da imajo v občini 28,3 odstotka poškodovanih gozdov. Jesenski pregled istega leta govori že o 70-odstotni poškodovanosti! V Titovem Velenju je bilo lani spomladi ocenjeno, da imajo 38 odstotkov načetih gozdov, medtem ko jesenski podatek govori že o 81 odstotkih!

Vsi ti vznemirljivi podatki

kažejo, da gre že za tako hudo stopnjo in naglico onesnaževanja ter poškodovanja gozdov, da to pomeni neposredno ogroženo redno gospodarjenje z gozdovi.

V zgoraj omenjenih dveh občinah so ob takšnih ugotovitvah zastavili prilagojene gojitvene smernice že lani spomladi. Upoštevali so dejstvo, da imajo gozdovi, ki so uvrščeni v prvo stopnjo onesnaženosti (poškodovanosti), ob izboljšanih pogojih (predvsem zraku), še možnost preživetja, če pa bodo ostale razmere nespremenjene, možnosti preživetja ni! To velja še posebno za iglavce oziroma smreko. Gozdovi, ki so označeni z drugo stopnjo onesnaženosti, že sedaj nimajo več možnosti preživetja do sečne zrelosti – tudi, če bi onesnaževanje zraka prenehalo takoj.

Posek, določen v gospodarskih načrtih, bo zaradi sečnje suhih in odmirajočih dreves 2-do 3-krat presežen! Tiste gozdne površine, ki jih označujejo s tretjo stopnjo onesnaženosti, opozarjajo, bi morali popolnoma izločiti iz rednega gospodarjenja, saj se bo njihovo propadanje nadaljevalo nezadržno tudi potem, ko bo ozračje že sanirano.

V posameznih lesarskih organizacijah združenega dela pomeni kar 50 odstotkov načrtovanega poseka sečnje suhih in oslabilih dreves...

Skrajno obliko propadlega gozda si lahko ogledamo, navaja poročilo, v Žerjavu v Mežiški dolini. Pri tem velja poudariti, da takšni in tudi manj poškodovani gozdovi podirajo razmerja in onemo-

gočajo gospodarjenje z gozdnim bogastvom, kakršnega predvidevata ustava in zakon o gozdovih.

Vsi ti vznemirljivi podatki kažejo na takšno perspektivo: tržna blagovna proizvodnja se bo nenehno zmanjševala, medtem ko se bodo stroški izrabljanja, gojenja in varstva gozdov nenehno zviševali. Pri tem je redna obnova gozdov na najbolj ogroženih območjih izključena kot neracionalna, socialna varnost gorskih kmetov pa ogrožena (zlasti velikih gozdnih posestnikov na Koroškem in v Savinjski dolini).

Vsi podatki torej kažejo, da propadanje slovenskih gozdov na različnih stopnjah ne more več zagotavljati varovalnih hidroloških – vremenskih, higiensko-zdravstvenih, estetskih in navsezadnje tudi ne turistično – rekreativnih funkcij.

Pozivi, ki jih znanstveniki in gozdni gospodarstveniki naslavljajo na širšo skupnost, so po drugih raziskavah plod sistematične raziskave, ki so jo gozdno-go-

spodarske organizacije opravile pod strokovnim vodstvom Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo. Po enotni metodologiji so v mreži 4 krat 4 kilometre na osemsto stojiščih opazovali 20.000 dreves in končne podatke (računalniško obdelane) lahko pričakujemo kmalu. Na podoben način je bila lani postavljena tudi srednjeevropska bioindikacijska mreža (na površini 16 krat 16 kilometrov). Prva raziskava na tej površini posveča pozornost vsebnosti žvepla, letos pa bodo merili količine ozona, fotooksidantov in dušikovih oksidov.

Gozdarski znanstveniki in strokovnjaki se zavedajo, da sami ne morejo z raziskavami odgovoriti na vsa vprašanja, ki jih sproža umiranje gozdov. Zato so sistematične raziskave usmerjene v izrazito meddisciplinarno delo, s sodelavci iz različnih inštitucij.

Temeljne raziskave terjajo določitev površin in stopenj onesnaženosti, vzrokov za poškodbe, ocenjevanje izvajanja sanacijskih ukrepov,

delo za emisijske normative, odškodninsko problematiko, razvijanje popolnejših metodologij popisov poškodovanih gozdov, terjajo izdelavo osnov za gospodarjenje z gozdovi v spremenjenih razmerah, delo za biološko sanacijo in še vrsto drugih nalog.

Skupščina SIS za gozdarstvo ter območne skupnosti so imenovala posebne komisije za usmerjanje aktivnosti pri ugotavljanju vzrokov in za predlaganje potrebnih ukrepov varovanja gozdov. Vse to pa bo jalovo delo, če ne bo zavestno, načrtno zmanjševanje emisij škodljivih plinov v našem ozračju zajelo vseh naših družbenih načrtovanj – od srednjeroč-

nih do dolgoročnih, zlasti pa, če ne bo ta življenjsko pomembna postavka upoštevana pri vseh novih naložbah.

Zahteve akcije Rešimo gozdove so konkretne in jasne. Nanje so poudarjeno opozarjali mladi naravovarstveniki na nedavni seji, prav tako pa nanje opozarjajo vsa društva za varstvo okolja. Prenekateri od teh zahtev pomeni tudi zahtevo po globljem seganju v republiško vrečo z denarjem, najbrž pa tudi po globljem seganju v plačilno vrečico osebnega dohodka vsakega od nas. Tisti pregovor, da je bolje preprečiti kot zdraviti, smo že tako in ako zamudili...

B. Ž. J.

Zahteve akcije Rešimo naše gozdove, ki jo organizirajo ekološke skupine

Ustavimo onesnaževanje zraka, ki ubija gozdove.

Takoj za 30 odstotkov zmanjšajmo nevarne emisije, v nadaljnjem obdobju petih let pa še za 45 odstotkov. Uvajajmo nove tehnologije in naprave za očiščenje na vseh večjih in velikih onesnaževalcih.

Uvajajmo ekološko zdrava omrežja javnega ogrevanja.

Stimulirajmo uvajanje novih tehnologij pri ogrevanju in boljši izolaciji objektov.

Takoj uvedimo prenos z manj SO_2 v zasebna kuhišča.

Oprostitev davkov in stimulacija tistih, ki uvajajo alternativne in decentralizirane vire energije.

Stimulacija zmanjševanja in ne povečevanja porabe električne energije.

Progresivno, in ne regresivno naj rastejo cene električne energije.

S povečano porabo bi morali še naprej graditi velike proizvajalce električne energije.

Omejitev hitrosti iz 120/80 na 100/80

Energija : masa krat hitrost na kvadrat polovic

$$1E: \frac{m \cdot v^2}{2}$$

Uvedimo katalizatorje v avtomobilih

Poskusna uvedba naj bo do leta 1987, in od takrat naprej obvezno vgrajevanje katalizatorjev v vse nove avtomobile.

Do leta 1990 naj imajo vsi avtomobili obvezno katalizatorje.

Do leta 1990 naj bi dosegli 100-odstotno proizvodnjo bencina brez svinca,

uvažali le avtomobile, ki že imajo vgrajene katalizatorje,

uvajali le katalizatorje, ki so najbolj ekološki in ekonomični.

Zaradi uvedbe katalizatorjev bodo v sosednjih državah (Avstrija 1986) zapirali meje če jih pri nas ne bomo vgrajevali. S tem pa se rušijo ustavne zakonitosti o gibanju in o odprtosti meja.

Stimulacija javnega prevoza

Poceniti je treba javni prevoz, izboljšati zveze mestnega in medkrajevnega avtobusnega prometa in izboljšati kakovost tega prevoza.

Stimulirati je treba prenos transporta s ceste na železnico, zaščititi vse do sedaj za nepoškodovane gozdove in gozdove na sploh bolj racionalno izrabljati.

Pri pogozdovanju bi morali saditi le najkvalitetnejša drevesa, ki so tudi bolj odporna proti onesnaževanju.

Takoj moramo ratificirati ženevske konvencije o varstvu zraka.

veta

tapete vevče

Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116

Če želite podrobne informacije o lepjenju in izboru tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

Kongres KP Sovjetske zveze

Prihodnji časi in dogodki, zlasti znotraj sovjetske družbe, države in partije bodo dali odgovore na tista ugibanja in napovedi, da je bil kongres zgodovinski. Desetdnevno zasedanje je bilo resda v marsičem drugačno od prejšnjih šestindvajsetih, še zlasti pa je presenetila njegova svežina, čeprav bo upravna struktura vodilne države modela realnega socializma vsaj še nekaj časa toga in zbirokratizirana. Februarja leta 1956 je Nikita Hruščov na zaprti seji 20. kongresa Komunistične partije Sovjetske zveze obsodil vladavino Josifa Visarjonoviča Stalina in natanko 30 let kasneje je Mihail Gorbačov v izrazito drugačnem ozračju odprl 27. kongres sovjetske partije. Resnici na ljubo pa se obdobje »radikalne reforme« ni začelo z otvoritvijo kongresa, temveč je bil le prvič javno uporabljen termin »korenita reforma« kot nov izraz za prejšnje termine, ki so bili na primer »popravljanje«, »dogovarjanje«, »izpopolnjevanje« in podobno.

Že leta 1982 je Jurij Andropov opozoril na nujen in korenit zasuk v upravljanju in vodenju, kar je posredno pomenilo tudi kritiko 17-letnega obdobja pot taktirko Leonida Brežnjeva. Kritični ton, ki se je nanašal na minulo obdobje, je Mihail Gorbačov naznanil že lanskega aprila, le mesec dni nato, ko je prevzel funkcijo generalnega sekretarja. Takrat je med drugim izjavil, da se bodo morali umakniti vsi, ki se ne bodo strinjali z napovedanimi nujnimi spremembami. In resda so sledile partijske spremembe od mestnih komitejev do regijskih, zveznih in avtonomnih. Na te dni končanem kongresu so na primer zamenjali kar dobrih 40 odstotkov članov sedanega centralnega komiteja, sovjetsko partijsko vodstvo pa se je v povprečju pomladilo za 5 let glede na prejšnji

politbiro, tako da je povprečna starost sedanjega politbiroja nekaj manj kot 65 let.

Kadrovske spremembe pomenijo brez dvoma enega prvih korakov h »kreniti reformi«, čeprav je na dlani, da ne bo šlo brez odporov, kajti skoraj nobena še tako nujna kadrovska sprememba ne bo prostovoljna. Tudi s pomočjo teh sprememb naj bi Sovjetska zveza v prihodnjih 15 letih doživela temeljit gospodarski zasuk v smislu korenite reforme gospodarskega razvoja. Te spremembe pa pomenijo tudi postopno decentralizacijo gospodarskega upravljanja in reforme v

nedolgo od tega še ni bilo mogoče zamisliti podobnih kritik, pa je kongres brez zažrtov opozoril, da bi utegnili nadaljnje upadanje v gospodarstvu ogroziti celo obrambno moč Sovjetske zveze. V poplavi komentarjev o referatu Mihaila Gorbačova na kongresu je mogoče ugotoviti skupni imenovalec, češ da je bila diagnoza sedanjega stanja dobra, da pa obstaja dvom o dobrem receptu, ki bi utegnil udejniti »korenite spremembe«. Ve se, da so imeli sovjetski komunisti (in ne samo sovjetski) vedno boljše vizije kot pa metode za njihovo uresničevanje, vsaj v gospo-

metijstvu, ki se je v minulih dvajsetih letih izkazalo kot neučinkovito in neuspešno. Kritike na kongresu so letele zlasti na obstoječe gospodarske mehanizme in vodstvo nasploh, kajti sovjetska družba je, kot je poudaril Gorbačov, zapadla v formalizem, birokratske odnose in nedejavnosti, kar je spodbudilo zaskrbljujoče zaostajanje in zmanjševanje gospodarske proizvodnje.

V minulih dveh desetletjih se je kljub temu javnosti prikazovala umetno polepsana podoba družbenih in gospodarskih dosežkov. Čeprav si

darstvu. V zvezi s tem se Gorbačov že očita, da je v svojih kritikah in receptih ostal pod ravnijo gospodarskih reform na Kitajskem in na Madžarskem. Ob tem pa opazovalci vendarle ne skrivajo laskavih mnenj, saj poudarjajo, da že desetletja na okostenelo birokracijo ni lahko nasloviti jasnih kritik, še več pa od nje zahtevati korenite gospodarske reforme.

Iz referata Mihaila Gorbačova, ki je sicer naletel na splošno odobravanje več kot 5000 delegatov, velja opozoriti na vsaj pet bistvenih ugo-

tovitev. Na postavitev vizije komunizma v stvarne okvire gospodarske in družbene graditve, nadalje, da sredstva za proizvodnjo niso v državni lasti, temveč v socialistični, da zato z njimi ne gre upravljati zgolj prek državnega plana in ministrstev. V zvezi s tem velja poudariti ugotovitev, da mora hkrati z navedenim upadanjem vloge centralnega planiranja rasti socialistično samoupravljanje in samostojnost podjetij in kot slednja ugotovitev, da morajo v Sovjetski zvezi odpraviti predsodke o blagovnodenarnih odnosih in aktivni vlogi cen. Kot kaže bo moralo novo partijsko vodstvo z Gorbačovom na čelu v prihodnosti dokazati prednosti »sovjetskega modela« na način večje samostojnosti gospodarskih subjektov kot tudi znanstveno-tehnične zmogljivosti za hitrejši in učinkovitejši razvoj. Zdi se, da bo to nujno tako zaradi zahtev znotraj sovjetskih meja kot tudi zaradi toka dogodkov v mednarodnih gospodarskih in političnih odnosih.

Zaradi navedenega in še zaradi marsičesa bo decentralizacija gospodarskega upravljanja in kmetijske reforme za seboj potegnili tudi politično decentralizacijo.

Kar zadeva mednarodne implikacije najvišjega zasedanja sovjetskih komunistov, velja poudariti pozornost, ki jo je Gorbačov namenil drugim delom sveta, izvenšji ZDA. Gre zlasti za nov odnos do Kitajske, Zahodne Evrope, Japonske in evrokomunizma. Skladno s sovjetskimi mirovnimi predlogi je vidna novost odnos do socialdemokratskih gibanj in cerkva, ki so jih do nedavnega v Moskvi imeli za tradicionalne nasprotnike.

Izrečene, še bolj pa neizrečene kritike na kongresu so med drugim potrdile, da tudi vodilna država modela realnega socializma ni nezmotljiva in brez kriz.

ml

Naš svet v teh dneh • Naš svet v teh dneh

BEJRUT, DAMASK:

V Libanonu in Siriji se mudita posebna odposlanca francoske vlade, da bi v razgovorih z najvišjimi predstavniki omenjenih držav posredovala pri izpustitvi osmih francoskih talcev, ki so jih ugrabili pripadniki skrajne organizacije Islamski džihad (sveta vojna). Pariška televizijska postaja Antena 2 bo v Bejrut poslala novo ekipo štirih novinarjev, ki bo nadaljevala delo talcev.

MOSKVA:

Sovjetska agencija TASS je ameriški poziv, naj Sovjetska zveza število svojega osebja na sedežu Združenih narodov zmanjša za polovico, ocenila kot sovražno potezo, hkrati pa ZDA obtožila vohunjenja v Združenih narodih.

KAIRO:

Pomočnik ameriškega državnega sekretarja za bližnjevzhodna vprašanja Richard Murphy se je te dni mudil v egiptovski prestolnici, kjer se je s tamkajšnjim vodstvom pogovarjal o prihodnosti mirovnega procesa na Bliznjem vzhodu in o vlogi Egipta pri tem. Murphy bo obiskal še Izrael, Jordanijo, Sirijo in Saudsko Arabijo.

MANILA:

Filipinska predsednica Corazon Aquino, ki utrjuje oblast na otčuju, je pozvala ljudstvo, naj pokaže »malo potrpežljivosti« in s tem pomaga novi vladi pri stabilizaciji razmer v državi.

KARTUM:

Po spopadih z uporniški silami Johna Garanga so se sudanske vladne čete umaknile iz strateško pomembnega mesta Rumbeka na jugu Sudana. Garangove uporniške enote zahtevajo večjo avtonomijo za jug držve kot tudi gospodarske in administrativne spremembe v Sudanu.

HARARE:

Južnoafriški režim z odpravo izrednega stanja v državi, ki je trajalo 220 dni, ni uspel zadovoljiti črnske večine, prav tako pa kozmetična sprememba ni prispevala k prekinitvi nasilja, kajti policija in vojska sta zadržali vsa pooblastila, ki so veljala v času izrednega stanja. Pretorija z vojaškimi in gospodarskimi pritiski vse bolj ogroža tudi svobodne države na jugu Afrike.

RIO DE JANEIRO:

Brazilske posojilodalci zavračajo predlog o zmanjšanju obresti na zunanji dolg, o čemer se predstavniki Brazilije posvetujejo z Argentino, Mehiko in Urugvajem.

SAN SALVADOR:

Salvadorski uporniki so že tretjič zapored razglasili ustavev prometa po državi, da bi s tem izrazili proteste zoper režimsko bombardiranje domnevnih uporniških položajev in zaradi gospodarskih ukrepov predsednika Duarteja, ki so jih zavrnil tako levičarski kot desničarski politiki.

WASHINGTON:

Trije od štirih odborov ameriškega Kongresa so že zavrnil Reaganov predlog o povečanju pomoči sandinističnim protirevolucionarjem, pa čeprav je ameriški predsednik pomoč v vrednosti 100 milijonov dolarjev označil kot »izjemno pomembno« v smislu »obrambe svobode in demokracije ZDA«.

Naš svet v teh dneh • Naš svet v teh dneh

Zakaj in kam drsi Egipt

Egiptovsko glavno mesto, 12-milijonski Kairo, je doživelo zadnjo sredo v februarju najhujše nemire vse od tako imenovanega kairskega požiga leta 1952, ko so mladi oficirji izvedli prevrat v državi. Predsednik Hosni Mubarak je moral poklicati vojsko, da je ustavila divjanje uporniških policistov, bojovite mladine, ki se je s kamni spravila nad vse okoli sebe, in bradatih islamskih bogoslovcev. Ko so v petek za nekaj ur prekinili policijsko uro, so vse izhode iz mesta stražili tanki T-55 sovjetske proizvodnje, po centru mesta in predmestjih pa so krožili ameriški izvidniški vojniki. Egipčani so hiteli nakupovat živila, šole in univerze pa so bile zaprte. Razen nekaj strelav, ki jih je bilo slišati v središču mesta, je bilo v Kairu v petek že mirno.

Več sto pogorelih avtomobilov, razdejani bari v nočnih lokalih ob glavni cesti, ki pelje do piramid, dva še goreča luksuzna hotela in dva druga močno poškodovana hotela v Gizi, predmestju, ki se ponša s starodavnimi piramidami, izropane trgovine in s kamenjem ter zdrobljenim steklom posute ulice predmestij Heliopolis in Medadi, je zgovorno kazalo, v katero smer je šel pohod nezadovoljnih: k luksuznim četrtim mesta, kjer stanujejo bogati Egipčani in tuji.

Upor v črno oblečenih policijskih kade-tov v vojašnicah pri Gizi je samo sprožil nemire. Nemiri so se razširili z bliskovito naglico, iz česar upravičeno sklepajo, da so agitatorji čakali samo na geslo. Upor se je razširil na Ismailijo ob Sueškem prekopu, mesto, ki velja za glavni stan »muslimanskih bratov«, prizadeti pa sta bili tudi mesti Sogah in Assiut. To je tisto mesto, v katerem je bilo po uboju predsednika Anvarja el Sadata leta 1981 umorjenih več kakor devetdeset policistov. Morilci so bili fanatični »muslimanski bratje«.

Med sedanjimi nemiri v Egiptu je bilo 34 mrtvih, ranjenih pa najmanj 325. Neki ameriški diplomat je trdil, da mora biti žrtev veliko več, kajti iz vojaških helikopterjev niso le metali na demonstrante bomb s solzicem, temveč so menda tudi streljali. Nekaj mrtvih je bilo tudi, ko so demonstranti v Torahu južno od Kaira napadli jetnišnico in izpustili številne kaznjence, člane muslimanskih radikalnih skupin; prijete zaradi nasilnih dejanj in hujskanja ljudi. Policija je večino pobeglih kaznjencev znova pri-jela.

Tujsi v Egiptu težko razumejo sedanja dogajanja, ker ne poznajo življenja egiptovskih množic, ne poznajo njihove stiske in brezupnosti položaja 50 milijonov Egipčanov. Prav zato tudi ne morejo vedeti, kako globoko je v teh ljudeh že zasidrano gibanje islamskega fundamentalizma s svojim geslom: »Nazaj k ortodoksni islamu«. Ni znano, koliko privrženecv imajo skrajneži v vojski in policiji, vendar že spomin na atentat, v katerem je izgubil življenje predsednik Sadat, in nato serija umorov na Sinaju veliko povesta.

Opozorilno znamenje, dejanje policista Sulejmana Khatra – 5. oktobra lani je v Ras Burka na Sinaju ubil sedem izraelskih turistov in pri vsakem strelu vzkliknil »Allah Akbar«, to je bog je velik – ni v Kairu vzdrnilo nikogar. Med pripadniki policije so Sulejmana, potem ko je v ječi naredil samomor, slavili kot mučenca. Bil je pripadnik iste policijske ustanove, ki je zdaj dobesedno ponorela. Ogorčenje levičarjev, naseristov in muslimanskih skrajnežev, ker se je menda predsednik Mubarak uklonil Američanom in Izraelcem ter zahteval ob-sodbo Sulejmana Khatra, je prav gotovo prispevalo k zaostritvi položaja v Kairu.

Kakor ob atentatu na predsednika Sadata je tudi zdaj vojska pomagala njegovemu

nasledniku Hosniju Mubaraku, da je politično preživel. Toda po splošnem mnenju je predsednik doživel udarec, njegov režim pa je oslabil. To, da so vojaki streljali na policiste, to je element, ki ga v Egiptu menda ne bodo nikoli pozabili. Vojska pod poveljstvom obrambnega ministra generala Abu el Ghazala lahko Mubaraka sicer podpre, kljub temu pa predsednik ni mogel, in prav gotovo tudi ne bo mogel prodreti s prepotrebni reformami. S svojimi 400.000 možmi pod orožjem je egiptovska vojska v bistvu le pribežališče brezposelnih in neolanih moških.

Med policijskim uporom in nemiri, ki so zajeli Egipt in bili ventil silnega nezadovoljstva, so imeli brez dvoma glavno besedo islamski fundamentalisti. Če je majhen upor zadostoval, da je vlemesto Kairo v trenutku zajel kaos, kakšen je šele sod smodnika, ki se mu pravi Egipt? Celo tuji diplomati v Kairu so morali zdaj priznati, da so položaj v državi ocenjevali neupravičeno optimistično. Z geslom »Business as usual« je verjetno za precej časa konec.

To velja za vso notranjo politiko in gospodarstvo, pa tudi za turizem. V četrtek, drugi dan nemirov, so po hotelih v središču mesta prestrašene skupine turistov čakale na charterska letala, da bi odpotovali domov, toda ker je bilo letališče zaprto, letal ni bilo. Tja, kjer gorijo hoteli, turisti ne hodijo radi. Po aferi z ugrabljenjo ladjo Achile Lauro in ugrabljenim egiptovskim potniškim letalom se je turistična reka proti Egiptu zmanjšala za polovico! Številni hoteli so že od januarja praktično prazni, novega hotela Semiramide s tisoč posteljami pa najverjetneje ne bodo zgradili do konca. Poznavalci opozarjajo, da bo imel Egipt samo v zimskem turizmu najmanj 200 milijonov dolarjev izgube. To je črtina vsega dohodka.

Predsednik vlade Ali Lufti – na položaju je od septembra lani – se boji uvajati reforme, pa čeprav zna kar dobro analizirati gospodarske težave Egipta. Toda, menda ga

ni človeka, ki bi bil primeren za rešitev zapletenega gospodarskega položaja v državi. Opozarjajo na neučinkovito uradništvo, na negospodarne tovarne, stanovanjsko stisko, korupcijo in brezposelno mladino, ki nima nobenega upanja, da bo prišel čas, ko bo lahko kaj zaslužila s svojim delom.

O tem, kako je v egiptovskem gospodarstvu, pričajo divje stavke v tekstilnem centru Mehalla el Kobra ter najnovejše podkupovalne afere, ki so povzročile, da je islamskim puritancem zavrela kri. Egiptovska vlada si je dolgo prizadevala, da bi nevtralizirala naraščajoči pritisk fundamentalistov v državi. Ko je predsednik Hosni Mubarak 8. oktobra 1981 prevzel oblast, je sicer obračunal z morilci svojega predhodnika, vendar je kmalu nato pomilostil islamske in koptske skrajneže, ki jih je predsednik Sadat obsodil poleti 1981. Med izpuščenimi je bil tudi odvetnik Telmessani, voditelj zmernega krila »muslimanskih bratov«. Septembra leta 1983 so zelo milo kaznovali ali pa celo oprostili krivde 300 obtoženih, udeležencev poskusa vstaje v Assiutu, dva dni po atentatu na predsednika Sadata.

Na volitvah maja 1984 so nekateri znani pripadniki gibanja muslimanskih bratov prišli na volilne liste najpomembnejše opozicijske stranke Wafd, bili izvoljeni in zasedli svoja mesta v parlamentu. Zadnji poskus pomiritve je bil na vrsti leta 1984 za božič, ko je Mubarak preklical izgnanstvo za koptskega patriarha Šenudo 3., mu dovolil, da se je vrnil v Kairo in prevzel svoje mesto v koptski hierarhiji.

Mubarak je dokazoval svojo prožnost pri obravnavanju fundamentalistov tudi s tem, da je prisluhnil njihovim zahtevam o večji vlogi islama v egiptovskem javnem življenju. V prizadevanju, da bi fundamentalističnim aktivistom vzel veter in jadra, je dovolil, da so vsi vladni časopisi obravnavali islamske probleme, prav tako pa tudi televizija in radio. V parlamentu, kjer ima

Pogovor z delegatom: Bojan Polak-Stjenka

Odločati, ne le glasovati

Pred volitvami prihaja na številne dnevne rede tema o delegatskem sistemu in njegovem delovanju. Tudi predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije je na svoji zadnji seji spregovorilo o tem. Neposredni vzrok za tak pogovor pa je bil decembrski sestanek delegacije zveznega odbora ZZB NOVJ v ZK SZDL z delegati, ki jih je zvezni borčevski odbor delegiral v različna delegatska telesa na zvezni ravni. Na tej seji so borci poudarili, da kaže vprašanje delovanja delegatskega sistema obravnavati poglobljeno in širše, saj ga en borčevski sestanek ne more razrešiti. Temeljno vprašanje, o katerem je bilo v razpravi največ besed, pa je bilo posvečeno obveščanju in poteku komuniciranja med delegati in bazo. O tem in še nekaterih vprašanjih smo se tokrat pogovarjali tudi z delegatom v zveznem borčevskem odboru ter članom predsedstva tega zbora Bojanom Polakom-Stjenko.

Tovariš Polak, lahko na nek način nadaljujete na predsedstvu začeto temo? Kako vi kot delegat gledate na vprašanja o delovanju delegatskega sistema?

Mi na splošno veliko govorimo o delegatskem sistemu. Če ostaneva pri naši zadnji zvezni borčevski seji, naj povem, da sem se oglasil v zvezi s predlogi za oblikovanje nekakšnega tretjega zbora v zvezni skupščini. Že na ravni republik in občin nimajo zbori združenega dela tako rekoč nobene prave besede. Razpravljajo o stvareh, ki nimajo dejanskega vpliva na dohodek. Zato bi kazalo najprej temeljiteje pogledati

vlogo združenega dela v delegatskem sistemu.

Mislím, da bi bil tretji zbor v zvezni skupščini, če bi ga izoblikovali, pravzaprav v enakem položaju, v kakršnem so ti zbori v republikah in pokrajinah.

Vi ste tudi delegat takega zbora?

Sem delegat v zboru združenega dela v občini Ljubljana Center. Torej poznam vprašanja iz prakse. Šele ko bomo te zagate analizirali, se bomo lahko odločali, kaj storiti, da bo združeno delo odločujoči dejavnik od občin, prek republik, do federacije. S še enim zborom v skupščini res ne bomo rešili tega vprašanja.

Bojaj Polak-Stjenka

Lahko pogledava, kaj dobi na dnevni red zbor združenega dela v občini?

Sprejema kup predpisov. Ker sistem slabo deluje, sprejemamo nove predpise... Občinska uprava, ki bi morala naloge uresničevati, se lepo skriva za skupščino občine. Sicer pa s tem v zvezi menim, da se niso niti občinske uprave niti izvršni sveti prilagodili delegatskemu si-

stemu. Organizacija in način dela sta ostala enaka kot prej.

Ali to pomeni, da delegati le dvigate roke?

To sem na občini enkrat že javno rekel. Delegati sploh ne odločajo, ampak preprosto glasujejo, navadno za en sam pripravljen predlog, brez možnih variant.

Glede delegatskega sistema v zvezi borcev lahko rečem, da na ravni zveznega odbora ZZB NOVJ deluje. Za republike ne vem natančno. Sicer pa je izboljševanje delovanja delegatskega sistema zelo zapletena naloga, ker smo nenehno v nekakšni časovni stiski. Ne utegnemo dobro obveščati svojo bazo

in dobiti ustrezno povratno informacijo, ker so roki praviloma vedno kratki. Res je pa tudi, da se stališča, ki izražajo splošno borčevsko mnenje, izkristalizirajo v vsakdanjimi stiki med borci...

Poleg članstva v predsedstvu zveznega odbora ZZB NOV ste bili pred časom tudi predsednik tega organa. Bi nam lahko povedali kaj iz te vaše izkušnje?

V tistem času smo pripravili ceno našega družbenega stanja v državi, ki smo jo tudi posredovali zvezi komunistov. Postopek, ki smo ga izpeljali, da bi dobili mnenja najširšega kroga v borčevski organizaciji, je potekal popolnoma na delegatski osnovi in tudi oblikovanje dokončnega besedila je bilo tako opravljeno.

Kakšen pa je bil učinek te ocene?

To ta hip raje ne bi komentiral. Ocena je bila ostra, vendar se je izkazalo, da so nekatere današnje ocene še vse ostrejšje od tistega, kar smo mi zapisali.

Najpogostejše govorimo o kratkem stiku med delegatom in njegovo bazo. Zato se nekako samo po sebi postavlja vprašanje, kakšna bi morala biti povezava in kje je potrebno delo zastaviti bolj učinkovito?

V prvi vrsti bi morale skupščine zreducirati, skrajšati dnevne rede sej. Delegati so zasuti s kopico točk, kjer gre v bistvu za informacije. Te bi lahko mirno spustili z dnevnih redov in bi jih delegati lahko prebirali doma. Poleg tega pa bi morale skupščine poskrbeti za nadzor nad tem, kako upravni organi izvajajo posamezne naloge. K temu dodajmo še, da sta uprava in izvršni svet nosilca skoraj vseh predlogov, česar si v začetku nismo tako zamislili.

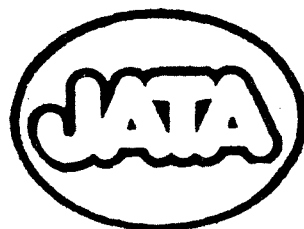
Kaj pa lahko poveste o zvezi borcev kot delu najširše fronte, socialistične zveze delovnega ljudstva?

Če začnem s splošnejšim odgovorom, mislim, da socialistična zveza še vedno ni tisto, kar si želimo, da bi bila. V njej smo bili pogosto kritični, ob tem pa je bilo manj naših pobud. Prepričan sem, da bi lahko mi borci zlasti na

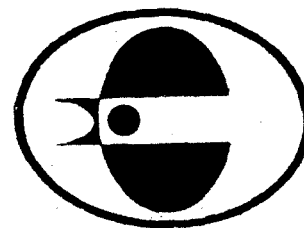
zvezni ravni v SZDL več dosegli s svojo sedemčlansko delegacijo. Najbrž bi se morala delegacija pred sejami pogostejše sestajati. Pri tem spet zadevamo ob vprašanje časa, ki ga pogosto zmanjka za potovanje informacije v bazo in za pot povratne informacije do delegatov. Tudi mi borci bomo najbrž morali v prihodnjem obdobju v zvezni konferenci še bolj aktivno delovati.

Težave običajno nastanejo takrat, ko se je treba afirmativno postaviti na določeno stališče. S tem je približno podobno kot z analizo: veliko je kritike stanja, manj je poglobljenih ugotovitev o vzrokih in predlogov je še najmanj. To slednje pa je najtežje delo, brez česar v prihodnje ne bo šlo.

(zapis po pogovoru pripravila B. Ž. J.)

SOZD HMEZAD

DO JATA, Skupne službe

Agrokombinatska 84
61260 LJUBLJANA POLJE
Tel.: (061) 485-311, 485-636

vladna stranka večino, se vztrajno ponavljajo zahteve, da je potrebno spremeniti zakonodajo in dovoliti, da bo islamsko pravo, imenovano »šarija«, v prihodnje temelj egiptovske zakonodaje. Za zdaj se parlament rešuje pred pritiskom s tem, da ustanavlja komisije in podkomisije, ki naj raziščejo okoliščine, v katerih bi »šarija« res lahko postala osnova zakonodaje.

Zelo sporni sta za zdaj dve področji: uvedba koranskih kazni, imenovanih »hodud«, kot na primer javno bičanje, sekanje rok, kamenjanje in drugo, ter prepoved obresti v finančnem poslovanju. Glede drastičnih islamskih kazni izjavljajo zagovorniki sedanjega egiptovskega kazenskega prava, da je mogoče uvajati stroge koranske kazni samo takrat, če je vzpostavljena idealna islamska družba, v kateri ne bi na primer nihče trpel lakote in mu zaradi tega ne bi bilo treba krasti. Glede prepovedi obresti pa se upravičeno bojijo, da bi se v tem primeru že sicer nezaviden gospodarski položaj Egipta še poslabšal. Podobne argumente navajajo tudi, ki zavračajo zahteve za popolno prepoved točenja alkoholnih pijač. Dobro vedo, da bi takšen ukrep škodoval turizmu. Imajo pa še en argument: sestavni del egiptovskega prebivalstva – od 8 do 13 milijonov – so krščanski kopti, tem pa njihova vera ne prepoveduje uživanja alkohola.

Zagovorniki vladne politike so se oprli še na en argument, pa če je še tako krhek. Pred 3298 leti so Judje pod Mojzesovim vodstvom zapustili Egipt in čez Sinajski polotok odšli v obljubljeno deželo. To je bil njihov prvi exodus iz Egipta, drugi pa veliko pozneje, aprila 1982., ko so Izraelci zapustili Sinaj, ki so ga okupirali v vojnah leta 1967. in 1973. Zdaj živi v Egiptu, večinoma v Kairu, samo še nekaj Judov, ki pa vsak petek zvečer le prihajajo v svojo sinagogo v samem središču Kaira. Stavba je zelo lepa, je pravi biser arhitekture, sezidali pa so jo že leta 1903. Že nekaj časa pa mošejo straži-

Če že tuji diplomati, akreditirani pri kairski vladi, niso znali oceniti dejanskega razpoloženje egiptovskih množic, kako naj bi se kritičnega položaja v državi zavedali številni turisti, ki so prihajali pod piramide, da bi izpolnili svoje vroče sanje in želje. Prav turistom je to tista panoga, pri kateri bo imel Egipt zaradi nedavnih nemirov precej časa največ izgube.

jo močne policijske sile, vse od tedaj, ko so bile tam množične demonstracije, v katerih so islamski fundamentalisti zahtevali, naj Egipt prekine vse zveze z Izraelom.

Ti preostali Judje ne mislijo zapustiti Egipta, vlada pa v sedanjih okoliščinah tudi ne bo spremenila politike sodelovanja z Izraelom samo zato, da bi ugodila fundamentalistom. Prevladuje spoznanje, da je Mubarakova politika strpnosti do muslimanskih bratov prinesla le malo koristi. Fundamentalizem se nezadržno širi in prodira v zavest ljudi. V egiptovski družbi je dovolj zlorab, kričeče neenakosti, razuzda-

nosti in šokantnih socialnih protislovij, da imajo fundamentalisti pridigarji več kot dovolj snovi za svojo propagando. Vsem razočaranim in nepriviligiranim, med katerimi je tudi veliko študentov dopovedujejo, da bo samo »resnična muslimanska družba v trenutku pometla z vsemi krivicami in spremenila Egipt v močno in uspešno državo.

Lani spomladi so fundamentalisti začeli ofenzivo na temo »šarija«. Mnogi med njimi so povezovali uvedbo koranske zakonodaje s takojšnjo uvedbo pristne muslimanske države na ozemlju Egipta. Drugi so imeli

takojšnjo razglasitev koranskega prava za prvi korak na poti do zastavljenega cilja. Do tedaj malo znani šejk Hafez Salama se je postavil na čelo aktivistov, ki so zahtevali uvedbo »šarije«. Mošeja Nur v Kairu, v kateri je Hafez pridigal, je postala glavni stan njegovih aktivistov. Njihova osrednja dejavnost je veljala parlamentu, kjer naj bi izsilili sprejem koranske zakonodaje kot edine kazenske zakonodaje v Egiptu. Za 14. maj so oklicali tako imenovani zeleni pohod. Na zadnji dan ramadana so poskušali izvesti odločilni pritisk na vlado, da bi se uklonila zahtevam zagovornikov šerijatskega prava. Oblasti so pohod prepovedale.

Vlada je zaslutila nevarnost. V Egiptu je 7000 velikih mošej, ki pa so že dolgo pod nadzorstvom oblasti. Nadaljnjih 60.000 mošej in molilnic so doslej vodili verniki sami. Skoraj 50 tisoč teh mošej so sezidali ali uredili v minulih letih. V mnogih med njimi so se zasedrali fundamentalisti in jih spremenili v središča, iz katerih se je širil njihov fundamentalistični nauk. Ko so v mošeji Nur med neko preiskavo našli snope pamfletov proti vladni politiki, je policija zaprla šejka Hafeza Salama in še 13 njegovih privrženecv.

Fundamentalisti so po zgledu imama Homeinija spretno izrabili mošeje in molilnice po državi za razpihovanje nezadovoljstva. Strogi vladni ukrepi za odpravo korupcije niso zadržali naraščajoče nestrpnosti. Predsedniku vlade Luftiju doslej še ni uspelo predložiti načrta za sanacijo gospodarstva, čeprav svetovna banka in mednarodni denarni sklad zahtevata ukrepe za odplačevanje egiptovskih dolgov. Trgovinski deficit je dosegel vsoto 7,7 milijarde dolarjev, v državnem proračunu pa manjka 5,7 milijarde dolarjev, kar ustreza vsoti subvencij za živila in energijo. Egiptovski strokovnjaki pravijo, da sanacijski načrti ta čas nimajo nobenega pomena, ker je padec cen nafte postavil na glavo vse dosedanje cennitve.

F. L.

Oskrba z ortopedskimi pripomočki

Normativna ureditev oskrbovanja vojaških invalidov in uživalcev družinske invalidnine z ortopedskimi in drugimi pomožnimi in sanitarnimi pripravami

Republiški komite za borce in vojske invalide Slovenije je pripravil informacijo oziroma oceno stanja na področju uveljavljanja in oskrbovanja vojaških invalidov z vsem, kar jim gre po zakonu in drugih predpisih s tega področja.

Kakor je znano, je bilo po sprejetju zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev (Ur. l. SFRJ št. 68/81 in 41/83) prenašeno uveljavljanje in izvajanje zdravstvenega varstva vojaških invalidov in drugih upravičencev po zveznih predpisih na samoupravne interesne skupnosti zdravstvenega varstva. Po sprejetju tega zveznega zakona je prenehal veljati prejšnji pravilnik, ki je uravnaval zadeve s tega področja. Tako je sedaj na zvezni ravni urejeno posebej le še oskrbovanje slepih vojaških invalidov s potrebnimi pripomočki, in sicer je to zagotovljeno s pravilnikom o ortopedskih pripomočkih za slepe vojaške invalide (Ur. l. SFRJ, št. 19/81), kar velja za posebne pripomočke za slepe (kot so

magnetofoni in podobno) in za postopek za njihovo pridobivanje (ter roke trajanja).

V okviru zakona o zdravstvenem varstvu in samoupravnega sporazuma o uresničevanju zdravstvenega varstva (in sporazuma o postopkih in načinih uresničevanja pravic...) so opredeljeni ortopedski in drugi pripomočki kot sestavni del pravic s področja zdravstvenega varstva – kot zdravstvena storitev. Vse je zapisano, odmerjeno, kategorizirano in katalogizirano, pri čemer pa samoupravni sporazum ne vsebuje nekaterih pripomočkov, ki so bili vsebovani v prejšnjem pravilniku (kot na primer: s krznom podloženih rokavic, usnjenih telovnikov, usnjenih kap, nočnih posod...). Pri tem komite za borce meni, da navedeni pripomočki ne pomenijo nujno potrebnih priprav za izvajanje in ohranjanje življenjskih funkcij invalidov.

Upravičenost in potrebo po posameznem pripomočku ugotavlja praviloma zdravnik, ki izda tudi potreb-

no naročilnico ali drugo listino za odobritev in določitev vrste pripomočka. Kadar pa gre za individualno, po naročilu izdelano pomagalo ali pripomoček, ga mora zdravnik natančno opisati (ob upoštevanju obstoječih standardov). Vsakršne izboljšave (boljše materiale), ki niso določeni s samoupravnim sporazumom, mora uporabnik plačati sam. Prav tako mora imetnik sam poravnati popravila in podobno za ortopedske pripomočke, ki jim je že potekel garancijski rok. Izjeme so le takrat, kadar nastanejo med dobo trajanja pripomočka pri invalidih anatomske in funkcionalne spremembe. O tem odloča konzilij univerzitetne zdravstvene ustanove ali zavod za rehabilitacijo invalidov. Posebej se zdravstveni strokovnjaki odločajo tudi pri predlogih za uvoz posameznih pripomočkov.

Informacija navaja, da so nekatere novosti pri uvajanju pravice do elektronskih pripomočkov in invalidskega vozčka na motorni pogon oziroma z vgrajenim elek-

tričnim motorjem.

Pri oskrbovanju vojaških invalidov z ortopedskimi in drugimi pripomočki so problem dolgi čakalni roki za izdelavo teh pripomočkov, medtem ko je največ pripomb nad kakovostjo izdelave ortopedskih čevljev. Ker pa se je v zadnjem času kar za 20 odstotkov zvišalo število naročil ortopedske obutve, so čakalne dobe še daljše.

Ugotavljajo, da so bile nekatere začetne težave (ob prenosu zdravstvenega varstva vojaških invalidov in uživalcev družinske invalidnine) v organizacije in skupnosti zdravstvenega varstva povezane predvsem z novim postopkom uveljavljanja pravic do ortopedskih in drugih pripomočkov. Postopek je v primerjavi s prejšnjim nekoliko daljši (saj potrditev izhaja iz medicinske indikacije). Republiški komite je storil ustrezne korake in se z Zavodom za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani dogovoril za poenostavitev postopka (v njihovem zavodu) in prvi uspehi so že vidni. Pripombe pa še vedno so: na organizacijo in kadrovske stanje v ortotiki, zato so tudi predlagane nekatere dolgoročne rešitve s pomočjo mobilnih ekip (za to je pa prvi pogoj denar, ki ga ni pričakovati v bližnji prihodnosti).

K tem ugotovitvam bi lahko dodali še nekateri, ki jih je zapisal in upošteval Republiški komite za borce in vojaške invalide. Pa ostanimo tokrat le še pri eni, čeprav je lepo slišati, da so bile sprejele olajšave pri individualnem uvozu ortopedskih pri-

pomočkov (brezcarinski uvoz), pa centri, kakršen je zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani in podobni, takšnih ugodnosti še vedno ne uživajo in so prenekatere njihove težave posledica ostrih carinskih pogojev. B. Ž.

S seje zveznega komiteja za borce in vojaške invalide

Usklajujejo mesečne denarne prejemke

Sprejet je pravilnik o posebnih pomagalih vojaškim invalidom in sprejeto je poročilo o delu tega komiteja v letu 1985

Zvezni komite za borce in vojaške invalide je na seji, ki je bila te dni v Beogradu, sprejel pravilnik o usklajevanju mesečnih denarnih prejemkov, predpisanih z zakoni, s katerimi se urejajo temeljne pravice borcev za leto 1986. Roke usklajevanja so določili na osnovi pristojnosti komiteja in zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev, ki je bil sprejet decembra lani. S tem pravilnikom bodo usklajene z

rastjo povprečnih osebnih dohodkov v državi: invalidnine, (osebne, družinske in povečane družinske), dodatek za nego in tujo pomoč, ortopedski dodatek, redni mesečni denarni prejemki in osnove za odmero tega prejemka ter borčevski dodatek. To usklajevanje bodo uresničevali v prvem, tretjem in četrtem tromesečju 1986. leta.

Pričakovati je, da bodo uradni podatki o povprečnem osebnem dohodku v Jugoslaviji v letu 1985 znani

sredi tega meseca, in takrat bo izvedeno tudi prvo usklajevanje mesečnih denarnih prejemkov.

Na seji zgoraj imenovane zveznega komiteja so sprejeli tudi pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o posebnih pripomočkih vojaških invalidov. S tem pravilnikom je tako med drugim določeno, da je rok trajanja (uporabnosti) za magnetofon deset let, za kasetofon (reprodukcijski) sedem let, za magnetofonski

trak 6 mesecev, za uro za slepe 5 let, za kovinske ploščice – za pisanje z Braillovo pisavo – pa 3 leta.

Zvezni komite za borce in vojaške invalide je sprejel poročilo o delu tega organa v letu 1985 s pripombo, da je svojo dejavnost usmeril predvsem k spremljanju izvajanja predpisov s tega področja, k analizi stanja in predlogom ter izvajanju takšnih ukrepov, ki jim je osnovni cilj odstranjevanje očitne probleme s tega področja. L. F.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

kot na skupščini občinske sindikalne organizacije so tudi borci opozarjali, da ne prenehajo od besed k dejanju predvsem tisti, ki tako radi govorijo prav v imenu delavcev.

V razpravi so dejali, da ne podpirajo idej o spremembi sistema, ampak so predvsem odločno za spremembe odnosa do dela v tem sistem, za spoštovanje zakonov, ki naj veljajo za vse enako. Zahtevali so tudi, naj se posamezniki, ki vidijo le ozko – svojo delovno organizacijo – in jim pogled seže le do tovarniškega plota, družbene obveznosti pa jim niso mar, umaknejo s svojih položajev.

Borci so ob pregledu in sprejemanju letošnjega delovnega načrta sprejeli tudi sklep o osrednji občinski proslavi, ki bo ob 45-letnici prvega spopada Prvega štajerskega bataljona z Nemci, na Čreti. Odločno so podprli zahtevo, naj v glasilu Savinjski občan ostane vsakokrat posebna stran, posvečena izročilu NOB ter izročilu delavskega gibanja v predvojnem in povojnem obdobju. Lani je bilo objavljenih 62 prispevkov s takšno tematiko in borci ocenjujejo, da je to lep uspeh. Več truda in bolj okrepljeno pa bodo zastavili v delu z mladino, so si obljubili. F. J.

Jesenice – Vezisti o svojem delu

Aktiv jeseniških borcev vezistov, ki šteje 28 članov in se vključuje širše v delo sekcije vezistov NOV za Gorenjsko, je že januarja opravil svojo letno skupščino. Borci so ponovno ugotavljali, da živimo v času izrazitih protislovij, pa tudi nesoglasij. Danes, so menili, se le poredko ozremo nazaj, na staro, in to primerjamo s sedanjim. Se vedno, čeravno že v letih, želijo borci sproti osvetljevanje vse družbeno dogajanje, pri čemer naravnost povedo, kaj mislijo o stvareh. Na ožjem področju svojega nekdanjega partizanskega dela vezisti spremljajo dogajanja še tembolj zavzeto, in zato predlagajo, prosijo in opominjajo odgovorne tovariše, naj usposobijo čim več mladih za dobre in sodobne veze. Vezisti NOV menijo, da bi morali v šolah ustanoviti več krožkov, kjer bi si mladi pridobivali mlade kadre, ki bi uspešno uporabljali svoje znanje za vzpostavljanje vez, kakršne so v današnjem sodobnem času nujno potrebne. Zato se borci vezisti redno povezujejo in spremljajo delo radiomaterskih klubov.

Na letni skupščini je tajnik aktivna jeseniških vezistov Gabrijel Divjak spregovoril tudi o uresničevanju programa, ki so si ga vezisti zastavili za lansko leto, in je bil, kot so ugotavljali, uspešno izveden.

Za to leto so vezisti zapisali v programu, da se bo njihovo delo (kot že prej), povezovalo z drugimi programi v okviru občinskih odborov ZZZ NOV. Člani sekcije se bodo udeleževali vseh zborov in srečanj vezistov in radiotelegrafistov po Sloveniji, pa tudi nekaterih tekmovanj, ki jih bodo imeli mladi. Hkrati bodo bedeli nad socialnim stanjem članov, predlagali priznanja za jubilarante, dopolnjevali evidenco članstva in še naprej zbirali gradivo za njihovo monografijo.

Ob govoru predsednika občinske borčevske organizacije so borci v razpravi izražali ostre kritike nad nevarnimi dogajanjem na mednarodnem prizorišču, nad spori in spopadi med dejstvom, da se še vedno širi trgovina z najrazličnejšim orožjem in da proizvajajo veliki vedno nova orožja.

Izrazili so svojo politično voljo, da bodo v letu volitev in kongresov še bolj aktivni, s čimer kažejo svojo privrženost našemu sistemu in njegovemu razvoju.

Opozorili so na pojave pačenja zgodovine NOB, na pojave nacionalizma in šovinizma in se zavzemali, da te probleme v družbi rešujemo sproti. Zofija Hribernik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor – Pestra dejavnost šercerjevcev

Z obiski in predavanji na številnih osnovnih šolah (pa tudi nekaterih srednjih) od Lovrenca na Pohorju do Maribora skrbijo mariborski člani pododbora druge SNOUB Ljuba Šercerja za razvijanje revolucionarnih izročil in razgibanje učnih ur zgodovine. Na srečanju ribniške in lovrenške osnovne šole (ki je bilo namesto srečanja osnovnih šol, poimenovanih po Ljubu Šercerju) so šolarji in šolniki pripravili uspešen kviz o bojni poti Šercerjeve brigade, tako da so bili povabljeni borci nadvse zadovoljni. Letos bo takšno srečanje med šolami organizirala OŠ na Igu pri Ljubljani.

Člani pododbora (med njimi tudi tovariš Kovačič) kot neposredni udeleženec akcije brigade pri Ožbaltu so sodelovali pri snemanju filma Poti svobodi o osvoboditvi anglo-avstralskih vojnih ujetnikov iz nemškega ujetništva. Dobro so sodelovali tudi s taborniki odreda SNOUB Ljuba Šercerja, sodelovali pri odkritju spominske plošče na ožbaltški železniški postaji in bili tudi drugače ves čas aktivni.

O svoji dejavnosti v tem letu so sicer sestavili natančnejši delovni načrt, ki pa kaže predvsem na to, da se bodo z delom in aktivnostmi vključevali v svojih krajevnih skupnostih, občinah in mestu. Okrepili bodo svojo dejavnost na področju SLO in DS, medtem ko so se prejšnji mesec že udeležili srečanja borcev Štirinajste v Ljubljani in na Sedlarjevem. Njihovi stiki z lovrenško osnovno šolo, s šolo Lackovega odreda v Breznem in z OŠ Prve pohorske čete v Ribnici na Pohorju se nadaljujejo, prav tako sodelovanje s KS Ljuba Šercerja v Mariboru, kjer bodo pred stavbo krajevne skupnosti odkrili doprski kip Ljuba Šercerja.

Njihovo sodelovanje z mladinsko organizacijo in mladimi iz delovne organizacije TOZD Gradis Maribor

se bo nadaljevalo, prav tako pa bodo nadaljevali s skrbjo in obiskovanjem svojih bolnih članov po domovih in bolnišnicah ter spremljali socialno in zdravstveno varnost soborcev, da bi lahko hitro in uspešno pomagali tovarišem v stiski. M. K.

Zalec – Odgovornost, odgovornost!

Že pred volilno skupščino so delegati borci prejeli bogato gradivo o delu komisij pri občinskem odboru ZZZ NOV. Izkazalo se je, da je bilo to delo uspešno. Tako komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij poroča, da so v žalski občini tik pred izdajo vodnika po poteh spominskih obeležij NOB, da bodo letos odkrili spominski plošči narodnemu heroju Konradu Zumru (ki je bil rojen na Taboru, padel pa je v Vojvodini) in znanemu prvoborcu Vladu Maroltu (ki je bil rojen v Braslovčah, padel pa je na Primorskem).

Iz poročila o uspešnosti programsko-volilnih konferenc po krajevnih organizacijah na terenu je razbrati, da je bila udeležba članov 69-odstotna, pri čemer menijo, da je tak podatek zadovoljiv glede na starostno sestavo članov. Raprave so pokazale, da je pripravljenost borcev za aktivno delovanje še vedno dobra, da pa jih ovira in jim jemlje veselje predvsem dejstvo, da se nekateri veliki problemi kljub opozorilom in pozivom ne premaknejo z mrtve točke.

Borci na primer že vrsto let opozarjajo na vprašanje odgovornosti za slabo opravljene naloge in napake. Menijo, da vse dotle, dokler ne bomo vprašanje odgovornosti v resnici zaostri, ni mogoče pričakovati bistvenega napredka, in tudi ne odprave pomanjkljivosti. Nasprotno, puščanje tega vprašanja ob strani povzroča le nove probleme in večjo samopašnost.

Menili so, da je treba iskati pojave nacionalizma predvsem v intelektualnih krogih – strah od baze. Podobno

Z zimskega urjenja enot TO Prijetna novost

Dolga stoletja je veljala zima za čas, ko so vojske in armade v glavnem mirovale in se pripravljale na spomladanske spopade. Toda razvoj tehnike, oborožitve in opreme zdaj omogoča tudi pozimi večje vojaške operacije. Vendar pa morajo biti tudi vojski ustrezno izurjeni za delovanje v zimskih razmerah. V Jugoslaviji so se na tovrstno bojevanje pripravljale predvsem planinske enote JLA, v zadnjih nekaj letih pa so se začeli za zimsko bojevanje pripravljati tudi v teritorialni obrambi Slovenije. Pred dnevi smo tako obiskali eno izmed enot pokrajinskega štaba TO za Notranjsko, ki je bila na sedemdnevem zimskem urjenju na Mašunu v snežniškem pogorju.

Starešina Jože Truden pravi, da je bil temeljni cilj tega urjenja naučiti se orientacije v gozdu, kako preživeti v snegu in kako opravljati naloge. Notranjski teritorialci so se ob tem naučili tudi dajati prvo medicinsko pomoč v snegu, kako se strelja in še marsikaj drugega. Po drugi strani pa je bilo to urjenje koristno za pokrajinski štab TO, saj bo lahko na teh izkušnjah pripravil zimsko urjenja za druge, večje enote.

Za Mašun so se odločili zaradi dobrih možnosti nastanitve in prehrane in

Janeza Milharčiča, sicer mehanika v Gozdnem gospodarstvu Postojna, smo vprašali, kako je potekal delovni dan na urjenju: »Po vstajanju smo najprej imeli telovadbo in nato zajtrk. Potem smo imeli dve uri teorije. Obravnavali smo uporabo in vzdrževanje osebne orožja, sredstva za zveze, oblike sovražnega delovanja proti našim oboženim silam in še nekatere druge. Nato smo šli na teren, kjer smo največ časa namenili smučanju. Seveda smo vse postrojitvene postopke in smu-

zacija je bila zelo dobra, kar priča, da so jo v pokrajinskem štabu dobro pripravili in da so se nanjo dobro pripravili tudi starešine, tako tisti, ki so zaposleni v štabu kot rezervisti. Program je bil zelo strnjen, vendar smo ga z malo napora lahko predelali. Mislim pa, da je takšna oblika urjenja zelo dobra in, bi jo morali v prihodnje še večkrat pripraviti. Meni bi bilo bolj všeč, če bi me manjkrat klicali na različna urjenja, ki pa bi trajala več dni skupaj. Na eno ali dvodnevni vajah se človek niti ne privadi na vojaško življenje, pa že gre domov. Glede tega urjenja na Mašunu pa imam pripombo, in sicer sem pogrešal prosto smučanje, ki ga je odločno premalo in bi morali v prihodnje temu nameniti več časa.«

Jože Truden

Med teritorialci na urjenju je bil tudi Darko Bizjak, sicer naš reprezentant v kegljanju. »Urjenje na snegu je zame dodatna kondicijska priprava na svetovno prvenstvo, ki bo maja. Prijetno sem presečen nad prehrano in prostori, v katerih spimo. Disciplina je prava vojaška, vendar takšna, da človeka ne moti pri delu. Sicer pa je tovarstvo med nami veliko in dobro se razumemo med seboj. Veliko smo se naučili predvsem pri delu s smučmi.«

Prav gotovo sta imela velike zasluge za to, da so vsi hitro spoznali skrivnost smučanja inštruktorjev, ki sta bila prav tako na urjenju. Medtem ko so starešine skrbeli za vo-

Smučarja med jurišem

jaško urjenje, sta inštruktorja skrbela za smučarski del urjenja. Eden izmed inštruktorjev je bil

logo. Na smučarsko opremo, ki smo jo imeli na voljo, se moraš navaditi. Čevlji so namreč takšni,

ginil, in ob koncu ni bilo problemov. Mislim, da so najslabši del smučarske opreme popolnoma zastarele vezi.«

O dobri strokovni podkovanosti, tako starešin kot obeh smučarskih učiteljev, priča tudi podatek, da ni bilo med celotnim urjenjem nobene poškodbe.

»V celoti gledano je urjenje uspelo,« je ob koncu dejal Jože Truden. »Ponekod smo dosegli več, kot smo pričakovali, drugje manj. Vse delo smo gradili na dobrih medčloveških odnosih in pokazalo se je, da smo pravilno načrtovali. Prijeten je občutek, ko čez čas srečaš koga, ki je bil s teboj na urjenju. Toplo te pozdravi in sprašuje, kdaj bodo spet šli. To ti pove, da si pravilno gradil svoje delo in da so fantje pravilno razumeli tvojo in svojo nalogo na urjenju.«

Pokrajinski štab TO za Notranjsko je letos prvič pripravil urjenje v zimskih razmerah. Prve analize kažejo, da so pripadniki TO zadovoljni s takšno obliko. Prav gotovo pa ima zimsko urjenje še eno veliko prednost pred spomladanskim, in sicer da večina teritorialcev nima dela doma, na polju ali v gozdu.

Bojan Kuntarič

K uspešnemu urjenju notranjskih teritorialcev je prispevala tudi JLA, ki je posodila smučci, čevlje in palice

zato, ker je tam v začetku marca vedno sneg. Teritorialci so spali v hišah Gozdnega gospodarstva iz Postojne, hrano pa so jim pripravljali v njihovem gostinskem objektu. V turističnem jeziku povedano, jih je »penzion« stal 1800 dinarjev na dan, za vsakega teritorialca. V bistvu je ta strošek majhen, saj je bila tudi enota zelo majhna.

čarske vaje delali v popolni bojni opremi in z orožjem. Po kosilu pa smo znova imeli vaje na terenu. Vsak dan je bil zelo naporen in zvečer smo vsi kar hitro odšli spat.«

Večina teritorialcev, s katerimi smo se pogovarjali, so bili zelo zadovoljni z organizacijo urjenja. Tako je Jože Rok, strojni ključavničar v Gradišču v Cerknici, dejal: »Organi-

Za preživetje v snegu je pomembno tudi znanje o izdelavi bivalnih prostorov v snegu. Na Mašunu so naredili bivake v dobrih treh urah.

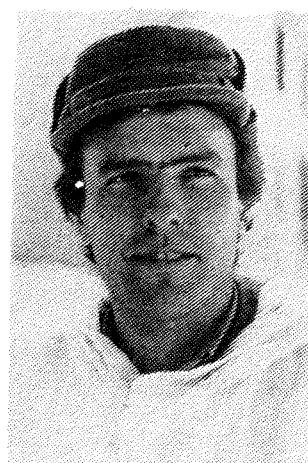

Janez Milharčič

Darko Bizjak

Peter Štefin, sicer ekonomist, ki je zaposlen kot vodja prodaje v Postojnski jami. »Zelo sem presečen nad urjenjem in s kakšno resnostjo so fantje uresničevali vsako na-

Jože Rok

Peter Šteferin

da morajo služiti za hojo, tek na smučeh in alpsko smučanje. Zato je za nas, ki smo navajeni na prave smučarske čevlje, občutek nenavaden, vendar je pod dveh, treh dnevih iz-

Zamujanje pri volilnih dejavnostih

Medobčinski svet ZRVS za severno Primorsko je na nedavni seji obravnaval priprave in potek volitev v krajevnih organizacijah, evidentiranje možnih kandidatov za organe občinskih konferenc ZRVS in druge organe svoje organizacije. Spregovorili so tudi o idejnopolitičnem in vojaškem usposabljanju v minulem letu ter o financiranju dela ZRVS v prihodnjem obdobju.

V razpravi so člani sveta ugotovili, da so pravočasno začeli s pripravami na volitve. Občinska vodstva ZRVS so junija lani sprejela programe in rokovnike vseh predvolilnih dejavnosti. Ti doku-

menti so predvidevali, naj bi v krajevnih konferencah do septembra evidentirali možne kandidate, volilne konference naj bi opravili do decembra lani, občinske volilne konference pa do tega meseca.

Na žalost pa so se stvari zapletle in do seje medobčinskega sveta ZRVS je samo nekaj krajevnih konferenc zveze rezervnih vojaških starešin v novogoriški občini opravilo volilne seje.

Zamude pri krajevnih konferencah so imele negativne posledice tudi pri evidentiranju možnih kandidatov za funkcije na ravni občine, regije in republike.

Glavni problem pri vseh teh dejavnostih je sklepčnost. Tako so morali v občini Idrija uporabiti zakonsko prisilo, to je pozive upravnega organa za ljudsko obrambo, da so sklicali krajevne konference.

Svet je uskladi svoja stališča glede evidentiranja možnih kandidatov za funkcije v ZRVS. Tako so za predsednika medobčinskega sveta evidentirali Vlada Krpana, za člana predsedstva republiške konference Marina Bastjančiča, za člana organov predsedstva RK ZRVS pa Bogdana Beltrama, Silvana Batagelja in Vojka Hobiča. Njihova kandida-

tura bo veljala, če bomo izvoljeni za člane občinskih predsedstev ZRVS.

Dotaknili so se še strokovnega usposabljanja. Lani so to uspešno opravili v tolminski in ajdovski občini, medtem ko so imeli v idrijski in novogoriški občini težave. Občinska konferenca ZRVS v Novi Gorici pa je letos že začela uresničevati program usposabljanja. Do konca februarja so v vseh 26 krajevnih organizacijah opravili predavanja, čeprav so imeli težave s predavatelji. V tej organizaciji se srečujejo s pomanjkanjem denarnih sredstev in bodo morali zmanjšati dejavnosti ali pa opustiti poklicna delovna mesta.

Mile Gojković

V teh dneh se spominjamo

13. marca

...leta 1848 se je začela na Dunaju marčna revolucija, ki je prisilila k odstopu reakcionarno Metternichovo vladno, a bila kmalu spet zatrta.

...leta 1920 je začelo v Ljubljani izhajati Ujedinjenje, glasilo delavske socialistične stranke za Slovenijo (kasneje ga je nadomestil Rdeči prapor).

...leta 1944 je začela pritekati sovjetska pomoč narodnosvobodilni vojski v Jugoslaviji, istega dne pa je vlada ZDA izjavila, da se strinja s britansko politiko, ki jugoslovanskim komunistom priznava, da vodijo osvobodilni boj.

...je umrl Ivo Andrić, prvi in doslej edini jugoslovanski nobelovec.

14. marca

...leta 1883 je v Londonu v starosti 65 let umrl Karl Marx.

...leta 1942 je general Roatta ukazal, da je treba internirati vse častnike in podčastnike nekdanje jugoslovanske vojske, zapleniti radijske sprejemnike ter prepovedati vožnjo s kolesi.

15. marca

...leta 1939 je v usnjarni Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici zasedalo dotedanje začasno vodstvo KPJ in se konstituiralo v CK KPJ z Josipom Brozom na čelu. Sprejelo je razglas o stališčih KPJ do protifašističnega boja jugoslovanskih narodov.

...leta 1939 je nacistična Nemčija zasedla republiko Češkoslovaško.

...leta 1943 je štab 1. (dolenjske) operativne cone po nalogu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet zbral vse štiri slovenske narodnosvobodilne brigade in jih popeljal v napad na belogardistične postojanke v Suhi krajini (Ambrus, Korinj, Kočevje).

...leta 1944 so enote 18. divizije napadle nemško postojanko v Preserju ter pri tem onesposobile okoli 50 nemških vojakov.

...leta 1957 je umrl Moša Pijade, eden najuglednejših jugoslovanskih komunistov in tedanji predsednik zvezne ljudske skupščine

16. marca

...leta 1944 je izvršni odbor OF slovenskega naroda ustanovil pokrajinski odbor OF za Koroško na čelu s Karlom Prušnikom-Gašperjem kot sekretarjem.

...leta 1944 je doživel svoj tragični dan 4. bataljon Cankarjeve brigade na Javorovici pri Šentjernej. Padlo je 146 borcev.

17. marca

...leta 1943 se je začel italijanski napad na osvobojeno ozemlje v Dolomitih. Po trodnevni boj se je začelo vstavo narodnosvobodilnega boja iz tako imenovane Dolomitske republike seliti v Kočevski Rog, v Bazo 20.

18. marca

...leta 1871 je bila ustanovljena Pariška komuna, prvi poskus proletarske revolucije na svetu. V tednih, ki so sledili, so kraljeve čete komunarke v krvi zatrla ter jih prek 30.000 tudi ustrelile.

...leta 1936 je jugoslovansko notranje ministrstvo prepovedalo izhajanje Ljudske pravice, glasila KPS.

...leta 1944 je začel 9. korpus NOV in POJ z napadom 30. divizije na Hotedrsko in 31. divizije na Godovič svojo prvo veliko operacijo na Primorskem in Gorenjskem.

...leta 1944 je prišla v Glavni štab NOV in POS vojaška misija Rdeče armade.

...leta 1948 je Sovjetska zveza odpoklicala iz Jugoslavije svoje vojaške, dan nato pa še civilne strokovnjake. To so bila prva znamenja informbirojevske obsodbe, ki je sledila.

Prava odločitev ni bila težka

Tako bi lahko najprej rekla zase, ko sem se odločala in odločila za razgovor z Albinom Kuclerjem. Na programskovolilni konferenci KO ZZB v krajevni skupnosti Rezke Dragar v Črnučah so ga že drugič zapored izvolili za predsednika. Pravzaprav je bil to vzrok za mojo odločitev. V razgovoru o delu in bližnji preteklosti in o načrtih za prihodnost, več ali manj kar natančno določeno z vabili na različne sestanke in s sprejetimi programi, ki

jih je polna Albinova aktovka, pa se je pokazalo, da je razlogov za pogovor z njim, za zapis in objavo še mnogo več.

Albin Kucler je v februarju napolnil 70 let življenja. Čista utopija bi bila, če bi želeli popisati ali narediti natančno »inventuro« njegovega življenja. Pa vseeno pogledamo, kaj je tisto, kar je še posebej vredno, da zvedo tudi mi. Albin je bil vedno tesno vpet v določena okolja in zelo delaven član. Začnemo lahko z njegovo vpetostjo v veliko družino Kuclerjevih z Drenovega griča pri Vrhniki, znanih izdelovalcev harmonik in še bolj znanih predvojni in medvojni borci za pravice delavcev in za osvoboditev izpod okupatorjevega škornja.

»Prava odločitev ni bila težka«, so bile tudi Albinove besede, ki mi je pripovedoval o krojaškem mojstru, pri katerem je delal na Vrhniki in je svojim delavcem vcepil

revolucionarni duh, ki ga je prinesel iz Rusije. Uporniški duh je vel tudi v družini, kjer so bili vsi, od očeta in matere pa do desetega otroka vključeni v delo OF že od prvih dni. To svojo pravo odločitev so drago plačali. Avgusta 1942 so jim Italijani požgali domačijo in ubili očeta, mater ustrelili kot talko v Gramozni jami, v partizanih pa je padlo še pet sinov.

Kasneje, od avgusta 1942 do marca 1944 je bil Albin v partizanskih enotah – od Dolomitskega odreda do Udarne brigade Ljuba Šercerja. Kot bорец Dolomitskega odreda je bil ranjen v desno nogo. Kasneje je bil vključen v delo na terenu v Beli krajini, do odhoda v 7. korpus. Marca 1945 je zbolel in so ga prepeljali na zdravljenje v Zadar. Ko je ozdravel, je prevzel skladišče RK in intendanturo bolnišnice.

Po vrnitvi v Ljubljano, junija 1945, se je zaposlil in je ves čas vneta delal v družbenopolitičnih organizacijah v kraju, kjer je živel, najprej v centru Ljubljane, kasneje 20 let v Savskem naselju, zdaj pa že od leta 1973 na Črnučah.

Albin Kucler je nosilec partizanske spomenice 1941, prejel pa je še red zaslug za narod, red hrabrosti, red bratstva in enotnosti, red dela s srebrnim vencem, bronasti znak OF. Njegova delavnost v KK SZDL, v komisiji za odlikovanja, v komisiji za nabor, v odboru za postavitev spomenika herojem Bežigrada, v KO ZZB in verjetno bi našli še kakšno komisijo, je lahko marsikomu za zgled. Ne morem se znebiti vtisa, kako Albin potrjuje pravilo, da delo krepí, saj njegova aktivnost kar neka postavlja na laž podatek, da je bil rojen pred sedemdesetimi leti. Vse, kar mu lahko ob tem jubileju zaželimo, je mnogo zdravja, sebi pa ob tem zaželimo še veliko sodelovanja z Albinom Kuclerjem.

Stanka Ritonja

Živega me ne bodo dobili

Anton Androjna, doma iz Velike Hubančice pri Studencu, je do smrti upravljal svoje posestvo v Stari cerkvi pri Kočevju. Sodelovanje z NOB so mu potrdili od 1942. leta.

O Androjni so med zadnjo vojno veliko govorili. Poznali pa so ga vsi Telčani in okoličani, za njega so dobro vedeli tudi Nemci in številni Kočevjarji, ki jim je pognal stran v kosti. Zato ni čudno, da so Nemci med vojno razpisali na njegovo glavo 50.000 nemških mark v zlatu. To je bilo za tiste čase veliko denarja.

Prav zaradi tega smo iskali našega nepozabnega junaka, dokler je bil še živ, in se z njim pogovarjali. Tovariš Androjna je povedal marsikaj zanimivega iz časov, ko je bil še mlad. Sam je rekel, da se ni nikoli bal za svoje življenje. Iz tega pogovora smo povzeli le nekaj njegovih misli.

»Tisti dan, ko je bil na Studencu pri Sevnici popis prebivalstva, sem naložil lojstrski voz orožja, ga peljal čez nemško-italijansko mejo in ga tam zakopal. Mislim, da se ne prejem, če sedem let vsaka stvar prav pride. To orožje so pozneje dobili partizani. Pri tem mi je pomagal Lojze Kočevjar iz Dolnjih Impolj.

Preden so Nemci opravili izselitev v Nemčijo, sem prepehjal prek nemško-italijanske meje 14 družin. Nato sem pobegnil še s svojo družino. Med zadnjo vojno sem imel stalno bivališče v Spodnjih Dulah. Številne naloge sem opravljal po nalogu terenskih delavcev. Takrat je pri Papeževih v Boštanjih že stanoval Avstrijec s svojo družino. Skupaj s Papeževim Joškom sva šla potihoma v Papežev hlev, odvezala par konj, ki sta bila sicer Papeževa, in ju odgnala čez mejo. S seboj sva imela tudi pištolo in bi tudi streljala, če bi bilo to potrebno. K sreči pa je ves čas snežilo, tako da je sproti zabrisalo sledi za nama.

V 1942. letu mi je naročil partizanski komisar Jerič, doma iz Mokronoga, naj mu pripeljem dirkalnega konja. Vedel sem, da je tak konj v Jančevem hlevu na Studencu, tu ga je uporabljali novi gospodar na Jančevi kmetiji, po rodu Kočevjar.

Prihitopil sem se v hlev in ga odpeljal čez nemško-italijanske meje. Mislim, da se do sedaj so te jahali Nemci oziroma Kočevjarji, v prihodnje pa te bo jahal partizanski komisar.

Nikoli ne bom pozabil trenutka, ko so Nemci nekje pri Lazah postavili zasedo v prepricanju, da me bodo živega ujeli. Mislim, da je bila vmes tudi izdaja. Bila je svetla noč, in jaz sem šel po stezi čez travnik. Nenadoma se mi je zdelo vse sumljivo. Oziral sem se na-

okrog, tedaj pa sem zagledal psa, ki je bil že pri meni in me je imel namen zgrabit. Takoj sem sprožil pištolo in stekel, kolikor so me nesle noge. Ušel sem jim! Pozneje sem zvedel, kaj so takrat nameravali Nemci storiti z menoj in da je po treh dneh poginil pes, v katerega sem izstrelil nekaj nabojev. Nemec, ki je vodil psa, je dejal, da bi raje izgubil nekaj vojakov kakor psa...

Takrat so Nemci tudi razpisali name nagrado 50.000 mark v zlatu v prepričanju, da se bo kdokoli polakomnil tega denarja in me živega ali pa mrtvega pripeljal Nemcem. Res pa je, da sem bil od takrat naprej še bolj previden.

Veliko opravljenih nalog bi lahko naštel, a je že to dovolj. Kdor ve, kako je bila med vojno meja zastražena, kako so bili sprva Kočevjarji ošabni, ker so bili prepričani, da bodo Nemci zmagali, ta bo razumel, da sem nosil vso vojno glavo naprodaj. Še danes se mi čudno zdi, da sem ostal živ.

Slavko Smerdel

Mitja Ribičič

Iz osvobodilnega boja severne Slovenije

Kot pokrajinski tehnik KPS za Severno Slovenijo sem se priključil 2. grupi odredov in z njenimi enotami prehodil vso njeno pot od bitke na Jančah do prihoda na Koroško in Štajersko. Sovražnikovo ofenzivo na Jelovici sem preživel skupaj s štabom 1. grupe odredov. Tako sem tudi danes živa pričevanje vseh takratnih pogovorov in zamisli v obeh štabih in lahko trdim, da so ravnali v izjemno težkih okoliščinah pametno in edino mogoče. Niso samo odstopili od programa osvoboditve s koncentracijo najmočnejših partizanskih enot, pač pa takoj razdelili enote 1. in 2. grupe odredov, da bi z razširjenjem operativnega območja slabili tudi moč nemških enot, ki so nastopale ne le z lahkim orožjem, pač pa tudi s topovi in blindiranimi vozili. Ta taktika se je kljub velikim žrtvam obnesla, ker Nemcem ni nikjer takrat uspelo uničiti v celoti nobene partizanske enote. Poleg rednih enot, žandarmerijskih, policijskih, obmejnih vermanskih in drugih, ki jih je bilo na Gorenjskem okrog 3 tisoč, je bilo takrat v hajki proti 900 partizanom skoraj 10.000 soldateske.

Danes vemo iz okupatorjevih dokumentov, da je bila to v samem vrhu (v štabu Hitlerja in Mussolinija) načrtovana tretja protijugoslovanska ofenziva. V okupirani Sloveniji so si na italijanski strani okupatorjeve akcije prizadevale »očistiti« in uničiti osvobojeno ozemlje in vodstvo slovenskega NOB (najtežja faza te ofenzive je znana pod imenom roška ofenziva), na nemški strani pa je okupator želel likvidirati vse frontovske in partizanske organizacije, predvsem pa uničiti takrat največjo partizansko enoto – prvo slovensko brigado – 2. grupo odredov. Nemci niso imeli na voljo tako veli-

kega števila soldatov kot italijanski fašisti, so pa zato delovali bolj sistematično, z mnogo večjo vojaško udarnostjo in tudi fanatično hrabrostjo. Imeli so tudi zlasti na Štajerskem veliko število kvislinških enot – vermanskih postojank ter vaških in tovarniških straž, vsi priseljeni nemški uradniki in kmetje so bili oboroženi. To so bili hudi časi za gorenjske in štajerske partizane in terenske aktiviste – ilegalce. Nenehni boji, utrudljivi pohodi, preboji skozi zasede, spopadi v neugodnih razmerah za partizane visoko v hribih in Alpah – vse to je povzročilo, da so bile zveze pretrgane, da so odpovedali preskrbovalni punkti, da so se mnogi borci izgubili, veliko pa jih je ostalo za varstvo ranjenim partizanom. Štaba obeh grup sta bila vedno med borci.

Štab 2. grupe odredov se je prek Velike planine in Kamniškega sedla prebijal s Simovim bataljonom, medtem ko je Kranjčev bataljon krenil na svoj znameniti pohod, ki je trajal 26 ur od Jelovice prek Košute na Koroško. Sam sem bil dolgo prepričan, da se je nemška ofenziva začela z nemško obkolitvijo Jelovice, vendar mi je general Poglajen dal natančne podatke (to potrjujejo tudi nemški dokumenti): Ofenziva Enzian se je začela 13. julija 1942 v Poljanski dolini, nadaljevala na Blegošu in Ratitovcu oziroma Selški dolini, njena druga faza je bila od 10. do 13. avgusta na Jelovici in tretja faza v drugi polovici avgusta na Karavankah v času prehoda obeh bataljonov prek Alp. In nemških dokumentov vemo, da je bila že zopora takratne italijansko-nemške meje dogovorjena v operativnem načrtu skupne ofenzive, da pa so Nemci nekatere svoje enote zaradi tega, ker niso mogli uničiti

5

partizanstva, zadrževali v severni Sloveniji še do srede novembra 1942. O vsem tem je v monografiji NOB na Slovenskem vse zapisano natančno in dokumentirano. Te podatke navajam samo zato, da vidimo, s kako velikansko vojaško silo so se takrat spopadali gorenjski in štajerski partizani in kaj vse so v tistih dneh in nočeh doživljali borci, prebijajoči se z juriši skozi vedno nove obkolitvene žive ograje nemške soldateske. Tako šele lahko razumemo prizadetost v vodstvu in moštvu 2. grupe odredov zaradi kritičnih pripomb in celo grožnje z negativno oceno njihovega ravnanja. Prav gotovo bi gorenjske enote in 2. grupa odredov v primeru, da ni bilo tako velikega dotoka nemških vojaških sil v poletnih mesecih, uspevale s svojimi ofenzivnimi akcijami in napadi na postojanke doseči mnogo večje uspehe.

Vendar mislim, da bi zamislili o osvoboditvi večjega dela Gorenjske gorenjski in štajerski partizani ne mogli uresničiti tudi če ne bi bilo splošne nemško-italijanske vsejugoslovanske tretje ofenzive. Ko sem bil na dolžnosti političnega komisarja 4. operativne cone, je prišlo do znamenitega pohoda 14. divizije s podobno zamisljo osvoboditve in splošne ljudske vstaje. Bilo je to poldrugo leto po pohodu 2. grupe odredov, torej v času, ko je bilo več ali manj jasno, da se je položaj na svetovnih bojiščih obrnil v škodo Hitlerju in nekaj mesecev po zlomu fašistične Italije. Vendar tudi v takšnem za partizane ugodnejšem odnosu sil 14. diviziji ni uspelo osvoboditi ozemlja.

Izkušnje dveh pohodov, dveh največjih slovenskih partizanskih akcij med NOB, so seveda zelo dragocene in prav gotovo danes naši vojaški strokovnjaki skrbno preučujejo njen potek zaradi graditve sodobne taktike naše splošne ljudske obrambe. Čeprav niti prvu niti drugemu pohodu ni uspelo osvoboditi območja, pa sta obe imeli ogromen politični pomen za nadaljnji razvoj NOB na Štajerskem, še posebej za vzpon nacionalne samozavedi za ugled partije in frontovsko usmeritev množic. Nadaljnji potek bojev je to potrdil.

To seveda ne pomeni, da ne bi tudi kritično

spregovoril o temnih straneh obeh akcij, ki so nas stale veliko žrtv. To ne more zmanjšati ne pomena, in še manj junaštva partizanov v obeh znamenitih pohodih, ki ju upravičeno danes imenujemo legendarna. Enakovredno ju lahko primerjamo z drugimi znamenitimi bitkami na jugoslovanski ravni v središčnem krogu osvobodilnega gibanja, še posebej, ker sta se 2. grupa odredov in 14. divizija bojevali in prodirali na najbolj občutljivo obrobno južnoevropsko bojišče. Stirinjasto zaradi ostre zime tudi primerjamo s slavnim igmanskim pohodom. Kako so Nemci trdovratno branili vsako ped tega bojišča, dokazuje podatek, da so poslednji partizanski boji na tem ozemlju trajali še teden dni potem, ko je bil Hitler že mrtev in so utihnili topovi v vsej Evropi.

Vrnimo se h Kardejevemu decembrskemu pismu, ki je povzročilo v štajerskem vodstvu veliko sproščenost in samozavest. Jug je v svojem odgovoru nanj zapisal: »Pisma od 28.XII. smo bili silno veseli, saj pomeni za nas veliko moralno in politično pomoč.«

Na podlagi Jugovih pism in Kvedrovega poročila 14. novembra 1942 sta si CK KPS in Glavno poveljstvo NOV in POS ustvarila zelo natančno in objektivno sliko stanja na Štajerskem. CK je v tem pismu kot veliko zmago partije ocenil dejstvo, da je uspelo v tako hudih razmerah na Štajerskem ohraniti osnovne partijske in partizanske postojanke. V pismu je zapisano, da so naši kadri na Štajerskem v boju z nadčloveškimi napori pokazali prekrasne primere heroizma, zadržljivosti in vdanosti veliki stvari naše partije in vsega slovenskega naroda, dokazali so, da imajo vse možnosti postati resnični vodniki slovenskih ljudskih množic. Dejstvo je tudi – piše v pismu – da je zavlačevanje odhoda Druge grupe odredov na Štajersko močno škodovalo razvoju našega boja na tem območju. Zapisano je bilo, da so bile v tem pogledu konstatacije tovarišev iz štaba Druge grupe odredov pravilne.

Čeprav je 2. grupa odredov prišla na Štajersko močno oslABLJENA (od 541 borcev se je priključilo štajerskim enotam 120 partizanov), pa je glavno poveljstvo ocenilo, da bi bil polo-

Velimir Kraševac-Igor

Sunki proti Ljubljani

(nadaljevanje pričevanja o 9. brigadi)

S prostora med Smuko in Polomom v Suhi krajini je v noči na 7. avgust prišla 9. SNUB do črte Hočevje-Ilova gora, da prevzame nadzor gornjekraške doline. Že čez nekaj ur je ta prostor skrivaj prešla kolona domobranskega 1. in 4. bataljona, v Zagradcu prekoračila Krko in se namenila proti Smihelu pri Žužemberku. Brigada 1. in 2. bataljon sta odhitela na Kitni vrh oziroma k Valični vasi, da bi prestregla sovražnika. S položajev na levem bregu Krke je brigada 2. bataljon prisilil sovražnikovo kolono, da se je razdelila, potem pa so se njeni oddelki nekaj časa prikrivali na prostoru Smihel-Zagradec. V nadaljevanju napadov in izmikanj sta se 1. in 2. bataljon Devete sešla na Kitnem vrhu. Malo pozneje so se nedaleč od tega naselja spojili tudi domobranski oddelki. V hudem boju, je bila okupatorjeva kolona prisiljena k umiku. V postojanko se je vrnila z 19 mrtvimi in 23 ranjenimi.

Čez štiri dni se je 200 sovražnih vojakov iz Stične spet pritihtopilo do Zagradca. To pot so jih iz zasede nad mostom v Zagradcu napadle čete 9. brigade in s hudim ognjem pognale nazaj v oporišče.

Po operacijskem načrtu 7. korpusa se je 12. avgusta začela 18. divizija prestavljanja proti severu in zahodu ter prišla z Deveto in Levstikovo brigado daleč proti Ljubljani. Na tej poti naj bi 9. brigada porušila železniški predor pod Malim vrhom na progi Ljubljana-Grosuplje. Medtem naj bi Levstikova napadla postojanko Skofljica. Dvanajstega avgusta pozno zvečer je deveta dosegla izhodiščni položaj pri Velikih Lipljenih, v Malih Lipljenih pa se je ustavila 8. brigada. Ker je bilo v vsaki od brigad okrog 300 borcev in bork, se je ta dan na prostoru komaj 5-7 km vstran od Grosupljega zbralo prek 600 par-

tizanov, ki so potem do naslednjega večera čakali, da gredo v napad. To je bila idealna priložnost za sovražnika, da je pravočasno zvedel za prihod brigad, njihovo moč in mamero, se zavaroval in pravočasno organiziral protiidar. Za to je imel na voljo ves 13. avgust.

Okupator je zbral okrog 1500 mož posadkinih in gibljivih enot, z njimi okrepili zavarovanje predora in postojanke nad njim, obenem pa naredili veliko zapornih črt na smereh slabo varovane umika brigade iz akcije.

Po operacijskem načrtu 9. brigade naj bi njena 2. in 3. bataljon uničila sovražnikovo postojanko v vasi Mali vrh in predor pod njo, 1. bataljon pa varoval smer proti Smarju. Napad naj bi se začel 14. avgusta ob 0.30.

Z izhodišnega prostora je brigada krenila 13. avgusta po 20. uri, takrat je šla v akcijo tudi 8. brigada. Deveta je ubirala smer Senturje-Tlake, med potjo pa jo je po potni napadla Levstikova brigada. Zaradi zamude sta njena 2. in 3. bataljon začela napad šele ob 2. uri. Kljub srditemu naskoku 2. bataljona postojanka Mali vrh ni padla. V času, ko je bil 2. bataljon najbolj izpostavljen, je iz bližnjega prodora, ki ga pa Deveta ni imela namen uničiti, pripeljal nemški oklepni vlak ter s topovi in lahkim orožjem udaril po borbah, ki so napadli Mali vrh. Spravil se je tudi nad 3. bataljon in tako preprečil miniranje predora pod Malim vrhom, čeprav so borci že vdrli vanj. Tudi okupatorjeve sile v Smarju so z izpadom prepoide brigadni 1. bataljon, ki se je umaknil od Tlake. Brez uspeha je 2. brigadni bataljon napadal Mali vrh še do 4.30, potem pa se je z ranjenimi odpravili proti Hudi Polici. Večina 3. bataljona se je prebajala v smeri Suhe krajine. Napad Devete ni uspel. Še več. To je bil hud poraz za brigado in divizijo.

Deloma že razbiti bataljoni 9. brigade so se 14. avgusta zarana napotili v več smereh proti Hudi Polici, kjer so jih čakale številne, na obvladujočih položajih razporejene, številčno močne sovražnikove zasede. Te so kmalu stopile v akcijo in začele razbijati brigadne enote v skupine, te pa še v manjše skupinice in posameznike, jih naganjati v različne smeri in jim povzročati številne izgube. Tega in še nekaj naslednjih dni so, zlasti od zmage podivjani domobranci zagnano stikali za partizani v širokem okolišju Hude Police, pri Zgornjem Blatu, pri Rogatcu, okrog Nove vasi in Senturja. Ponesrečen napada na predor in postojanko Mali vrh nad njim je terjal veliko žrtev. Deveta je imela 32 mrtvih in 91 pogrešanih. Od slednjih se je že v nekaj dneh vrnila dobra polovica, druge pa so ujeli.

Že 15. avgusta je bila 9. brigada na Golem, kjer je zbirala razkropljene in se urejala. Ob njej je bil tudi štab 18. divizije. Dan pozneje je odkupovala živež na Ljubljanskem barju, 17. avgusta pa so že šli za njo Nemci in domobranci. Kolona okupatorjevih vojakov je napadla in pregnala del brigade pri Golem, medtem ko je brigadni 2. bataljon udaril po sovražniku, ki je pastopal iz smeri Iškak vas-Zelmlje. Skoraj do noči so trajali manevrski spopadi, v katerih je imel okupator premoč. Tega dne je imela 9. SNOUB 4 mrtve, 4 ranjene in 9 pogrešanih.

Da bi pregnale 18. divizijo od bližine železniških prog, so 19. avgusta šle proti Kureščku in Mokrcu 4 sovražnikove kolone po 100 mož. Deveta brigada je nasproti od delku, ki je prihajal iz Velikih Lašč poslala 2. in 3. bataljon. Ta sta napadala spustila na razdaljo strela, ga obsula z ognjem iz lahkega orožja in tako prisilila k umiku. Medtem ko je brigadni 1. bataljon napadel sovražnika v vasi Strle in ga izgnal. Na sektorju Kureščka se je potem Deveta držala še 11 dni, nato pa odkorakala na Notranjsko.

Pogosti in hudo boji, ki jih je brigada imela julija in avgusta, še zlasti hud poraz pri Smarju, so zelo zmanjšali

njeno številčno stanje. Zadanega avgusta je bilo v njej po seznamu 384, na mestu pa samo 296 borcev.

Poglemo, kaj se je minule mesece dogajalo z njenim bivšim 2. bataljonom, ki je šel 30. marca 1944 v Istrski odred.

Iz Suhe krajine je bataljon prek Blok in Mašuna prišel v začetku aprila v Zabič in tam uspešno mobiliziral. V sestavu Istrskega odreda se je 4. maja, na poti na Dolenjsko, ustavil v Starem trgu pri Ložu in prišel 10. maja v Zvirče. V Suhi krajini je bilo odstavljeno dotedanje in postavljeno novo vodstvo odreda, odred sam pa preurejen v novi Istrski in novi Kočevski odred. V novem Istrskem odredu je bil zdaj bivši 2. bataljon 9. brigade jedro. Kmalu po preureditvi se je odred odpravil v Slovensko primorje.

Dne 18. maja je odred pristal v Brkinih. Že v naslednjih dneh je imel hude boje z nemškimi in italijanskimi fašističnimi enotami. Nato se je od Skadansčine razpotegnil v notranjost slovenske Istre, kjer je spet novačil. Hkrati je napadel več železniških objektov ter manjše karabinjerske in fincarske postojanke. Sestega junija je odred med Divačo in Puljem, pri Senožetih, uničil sovražnikov patrolni vlak, do 12. julija pa je iztiril dva vlaka na progi St. Peter na Krasu-Divača. Sredi julija je imel Istrski odred 1. bataljon v slovenski Istri, 2. in 3. pa v Brkinih. Med 8. in 12. avgustom je okupator pregnal odredov 1. bataljon, ki se je pridružil drugim v Brkinih.

Odred je mobiliziral tudi po Koprskem in v bližini Trsta. Do druge polovice avgusta je s komando mesta Koper pridobil v slovenski Istri 2.500 novih borcev.

Dne 4. septembra 1944 je štab 7. korpusa preuredil Istrski odred v enoto s štirimi četami, obveščevalnim in minerskim vodom ter vodom za zveze in ga priključil 9. brigadi 18. divizije kot njen 4. bataljon. Takrat je bataljon imel 358 mož. Tako preurejenemu je bilo ukazano, naj z eno četo operira južno od Trsta, druge pa naj rušijo železniško progo St. Peter-Illirska Bistrica.

Partizanski znaki in medalje / 126

Štajerski partizani

Četrtega julija 1984 je bila osrednja republiška proslava dneva borcev v Mariboru v novi komaj dograjeni večnamenski dvorani na Taboru. Mestna konferenca SZDL Maribor je dala izdelati za to

Skupno je bilo izdelanih 6500 znakov, 4000 takih s traktcem in 2500 brez traktca. Znaki s posebnim rdečim traktcem so bili namenjeni borcem, aktivistom in gostom na proslavi. Prireditelji proslave so 3500 znakov razposlali borcem z osebnimi vabilali ali po občinah vsem, ki so evidentirani kot štajerski partizani. Do znaka s traktcem so bili upravičeni borci 14. divizije (proslava je bila posebej namenjena 40-letnici pohoda Tomšičeve, Šerčerjeve in Bračičeve brigade na Štajersko), Šlandrove in Zidanškove brigade, 2. grupa odredov, prvega in drugega Pohorskega bataljona, Pohorskega odreda, vodstvo 4. operativne cone, delegacije kozjanskih, kamniško-zasavskih in koroških partizanskih enot, brigade VDV, aktivisti Osvobodilne fronte mariborskega okraja in gosti.

Znaki brez traktca so bili razdeljeni vsem, ki so proslavo pripravili in izvedli, tako so znake brez traktca dobili člani organizacijskega odbora, nastopajoči, tehnično osebje in drugi. Znaki niso bili na prodaj.

Zaradi velikega števila gostom razdeljenih znakov s traktcem ne moremo govoriti o pravem doslednem znaku štajerskih partizanov, in bi bilo prav, da bi tak znak ob primerni priložnosti le bil vendar ne preveč moder-

Janez J. Švajncar

Štajerska v boju - Maribor, 4. julija 1984

proslavo posebne znake, ki so bili predvideni kot znaki proslave pa tudi kot znaki štajerskih partizanov.

Znak je likovno oblikoval arhitekt Janko Zadavec, izdelava pa je bila zapuana Zavodu za delovno usposabljanje Ponikve.

žaj še veliko slabši, če ne bi prišlo do pohoda prek Gorenjske in Štajerske. CK je v pismu tudi pohvalil novo razporeditev sil in sporočil, da je poslej Štajerski dodeljen tudi močan Kamniški bataljon (iz 1. grupe odredov). Sledila so navodila za delo, vendar vsa v duhu zaupanja in kot napotilo, ki naj ga v partijskem in vojskem vodstvu ustvarjalno prilagodijo okoliščinam na svojem terenu. Kristof v navodilih napoveduje dogodke, ki bodo vse bolj prenašali težišča našega boja proti Štajerski, Koroški, Primorski - na obronke celovitega slovenskega narodnega telesa. V pismu je čutili, da pripisuje CK velik pomen nadaljnjemu razvoju NOB med Savo in Dravo. Za vsako ceno je treba vztrajati z navzočnostjo partije, fronte in partizanskih enot na območju Štajerske - vztrajati, vendar čimbolj varovati živo silo.

Decembrsko pismo Kristofa je povzročilo velik polet v zasavskem središču PK in cone. Začele so se temeljne organizacijske priprave za uresničitev navodila CK. Lahko zapišemo, da je bila s tem politična, vojaška in tudi moralna kriza v štajerskem vodstvu (ki je nastala po zelo težkih udarcih: uničujočih vdorih v revirjih in drugih delavskih središčih in porazih partizanskih enot na Dobrovljah, na Pohorju, na Kostavski planini) v glavnem premagana. V štabu 2. grupe oziroma 4. operativne cone se je oblikoval jasen program in pripravljanje pomladne ofenzive štajerskih partizanov. Pol leta kasneje 6. avgusta 1943 se je rodila prva štajerska oziroma šesta slovenska brigada Slavka Šlandra, pozneje udarna. Ob obletnici smrti Pohorskega bataljona pa je bila 8. januarja 1944 ustanovljena 11. brigada Miloša Zidanška.

To so razlogi, da lahko štejemo Jugovo pismo kot odgovor navodilom CK tudi kot platformo glavnega referata na deških konferenci. Konferenco samo pa zaradi istih razlogov lahko štejemo kot pomembno prvo uresničevanje te nove partizanske politike na Štajerskem. V tem smislu je natančan trditev udeležencev spominskega in delovnega sestanka 1978. leta, da je bila konferenca pre-

lomna. Konstituirala je osrednje partijsko in partizansko vodstvo za Severno Slovenijo in kmalu nato tudi za Koroško, najprej za vzhodno, in nato (aprila 1944) za celotno z ustanovitvi Koroške grupe odredov v sestavi enot 4. operativne cone.

Spominjam se, da je Dušan Kraigher-Jug temeljito pripravil svoj odgovor CK KPS. Zbral je poročila terenskih aktivistov in se pogovoril z vodilnimi vojaškimi kadri. Tako, da lahko rečemo, da njegov odgovor predstavlja poročilo celotnega partijskega in vojaškega vodstva Štajerske, čeprav na njem ni podpisal sekretarja PK Sergeja Kraigherja-Andreja, s katerim so bile že sedem mesecev prekinjene vse zveze. To pismo mi je ostalo v spominu zato, ker mi ga je Jug narekoval v pisalni stroj

iz svoje beležnice. Mene se je »poslužil« Jug zaradi zaupnosti tega pomembnega poročila, čeprav takrat nisem bil več odgovoren za tehniko, ker sem že prevzel dolžnost političnega komisarja Kamniško-savinjskega odreda. V poročilu je najprej ocena, da se razmere lahko spreminjajo in da mobilizacija v partizanske vrste razmeroma dobro uspeva. Tu je bilo mišljeno kamniško-zasavsko območje, kajti v tistem času večjega dotoka z notranje Štajerske in Koroške še ni bilo. Navaja primer matere, ki je jokala, ker nismo pravočasno prišli po njene sina, ki so ga Nemci poklicali na vzhodno fronto, čeprav je bilo seveda več primerov, ko so matere branile sinovom odhod v partizane. Piše, da Nemci grozijo, da bodo preselili in poklicali na odgovornost svoje partizane, ki

ne bodo dokazali, da so jih vzeli s silo, da so v litjskem okrožju že začeli z aretacijami in selitvami svojcev mobilizirancev. Jug piše, da se trdovratno razširja vest, da je gestapu odvzeta pravica streljanja talcev, da so obsodbe o smrtni pridržane le sodiščem. Res je, pravi Jug, da po vseh svetih nismo slišali o streljanju talcev niti na Gorenjskem niti na Štajerskem (pač pa še v oktobra).

Glede položaja v Celju je zapisal: »Simpatije ljudi so splošno na naši strani, demoralizacija pri Nemcih in nemčurjih napreduje. Seveda pa razsaja tam teorija »zloma« in maševanja nad Nemci in izdajalci ob »Zlomu«. Nikogar razen Skale ni, ki bi lahko na novo dvignil OF in partijo v Celju. To bomo morali upoštevati, ko bomo delali načrt za naše nadaljnje delo.«

Jug nato omenja fotografijo ujetih partizanov ter herojsko obnašanje Tončke Čečeve in Dolinske. Iz njegovega poročila pa lahko tudi sklepamo, da PK za Štajersko ni imel natančnega vpogleda v razmere na Koroškem. Jug dvomi o tem, da bi obstajala na Koroškem kakšna partizanska enota. Iz poročila, ki sta ga 18. februarja 1943 poslala s Koroške Boris Čizmek-Bor in dr. France Povh-Iztoč, pa je razvidno, da je bilo takrat v četi 18 partizanov, da četa med zimo ni spala in se je dvignil val partizanstva že prek avstrijske meje. V tem pismu je med drugim zapisano: »Brez partizanske jedinice bi bila Koroška kot jabolko, ki ga kmet pusti pod drevesom, da segnje. Tega ne smemo dopustiti. Koroška je naša.« Jugu takrat tudi ni bilo znano, kako daleč je uspel inž. Pavle Žaucer-Matjaž prodreti na Koroško. O tem pa je Pavle poročal skoraj ob istem času. Ne glede na pomanjkljive informacije pa je Jug optimist v napovedovanju razvoja. Primerja Koroško s Primorsko in vidi tudi že možnost ustvarjanja nekakšnih mednarodnih enot (Poljaki, Rusi, Angleži itd.). Ta napoved se sicer ni uresničila. A prihajali so res ubežniki iz taborišč in dezertirji različnih narodnosti s Koroške in se vključevali v redne partizanske enote. Uspehi pa smo pozneje oblikovali avstrijski bataljon in ustvariti možnost za delo KP Avstrije. (se bo nadaljevalo)

Na Osoletovi domačiji, Dešen 1978

KAREL KUMŠE

Partizansko gospodarstvo na Primorskem

Razvoj in organizacija vojne oblasti 9. korpusa NOV in POJ

Delovanje ekonomskega, prometnega in tehničnega odseka

Pod komando GVP je spadalo ozemlje znotraj črte Podbrdo-Sv. Lucija (Most na Soči) - Solkan pri Gorici - od Solkana ob Soči do morja. Nato ob obali na Opčine do Senožec, do Postojne in Idrije. Delovalo je na širšem območju Pivke, Vipavske doline in Krasa, širši okolici Gorice in na osvobojenem predelu Idrije in Cerknega. Na osvobojenem ozemlju je bila večina osrednjih ustanov štaba 9. korpusa kakor tudi politično vodstvo za Primorsko.

Sodelovalo je z vojaškimi enotami na terenu, z narodnoosvobodilnimi odbori, odbori OF in komisijami prek svojih odsekov, komande mesta in partizanskih straž. Na komandi področja so bili odseki: mobilizacijski, sanitetni in veterinarski, ekonomski, tehnični in prometni, obveščevalni center, vojaško sodišče in referata za propagando in kadrovanje. V njenem sestavu so bili tudi trije bataljoni NOVGRAD. Obsežne in zahtevne naloge so zahtevale za vse enote dobre vodilne kadre. Komandanti in komisariji so bili stari borci in izkušeni partizani, odseke pa so v glavnem vodili strokovnjaki različnih poklicev: strojni in gradbeni inženirji in tehniki, ekonomisti, pravniki, zdravniki in veterinarji. V delovnih enotah in delavnicah pa so delali starejši letniki različnih poklicev. Število borcev 26. 11. 1944 je bilo 1854.

Goriško vojno področje s komandami mesta je delovalo v glavnem na strateško neugodnem terenu. Na ozemlju, kjer je imela svojo pristojnost s svojimi komandami mesta, je po podatkih obveščevalne službe z dne 31. 1. 1945 delovalo 115 sovražnih postojank.

Komande mest Cerkno,

Čepovan in Idrija so bile na osvobojenem ozemlju obdane z 32 sovražnikovimi postojankami. Ob sovražnih ofenzivah so se komande največkrat premikale v varstvo bojnih oziroma operativnih enot. Na prostoru, kjer so delovale komande goriškega bojnega področja in komanda mesta Gorica, Ajdovščina, je bilo 76 postojank. Ta predel je bil gost naseljen. V njegovi sosesčini so bila večja mesta in prometne komunikacije - ceste in železnice, po katerih je potekal živahen promet sovražnikovega vojnega stroja. Gozdnih površin tu ni bilo veliko. Brigade so prihajale ob večjih napadih na postojanke in komunikacije, ob preskrbovalnih akcijah in na oddih. Tako so zaledne enote poleg enot VDV in Južnoprimorskega odreda, sabotažnih in diverzantskih skupin delovale in se gibale same. Komanda področja in komanda mesta so se morale pogosto gibati in izvajati naloge kljub številnim postojankam.

Kljub neugodnemu strateškemu položaju in zelo težavi konfiguraciji terena so uspešno delovale predvsem zato, ker jim je pomagalo zavedno primorsko ljudstvo, ki je s svojo vojsko ter oblast - civilno in vojaško - varovalo, hranilo ter obveščevalo o sovražniku in njegovih namerah. K vsemu temu je treba še posebno prišteti organizirano obveščevalno službo in je potrebno podčrtati še zlasti delovanje rednih dnevnih patrolj, partizanskih straž ter diverzantskih skupin komande mesta Sežana in GVP.

Z vsakdanjimi stiki s prebivalstvom in medsebojno povezanostjo, ki je bila vsepobno organizirana od dneva, ko je zaledje šele začelo delovati, Primorci v OF pa so že imeli v svojem delovanju močno utrjene temelje. Taka povezanost je pripomogla, da sovražnik tudi pri po-

skusih razvijanja političnih organizacij in delovanju ni dosegel uspehov. Aktivisti pa so se zavedali, da pri svojem delu lahko vselej računajo na podporo in zaščito zaledne vojaške oblasti, kar je bilo vsak dan tudi potrjeno v praksi.

Enote GVP niso doživljale presenečenj, marveč so čakale sovražnika na položajih ali se pravočasno umikale. Januarja in februarja 1945 pa so na ozemlje Pivke, Krasa in Vipavske doline začele prodirati enote nedičevcev in četnikov, ki so bežale pred prodirajočo glavnino NOV Jugoslavije. Tako so kvislinške enote na tem ozemlju narasle na šest korpusov. Samo četnikov je bilo dva polka, družno z njimi pa so se šopirili še polki domobrancev in kozakov ter italijanskih policistov. Z ofenzivnim načinom obrambe in stalnim gibanjem so komande zelo težko preprečevale sovražne posege in vpade. Z velikim naporom in iznajdljivostjo na terenu so kljub hudemu sovražnikovem pritisku opravljale zadane jim naloge vse do osvoboditve, ko so vkorakale v naprej določena

mesta in prevzele ustrezne dolžnosti.

Posebnost tega dela Slovence je bila, da so Primorci prestali pod Italijo 25 let in okusili vso surovost fašističnega nasilja. Prebivalstvo je bilo v nekaterih krajih dvojezično, v večjih mestih so pripadniki italijanske narodnosti celo prevladovali. To je od borcev zahtevalo še poseben posluš ter taktičen odnos do tega prebivalstva.

Svojevrsen je bil odnos do sosednje, s hrano bogate Furlanije. Prav po zaslugi pravega odnosa do Italijanov in Furlanov je bilo prebivalstvo teh krajev naklonjeno našemu boju in se je ideja o socialni revoluciji širila tudi tja. Tudi v današnjih dobrih odnosih se tradicija takratne pravilne narodnostne politike, saj je mnogo Italijanov in Furlanov sodelovalo v našem NOB, bodisi v bojnih enotah ali na gospodarskem in političnem področju, da ne govorimo o obveščevalni povezanosti. Naši borci, ki so skrbeli za sodelovanje z njimi, so odhajali v mesta Gorica, Trst, Videm, Tržič, križarili po celi Furlaniji in potovali celo v notranjost Italije. Tam so imeli iskrene in dobre prijatelje in te stike gojijo še danes.

S pravi političnim delovanjem, predvsem z zakonitim postopkom, ki so ga varovali predvsem sodni organi, si je zaledna vojska pridobila velik ugled. Pri tem so ji še posebno pomagale politične organizacije, to je partijske organizacije, odbori Osvobodilne fronte, narodnoosvobodilni odbori in drugi. Še posebno je bilo po-

membno delo odsekov področja in komande pri razvoju partizanskega gospodarstva. Pri tem so tudi pomagali strokovnjaki iz odsekov vojne oblasti 9. korpusa. To je bil uspešen poizkus izrabi vse ekonomskoteknološke, organizacijske in kadrovske možnosti v takratnem strašno težkem položaju.

Razvilo se je partizansko gospodarstvo na nerazvitem območju Primorske - ob sodelovanju bolj razvite Gorenjske in gospodarsko še močnejših industrijskih mest Gorice, Trsta in Tržica ter rodovitne Furlanije - za potrebe 9. in 7. korpusa ter političnih organizacij ljudske oblasti in prebivalstva.

Te težavne razmere so zahtevale od vsakega posameznika, partizana in raznovrstnih strokovnjakov visoko politično in delovno zavest, velike napore in obilno mero iznajdljivosti pri organizaciji gospodarske dejavnosti. Poleg velikega števila skladišč je delovalo 180 delavnic dvajsetih različnih panog. Delovali so vsi mlini-žage, tudi majhne elektrarne, ki so bile v celoti izrabljene. Razvijalo se je drobno gospodarstvo, skoraj bi lahko rekli mala industrija in obrt različnih strok. Te delavnice in specializirani obrti so bili zaradi potreb, pa tudi predvsem zaradi konspiracije in preventivne zaščite razkropljeni, vendar je bilo njihovo delo organizirano. Težave pri pridobivanju materiala za obnovo so premagovali z vztrajnostjo in iznajdljivostjo. Sovražnik si je na vse moč goče načine prizadeval, da bi

odkril in uničil naše obrate, toda poizkusi so bili večinoma jalovi. Hkrati mu je bilo preprečeno, da bi jih uporabili zase. Pri tem so se še posebno izkazali ljudje, ki so z vso vneto pomagali borbem, delavcem, da so ob sovražnikovih vpadih lahko poskrili material in zabrisali sledi dejavnosti. Marsikje so v hišah, kjer so delali skupaj, bili kot družina in so jim pomagali pri delu. Delovanje organizacije Novogradnje, sicer vojaške organizacije, je zanimiva oblika horizontalno-vertikalne integracije, ki je nastala zaradi nujne; izrazila sta se kolektivno delo in velika osebna odgovornost.

Iz omenjenih obratov se je po vojni razvila skoraj vsa gradbena operativna in velik del druge industrije, ki ima v tem predelu Slovenije pomembno gospodarsko vlogo.

Cepprav je KGVP imelo veliko uspeha v vsem svojem delovanju, to je poleg obveščevalne aktivnosti, izvajanja mobilizacije, ugleda sodnih organov pa tudi vojaških akcij, je bila njegova najpomembnejša naloga razvijanje partizanskega gospodarstva. Za upravljanje teh nalog so delovali ekonomski, prometni in tehnični odseki. Tako je ekonomski odsek skrbel za preskrbo prehrane in drugo opremo, ki je bila nujno potrebna za NOV in prebivalstvo. V sklopu tega odseka pa so delovale tudi različne delavnice in obrti: krojaške, šiviljske, čevljarke in sedlarske, mlinci, pekarnice, klavnice, obrti za izdelavo mila in margarine, usnjarne oziroma obrti za predelavo kože in skladišča, skrbel je za prenočišča in prehrano prehodnih oseb. Prometni odsek je skrbel za transport živil, opreme ter različnega drugega blaga. Skrbel je za skladišča in bunkerje, prek katerih je potekal transport blaga. V svojem sestavu je imel še referat za zveze in železnice.

Tehnični odsek je skrbel za izdelavo različne tehnične opreme, material za gradbeni in druga dela, za popravilo orodij in druge usluge, kar so potrebovale operativne in zaledne enote, politične in ustanove ljudske oblasti ter prebivalstvo. V njegovem sestavu so bile različne delavnice: kovaške, mehanične, električne, mizarske, orožarne ter žage.

(se bo nadaljevalo)

Stražna četa KVP s komandirjem in komisarjem

Milan Guček

Po sledovih Šercerjeve brigade

Ko sem izstopil, sem bil pa močno razočaran - to sploh ni urbano oblikovano naselje, ampak nekaj hiš in stanovanjskih blokov je postavljenih kar ob glavni cesti. Na koga naj se obrnem, da mi bo vedel povedati vsaj, kdo in kje je predsednik borčevske organizacije? Prav gotovo so se lotili dela okoli zadeve, ki me zanima in o kateri sem v pismu že pred meseci zaprosil varaždinsko mestno borčevsko organizacijo, naj skušajo zbrati kakšne podatke.

Ko sem tako taval po Novem Marofu, sem videl na neki zgradbi napis Milicija. Vstopil sem in ljubezni dežurni me je poslušal. Predsednik krajeve borčevske organizacije je sedajle, v nedeljo popoldne, neke v svoji »vikendici«. Pred večerom ga ne bo domov. Pa me je preblislila misel - je morda kdo tu v Novem Marofu, ki bi me hotel peljati z avtom na Gornjo Rijeko? - Od miličnika sem, namreč, zvedel, da je do tja kar kakšnih deset kilometrov ovinkaste in prašne ceste navkreber.

Ne, tudi predsednik nima avtomobla, kakšnega drugega dobrotnika pa ne bom dobil.

Pa avtobus? Pelje kakšen avtobus na Gornjo Rijeko?

Ljubezni dežurni miličnik je povprašal avtobusni kolodvor v Varažinu. Ob sedmih zvečer. Ura je bila pa pet. Naj takole zgubljam čas?

Pa se je domislil miličnik: če bi šel peš po

bližnjici čez travnike, ki je dolga za dobro dobro uro hoda, bom prišel do gostilne in tam je križišče cest - ena pelje v desno in ta je za Križevce, na poti pa leži Sudovec in Gornja Rijeka. Po tej cesti so avtomobili precej pogosti in me bo že kdo vzel s seboj, ker sem starejši in resen človek. Od tod pri mehanični delavnici konec naselja čez potok, potem pa na levo povprek po stezi in bom prišel do gostilne.

Kaj mi je ostalo drugega v tej moji goreči želji in neustavljivi zagnanosti, da pridem še danes na Kalnik?

Vrgel sem torbo na ramo in zakoračil po miličnikovih navodilih. Sonce pa je žgalo žgalo. Pripekalo je na odprtem že kot v visokem, najvišjem poletju. Travniki so bili neskončno prostrani in so tudi sami izpuhtevali soparico. Tam daleč so se končevali v podnožju gorovja, ki je bilo najbrž Kalniško. Tam so se rdečile iz brezmejne zelenja tanke proge opečnih streh. Do tja moramo.

K sreči je bila steza travnata in ne do golega izhojena, vendar je bilo višje skozi travnato tkanje vseprek razpokano zemljo, da bi v vsako rezo lahko vtaknili prst.

Nazaj se sploh nisem oziral, od kod sem začel pot po bližnjici, da ne bi zgubil poguma, češ kako malo daleč sem prišel. Kako blizu so morda še za mojim hrbtom hiše Novega Marofa. Na uro sem pa vendar pogledal - bila je tričetrt na šest. Kmalu bo

pravzaprav večer. Kam se podajam peš mraku sončne dnevne svetlobe naproti, pa še v lahki, poletni sprehajalni obutvi in brez tople jope? Kaj me žene v nedeljo popoldne v zgodnjem poletju, ko iščejo vsi drugi državljani počitek in sprostitve v hladni senci? In od pol pete jutranje ure sem že na nogah, pa pravzaprav brez okrepčila in oddiha?

Hodil sem kot v najboljših urah na evropski pešpoti. Moje invalidno srce me ni izdalo. Rdeče proge med zelenjem pred menoj so dobivale vedno jasnejše oblike. Na travnikih so že bili ljudje in so nakladali seno na traktorske priklole. Kmalu sem zakoračil na trdnjše zvožena tla in kolovoz me je pripeljal v naselje med hiše in sestopil sem na črno cesto. Prve ljudi sem povprašal po odcepu ceste za Križevce - še pol kilometra do gostilne in tam desno.

Za menoj je pripeljalo v mojo smer nekaj avtomobilov in sem skušal na njih skrajšati to mučno pot s tankim podplatom in lahko obutvijo po razbeljenem asfaltu, pa ni bilo nikomur mar mojih prosečih dvignjenih rok. Ura pa že zdavnaj čez šesto.

Zaslišal sem za seboj spet avto, ki mu nisem hotel nameniti pogleda, sem pa slišal, kako mu pojema glas motorja. Obstal je tik mene in pri odprti šipi me je vprašal mlad možič okroglega obraza, napetih lic in svetlih las ter prav takšnih brk! - »Mar nameravate vi na Kalnik, v Gornjo Rijeko in Sudovec?«

Za menoj je poslal svojega vrstnika dežurni miličnik, le da je bil ta v civilu. Če plačam bencin in mu dam zanj bon, me popelje navkreber. Samo, po bencin mora, ker ima rezervoar prazen.

Pogodila sva se in se skupaj zapeljala do

bencinske črpalke - nazaj v Novi Marof... Moja pot po brezkončnih žarečih travnikih je bila odveč. Pristala sva tam, kjer sem začel...

Ko sva potem na odcepu za Križevce začela voziti navkreber po prašni beli cesti, sem šele videl, v kaj sem se spuščal. Kakor se je zdaj kazalo to neznano, me je bilo strah. Ovinkasta cesta se je vlekla v nedogled. Prva bivališča niso bile hiše Sudovca, ampak neugledne »vikendice« na samem. Potem še nekaj ovinkov skozi gozd in šele potem se je odprl svet, kakšnega nisem niti malo pričakoval - na dolgo in široko razprostranjene in položene njive, vinogradi in travniki. S tega prevala pa se je vila najina bela cesta navzdol navzdol in se zgubljala daleč spodaj med zajedami vmes teh oblih gričev. V neskončnost.

Vendar sva se pripeljala na rob naselja sirotnih hiš. Vse zgrajene na novo, vendar nobena dokončana, za rezervo pa je imela vsaka zraven še napol odprto starožitno kolibo. Moj voznik pa je mene spraševal, kje je cesta za Gornjo Rijeko, češ da ni bil tam še nikoli. Njihov rajon da sega le do Sudovca, Gornja Rijeka pa že spada pod Križevce.

Konec Sudovca je bila na gostilni tabla Gornja Rijeka, in sem šel povprašat, kdo in kje je predsednik »Mjesne zajednice«, ker se mi je zdelo, da bom prek njega najlaže prišel do rodbine Mirka Hrka. Predsednik pa da je trgovec, ki tudi stanuje nad trgovino, tja pa pelje kar ta zvožena široka cesta. Pred trgovino, ko me je odložil, mi je moj voznik ponudil, da bi me peljal tudi nazaj v Novi Marof, če bi jaz poizvedbe opravil do noči, samo sedajle mora v dolino na delo k rekonstrukciji neke prometne nesreče. Čez dobro uro bo nazaj.

VRHPOLJE-ZALOG

Krajevna priznanja ob prazniku

Krajevna skupnost Vrhpolje-Zalog v občini Domžale praznuje svoj krajevni praznik 7. februarja v spomin na leto 1942, ko je bil pred 44. leti ustanovljen v Armoniji hiši v vasi Zgornji Tustanj prvi odbor Osvobodilne fronte za moravsko območje. Osrednja slovesnost je bila v osnovni šoli na Vrhpolju s sejo skupščine skupnosti in družbenopolitičnih organizacij. Krajev-

Dobitnik krajevnega priznanja Slavko Kokalj-Dominik, udeleženec zgodovinskega sestanka ob ustanovitvi prvega odbora OF za Moravce

na priznanja so podelili občanom za dolgoletno sodelovanje in prispevek k razvoju kraja ter preživelim udeležencem prvega ustanovnega sestanka odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Občani te krajevske skupnosti bodo odslej naprej vsako leto praznovali svoj krajevni praznik. Zbranim je o uspehih in načrtih spregovoril predsednik sveta krajevske skupnosti Vinko Kupa in poudaril, da so kljub težavam zadovoljni z uspehi v krajevni skupnosti.

Zbranim občanom je spregovoril Jože Gričar-Metod, udeleženec in organizator tega prvega sestanka OF v Armoniji hiši. Na slovesnosti sta predsednik krajevske konference SZDL Janez Rožič in predsednik sveta krajevske skupnosti Vinko Kupa podelila deset krajevnih priznanj. Prejeli so jih: Anton Peterka-Gregor, Joži Urleb, Jože Gričar-Metod, Anica Osolnik, Franc Planinc, Jože Pirnat, Slavko Kokalj-Joško, Tone Cerar-Ciril, Renato Jerič in Slavko Kokalj-Dominik.

JOŽE NOVAK

Maribor

V sovražnikovem zaledju so lomili njegovo moč

Obveščevalni centri, ki so jih v času narodno-osvobodilne vojne ustanovili v različnih krajih Slovenije, na strateških mestih, so opravili pomembno nalogo. V takšnih centrih je bilo do 6 obveščevalcev, ki so bili odgovorni za določena območja. Razporejeni so bili strogo konspirativno, ob glavnih prometnih poteh in v bližini večjih sovražnikovih postojank. Obveščevalci so pošiljali redna poročila, ki so jih zbrali z mrežo svojih sodelavcev.

Stane Pečovnik-Maska

S pomočjo teh podatkov so posamezna poveljstva v večini primerov pravočasno zvedela za sovražnikove namene in kakšne ukrepe pripravljali. Tako so lahko uspešno izvedla vojaške operacije. Ti podatki so bili še kako dragoceni tudi za partijske in oblastne organe ter za druge partizanske ustanove.

Pri svojem delu so morali obveščevalci premagovati hude težave, zlasti še zato, ker niso imeli na voljo radijske zveze. Morali so biti tudi zelo previdni, spretni, iznajdljivi in pogumni. Izbirali so jih iz vrst najboljših borcev in starešin. O njih še vedno ni napisana monografija, ki bi v celoti prikazala njihov pomemben prispevek v narodnoosvobodilnem boju.

Eden izmed takšnih centrov je deloval nad Framom pri Mariboru. Anton Pečovnik-Maska, tamkajšnji domačin, ki je bil nekaj časa njegov vodja, se tega takole spominja:

»Organizirana obveščevalna dejavnost se je na framskem območju rojevala že v letu 1943. S prihodom 14. divizije na Stajersko in po ustanovitvi vojaške kurirske postaje na našem terenu 1/2 je bila njena dejavnost s pohorskim partizanskimi enotami kar najtesneje povezana.

Prve dni oktobra 1944 je prispel k nam iz Glavnega štaba NOV in POS prek 4. operativne cone Stane Krištof-Gangster. Takrat smo ustanovili obveščevalni center Pohorje, katerega vodja je tudi postal. Za njim sem te dolžnosti prevzel jaz in jih opravljal do razformiranja tega centra.

Naše obveščevalno območje je bilo zelo široko. Raztezalo se je prek Slovenske Bistrice, Ptuj, Maribora, Gornje Radgone, Graza vse do Dunaja.

Naši obveščevalci so vsak dan spremljali vse dogajanje. Vodili so evidenco o celotnem železniškem in cestnem prometu. Pri tem so skušali ugotoviti, kam je kakšen transport namenjen. Če je bil železniški transport usmerjen prek Ptuj, smo sklepali, da je namenjen na vzhodno fronto. Če je peljal proti Zidanemu mostu, smo lahko spoznali, da je njegova smer za Balkan.

Imeti smo morali natančen pregled nad vojaškimi in policijskimi enotami, njihovo koncentracijo in o predvidenih pohodih proti našim enotam. Spremljali so okupatorjevo civilno oblast v okolici Maribora in njenem mestu, kdo so člani nacistične nemške partije in kulturbund. Skušali smo odkrivati gestapovske agente in njihove zaupnike na terenu. Prestrezali smo propagandno gradivo, bele garde in razkrinkovali njihovo početje. Sproti smo ugotavljali tudi, kako je v Mariboru organizirana protiletalska obramba.

Vse to nam je uspevalo zato, ker smo imeli čudovite obveščevalce. To so bili pogumni iz iznajdljivi fantje. Razen njih smo imeli tudi neverjetne sodelavce, ne le na terenu, ampak celo v sovražnikovih vrstah. Brez njih si ne bi kaj dosti pomagali. Oboji so nam ves čas sporočali dragocene podatke. Med njimi so bili celo nemške narodnosti. Dva med njimi sta imela celo pomembna položaja. Spominjam se, kako so se trudili tisti na terenu in oni, ki so delali pri okupatorju, kako bi nam čimbolje pomagali. Ti posamezniki so bili zares enkratni.

Sodelavci niso bili v zavidičem položaju. Po eni strani so bili v nevarnosti, da jih ne odkrije okupator, po drugi pa so jih njihovi sodelavci ali pa domačini gledali s prezirom, da so sovražnikovi sodelavci.

V okviru obveščevalnega centra Pohorje, ki je spadal v pristojnost 4. operativne cone, je delovala tudi ruska trojka. Februarja 1945 je prišla na framsko območje. Januarja 1945 so se njeni člani s padali spustili pri Spodnjem Dupleku. Vodila jo je Rusinja Lina. Poleg nje sta bila v skupini: Ivan Krapše in Viktor Pekovšek, ki sta iz nemške vojske na ruski fronti pobegnili in se priključila Rdeči armadi. S seboj so imeli radijsko oddajno postajo. Poročila so pošiljali 3. ukrajinski fronti in našim pristojnim organom.

Ali ste obveščevalci, kje povezani? »Pravzaprav nikjer. Smo pa ob prvem srečanju z obveščevalci obveščevalnega centra Pohorje in vojaških kurirjev v Framu ustanovili pri krajevni organizaciji ZZB NOV sekcijo, da smo vsaj tako povezani. S tem smo ali pa še bomo seznanili tudi mestni odbor ZB NOV Maribor, da bi to povezavo rešili na širši ravni. Sicer pa je to tudi vprašanje, ki bi ga bilo treba obravnavati v okviru Slovenije.

Računamo, da bomo pri tem uspeli in da se bodo tej pobudi priključili še drugi obveščevalci. Skrajni čas je tudi, da začnemo pisati kroniko ali pa monografijo o naši dejavnosti, ki je ljudem malo znana ali pa je sploh ne poznajo.

DRAGO MIKLAVEC

LJUBLJANA

Številne prireditve ob dnevu žena

Ob koncu minulega tedna so se v številnih krajevnih skupnostih, osnovnih šolah in organizacijah združene dela zvrstile prireditve v počastitev praznika dneva žena. V VVO Marija Štrn-Muca v KS Bratov Babnik je že dolgoletna tradicija, da na obisk povabijo nekdane aktiviste in borce NOV. Ob tej priložnosti najmlajši

pripravijo priložnostni kulturni program, nekdanje borke in aktiviste pa obdario s cvetjem. Tako je bilo tudi letos.

Društvo upokoencev Podutik pa je ob prazniku dneva žena pripravilo zanimivo razstavo ročnih del, ki je pritegnila precejšnje zanimanje krajanov. Tričlanska komisija je obiskala ostarele in bolne krajanke na domovih in jih priložnostno obdarila. Ob tem vodja poudariti, da je bilo Društvo upokoencev Podutik ustanovljeno šele lani, in je že sedaj zelo aktivno, kar potrjuje prva razstava in skrb za bolne in ostarele krajanke na terenu.

Se ena ljubljanska krajevna skupnost zasluži pozornost. To je KS Hinko Smrekar. Tamkajšnji aktivisti Rdečega križa posebno skrbijo za ostarele in bolne krajanke na svojem območju. Tudi ob dnevu žena so se izkazali s kulturnimi prireditvami, da o obiskih na domovih ostarelih in bolnih niti ne govorimo. V omenjeni krajevni skupnosti so podobne akcije že dolgoletna tradicija, za katero imajo največji zaslug družbenopolitične strukture, aktivisti Rdečega križa in tajnica RK pri KS Hinko Smrekar Hijacinta Civha-Skoda.

JOŽE CURIN

TRBOVLJE

Delovni dogovor o visokem jubileju

Člani industrijsko-gasilskega društva Revirsko-energetskega kombinata Edvard Kardelja v Trbovljah so na nedavni redni letni konferenci pregledali delo v minulemu letu in se dogovorili za naloge v tem letu.

Po poročilu predsednika društva Jurija Gotala so razpravljali namenili največ pozornosti obnovitvi njihovega doma in izrazili so svojo pripravljenost, da pri tem pomagajo s prostovoljnim delom. Prav tako so opozorili na nujnost večjega vključevanja mladih v njihove vrste.

Gostje pa so v svojih razpravah čestitali temu društvu za uspešno delo v letu 1985 in za stopečo obletnico delovanja, hkrati pa so izrazili željo po nadaljnjem in še tesnejšem sodelovanju. Razpravljali so opozorili tudi na uspešno sodelovanje tega društva z zvezo rezervnih vojaških starešin, ki je iz leta v leto boljše.

RUDI MATKO

LJUBLJANA

Desetletja zvest kegljaškim stezam

Kegljišče športnega društva Ilirija ob Vodnikovih cestah v Ljubljani je bilo zgrajeno že leta 1949. Na teh stezah je bilo prvo državno prvenstvo v kegljanju, ker v tistem času v Jugoslaviji ni bilo modernejših kegljišč, ki bi ustrezala tek-

Jože Lipet med člani kegljaškega kluba Ilirije in Kočevja

movalnim pogojem. V okiru omenjenega športnega društva delujejo številni klubi: nogometni, košarkarski, namiznoteniški, kegljaški, balinarski in rekreacijski center Mostec.

Posebno pozornost na kegljišču Ilirije zasluži Jože Lipet iz Ljubljane, ki je 1. marca slavil 90. letnico. Že desetletja se ukvarja z različnimi športnimi aktivnostmi, leta 1935 pa je postal zasavski prvak v kegljanju. S kegljanjem se ukvarja že od mladih let. Tekmoval je tudi za druge klube.

Rodil se je v Polzeli. Kmalu po osnovni šoli je iz Ljubljane odšel najprej v Opatijo, od tam pa v

Jože Lipet prvi na levi strani prejema darila in čestitke

Sarajevo, kjer se je izučil za peka. Prestal je gorja prve in druge svetovne vojne. Bil je koroški borec in je še sedaj član KO ZZB NOV Beograd. Kljub visoki starosti se kegljanju ne odpoveduje. Že od svojega petdesetega leta je reden član kegljaškega kluba Ilirija. S svojimi nasprotniki se spopada zagrizeno dvakrat na teden na kegljaških stezah. Tudi planinaril je rad. Za svoj 70. rojstni dan se je povzpel na Triglav! Čeprav je planinarjenje nekoliko opustil, mu kegljanje pomeni vse.

Tudi tokrat, ko je praznoval, se je udeležil kegljaškega srečanja med pobratenimi kluboma Ilirije in Kočevja. Tekmovanje je izzvenelo bolj tovariško, saj so člani klubov to srečanje priredili prav v čast Jožetu Likepu in njegovi dolgoletni zvestobi kegljaškemu klubu Ilirija.

In Jože Likep ne bi bil to, kar je, če se ne bi izkazal še s tem, da je še več v svoji pekovski stroki. Za slavo ob kegljaških stezah je pripravil slastno pecivo. O koncu tovariškega srečanja so predstavniki kegljaških klubov jubilatnu izročili priložnostna darila ter čestitke na mnoga leta in še veliko število podrtih kegljev.

JOŽE CURIN

Popravek

V 9. številki TV 15 z dne 6. marca 1986 so v tiskarni spustili vrstico v besedilu Karla Kumšeta Partizansko gospodarstvo na Primorskem. Besedilo v 2. koloni se glasi takole: ... Oddelek za zaledje, ki se je preimenoval v vojno oblast 9. korpusa, je na novo organiziral idrijsko vojno področje s komandami mest Vojsko, Čepovan in Cerkno ter vipavsko vojno področje s komandami mest Dornberk, Sežana in Senožeče.

Vabili

Vabimo na zbor skupnosti borcev gorenskega vojnega področja in komand mest, ki bo v petek, 28. marca, ob 10. uri v domu JLA, Nazarjeva 3, Kranj.

Na zboru bomo volili nove organe zbora, dobili obvestila o dosedanem delu in sprejeli program za prihodnje delo. Po zboru bo prijateljsko srečanje borcev.

Odbor

V nedeljo, 23. marca, bo enajsti tradicionalni zimski pohod na Porezen.

Pripravljani odbor pohoda vabi borce, mladince, planince, vojake in druge občane na pohod. Ob 11. uri bo spominska slovesnost ob grobnici na vrhu Porezna.

Pohodnikom priporočamo zimsko opremo in še posebno dobro obutev. Na svidenje na Poreznu!

Odbor

Obvestili

Odbor skupnosti borcev Artilerije 9. korpusa NOV sporoča, da je v založbi Partizanska knjiga izšla knjiga ARTILERIJA 9. KORPUSA pisca Borivoja Laha-Borisa.

Cena knjige v prosti prodaji je 1.450 dinarjev.

Pripadniki enote artilerije 9. korpusa NOV lahko naročijo knjigo po znižani ceni 850 dinarjev. V ceni knjige sodeluje tudi odbor artilerije s prispevkom do prodajne cene knjige. Knjigo pošlje Partizanska knjiga po pošti na povzette cene knjige 850 dinarjev in doplačilo poštnine za pošiljko. Naročilnico naj kupci naslovijo na odbor skupnosti borcev artilerije na naslov: Franc Bačnik, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 143. V naročilnici mora biti vpisan natančen naslov kupca. Prosimo vse kupce, pripadnike naše enote, naj pošljejo naročilnico čimprej, da omogočijo skupno naročnico.

O tem seznanite tudi druge tovariše borce naše enote.

Skupnost borcev artilerije 9. korpusa

Športno društvo Krvavec Cerklje, smučarska sekcija prireja tradicionalni veleslalom za Prvenstvo Cerkelj, ki bo v nedeljo, 16. marca 1986, ob 14. uri na Krvavcu.

Organizator Športno društvo Krvavec Cerklje bo sprejemal prijave samo na dan tekmovanja do 13. ure oziroma uro pred štartom v planinskem domu Gospinca na Krvavcu. Prijavijo se in sodelujejo lahko vsi krajani sedmih krajevnih skupnosti pod Krvavcem, štartnina pa je 500 dinarjev. Najboljši tekmovalci v štirih ženskih in štirih moških kategorijah bodo prejeli lepe medalje, absolutni zmagovalci pa bo prejel pokal Športnega društva. Tekmovanje v veleslalomu bo na Krvavcu ob vsakem vremenu!

J. Kuhar

Predsedstvu ZZB NOV

Borci jugoslovanskih brigad NOV Jugoslavije ustanovljenih v ZSSR, zbrani na 2. volilnem zboru gorenske regije za nove organe odbora Skupnosti brigad v Kranju, dne 21. decembra 1985, vam pošiljamo naše borbene pozdrave ter vam obljublamo, da se bomo tudi v prihodnje, po naših močeh, prizadevali za nadaljnji razvoj naše samoupravne, neuvrščene socialistične federativne republike Jugoslavije.

Vsestransko podpiramo prizadevanje naših vodstev tako v zveznem kot v republiškem merilu. Hkrati zahtevamo, da dosledno, na vseh forumih izpolnjujejo naloge za uspešno izvajanje programa stabilizacije.

Slovesno obljublamo, da se bomo še v prihodnje bojevali, da uspehe, pridobljene v narodnoosvobodilnem boju, ne bodo razvednotili, kar skušajo storiti različni nasprotniki.

BORCI SKUPNOSTI BRIGAD, USTANOVLJENIH V ZSSR

Pesmi Rada Bordona

(Sipine; antologija že tiskanih in še netiskanih sonetov; spremna beseda akademika Franca Zadavca; izdala Partizanska knjiga 1985)

Čprav že stiska me naduha,
sem v srcu vendarle vesel,
da za življenja sem prejel
priznanje v znamenju Kajuha.

Gornje, še neobjavljene Bordonove verzje, razumem kot veselje ob prijateljskem stisku roke, ki mu jo je letos ponudil Kajuha in mu dal svojo nagrado – in lani Partizanska knjiga, ki je v nenavadno okusni opremi tiskala njegove sonete. Odkar sem slišal za to knjigo, sem tako in tako imel namen ob kakšni priložnosti nekaj napisati o pesmih Rada Bordona, človeka, s katerim imam skupno to, da svobodno misli o poeziji in da sva podobno doživljala preletstvo vojne in prve vojne generacije. Naj bo ravno ta recenzija, ki je ne pišem kot modrovanje v tujkah, kar bi se lahko zgodilo kakšnemu kritiku, ki je Bordonu v pojmovanju lirike tuj, predvsem izpoved najinih podobnih pogledov na čar umetnosti, pa ne samo najinih. Tudi občinstva in nekaterih imenitnikov. Poudarjam pri tem še to, da me spravlja v trpeče spoštovanje Bordonova tridesetletna potrpežljivost in čakanje na končno dozorev pesmi ter na to, da mu jih je nekdo na Slovenskem končno priznal. Zdaj so mu jo priznali bralci (slišal sem, da radi kupujejo Bordonove Sipine) in nekateri imenitni avtorji in poznavalci slovenskega slovstva. Naj tu navedem samo nekaj be-

sed dveh takih osebnosti. Takole pravita: Bordonove pesmi so »... zame odkritje in mislim, da bodo to tudi za marsikoga drugega, ki zna ločiti pravo in pristno poezijo od neiskrene in narejene (Gradnik) – ali pa Zadavčeva, ki pravi, da je

Bordon v svojih sonetih »... napravil največ drznih notranjih predstavitev te romanske renesančne oblike in v tem je tudi izviren, domiseln, raznolik, skratka: mojster soneta.« Mi pa dodajmo ob branju Bordonovih sonetov še to, da so zelo bistro narejeni, obenem pa so presenečenja od ene strani v knjigi do druge.

Kaj je to: poezija, sprašujemo ta skomercializirani svet? Revščina, kot so letos februarja rekli pesniki v Kranju? Eni bi ji morda rekli še »ena od rekreacij duše«. Drugi romantični entuziasti bi o poeziji dejali, da je vila, ki se prikazuje iz oblakov. Toda vse to danes res ne velja več. Poezija je

opravilo težakov. Je nekaj granit, v katerega je treba neusmiljeno vrtati. Bordon vrta vanj in v zemljo že dolgo let, izdeluje kipe naših dni tudi v akrostihih ter išče na morskem dnu školjke z biseri. V narcisovsko občudovanje samega sebe pa ga svetlost pesniškega poklica ni zapeljala. Ne gleda se v vodnem zrcalu, pač pa se pokončno stoječ razgleduje po vsem življenju. Danes, ko se svet zvija v krčih krize, Bordon ni nehal verovati v njegovo neizničeno in se brez hrupa oglašajo soljudem mimo vseh »izmov« in igračkarnem z jezikom. V svojih tankočutno spletenih poezijah, nabitih s svojo nadarjenostjo in svetovljansko pridobljeno razgledanostjo kljub vsej grozi današnjega časa Bordon še ne vidi tistega dneva izničenja sveta in njegove apokalipse, ki jo večkrat prerokujeta dandanašnja znanost in umetnost in proti katerima se še branijo vse bolj redko pojoči škrjanci, slavci in poeti. Tudi Bordon je med njimi in se bojuje. Ne le kot nekdanji partizan, temveč tudi kot umetnik – in ni le zmagoval na partizanskih frontah, temveč tudi frontalno proti popačenju naše vsakdanjosti, skupaj z nekaterimi strankarsko (mislim »literarno strankarstvo«) nevtalnimi ljudmi, ki spoštujejo razumljivo govorico in stojijo »na levi, kjer je srce.«

Seveda je Bordon kot vsak pesnik nagnjen tudi k nasprotjem. Pod gladko zunanjo površino (kot v Prešernovem Bohinjskem jezeru) se bije v njegovi notranjosti boj za preživetje. Bordon je očiten ateist, vendar piše s spoštovanjem do verujočih bralcev besedi Bog in Hudič z veli-

O, LJUDJE!

ko začetnico in ima v besedišču veliko podob iz krščanskega verovanja, ki se prilegajo tej ali oni metafori. Dalje: na eni strani je vključen v klasično strogost pri pisanju sonetov, na drugi pa spretno variira to obliko tako, da spremeni verzom ritem in dolžino. V življenju je »pravilen«, vendar se s simpatijami tu pa tam spogleduje tudi z bohemstvom. Trideset let po svoji prvi pesniški zbirki Večne zanke je molčal in se ni vključil v javne boje literarnih »novatorjev«. In tako naprej.

Dolgo zoreče Bordonove pesmi lahko primerjamo z dolgim zorenjem žlahtnih vin, ki jih ne smemo zbloditi. Bordon je kot ta vina jasn, čeprav je moral trideset let prenašati sodobne umetniške hermetične norosti in varljive dosežke civilizacije. Bordonovo pesnjenje se je (čeprav v predalu) pogumno spoprijemalo s stoterimi literarnimi smermi, zraven pa je elegantno spremljalo vse padce in dvige na pesnikovem življenjskem potovanju, ki je imelo tudi več križevih postaj (molk kritikov, plesnenje v zaporih ipd.). Spremljalo je depri- mirane in satirične pesnikove spovedi samemu sebi, erotiko, bežanja, delo, vojno, partizanstvo, srečanja, nepesniške čase, pelinove injekcije v poosvobo-

ditveni dobi itd. Tisti, ki so pri vsej tej grozi uničevanja že odvrgli puške v koruzo, lahko v Bordonovih pesmih spet najdejo spodbudo in se vrnejo na stražo pred grozo dvajsetega stoletja. Vrnejo se lahko brez modrovanja, akrobacij in gomiljenja besed. Vase pa lahko intimno spravijo dobro in zlo, romance in balade, kakor je to spravi Bordon za svoj zaklad vsakdanji, za primer napadalnega obubožanja sveta, da jih bo lahko uporabil takrat, ko bodo hudiči iz lakomnosti spet vdrli iz svojih kletk.

Mislim, da bi morali pesniki z letošnjega, že omenjenega prešernovskega zborovanja v Kranju vprašati tudi Bordona, kaj misli o »revščini poezije«. Goto- vo bi jim odgovoril z bolj jasnimi besedami kot Taras Kermanner, kako je bilo na drugi strani že dolga desetletja zaradi »revščine kritike« zamolčano marsikatero pesniško ime. Bordon ne tarna nad stisko jezika, prej nad njegovo inflacijo. In še tole bom zapisal: namesto »kogar bogovi ljubijo, umre mlad« recimo, da so bogovi lahko naklonjeni ljudem tudi v jeseni življenja in jih takrat odkrijejo svetu, kakor so odkrili tudi pesnika Bordona in njegove pesmi. Zapišimo ga torej javno v živi slovenski umetniški svet.

Lojze Krakar

Razstava Alenke Eržen-Šuštaršič in Marjanca Kraigher v Kranju

V počastitev letošnjega mednarodnega dneva žena so v prostorih Gorenškega muzeja v Kranju odprli že 15. razstavo iz serije preglednih razstav slovenskih likovnih umetnic; v dobrem desetletju in pol se je na teh razstavah vrstilo šestnajst pomembnih likovnih ustvarjal- nek samo iz slovenskega, marveč tudi iz širšega jugoslovanskega kulturnega prostora, med njimi: Ivana Kobilca, Karla Bulovec-Mrak, Roža Piščanec, Nadežda Petrovič, Alenka Gerlovič, Gabrijela Žugel, Adrijana Maraz, da omenimo samo nekatera. Največja vrednost vseh teh razstav – ki so po svoji zasnovi prav gotovo edinstvene pri nas – je, da to ni- so, kot bi mislili, priložnostni, improvizirani in zgolj z bliščem mednarodnega praznika obdani likovni prikazi, marveč so to skrbno, študijsko pripravljene razstave; to so resnično retrospektive v malem, spremljane vedno tudi s prav tako skrbno pripravljenim tekstovno in slikovno bogatim katalogom. Prav tako lahko zapišemo, da so bile nekatere od slovenskih likovnic, ravno v okviru te razstavne serije, prvič tako obširno predstavljene širšemu slovenskemu likovnemu občinstvu.

Na tokratni razstavi slovenskih likovnih umetnic se izjemoma predstavljata kar dve avtorici hkrati: akademska kiparka Alenka Eržen-Šuštaršič in akademska slikarka in grafičarka Marjanca Kraigher. Kaj je porajalo

skupni nastop obeh likovnic hkrati? Brez dvoma tu ne gre za naključni izbor, marveč prej za dobro premišljeno odločitev avtorja razstave, kustodinje Gorenškega muzeja Bebe Jenčič. Umetnici, čeprav povsem različni v svoji likovni – nazorski usmeritvi, sta namreč obe velik del svojega ustvarjalnega življenja posvetili dragocenemu, vendar na žalost še vedno ne povsem pravično ovrednotenemu pedagoškemu delu, poleg tega pa ju veže še cela vrsta drugih skupnih interesov in podobnosti.

Kiparka Alenka Eržen-Šuštaršič je bila na ljubljanski likovni akademiji učenka pomembnih slovenskih kiparjev Borisa in Zdenka Kalina ter Franciška Smerduja; vendar umetnico ta, v bistvu »klasična« vzgoja, ni ovirala, da se ne bi priključila prvi povojni, in za takratni čas, presenetljivo napredni Skupini 53 – od tod verjetno izhaja tudi umetniško stalno hotenje po nečem novem, neka posebna modernistična ostrina, ki pa v bistvu, zaradi znanih okoliščin, ni nikoli naletela na ugoden odziv. To je ena plat kiparske ustvarjalnosti Alenke Eržen-Šuštaršič, hotenje, ki je doseglo svoj vrh šele skoraj dvajset let pozneje v serijah nene- vadno avantgardnih plastičnih zasnov »drevesa«, »portali« in v zadnjih letih »trave, če omenimo le tri najpomembnejše umetniške modernistično obarvane kiparske cikle. Druga plat umetničnega zanimanja pa je portretistika, ki se je pojavila že

zelo zgodaj; v petdesetih in šestdesetih letih je ustvarila vrsto portretov in avtoportretov, ki jih odlikujejo poseben čut za realistično portretno karakteristiko, smisel za čisto kiparsko formo in za globlji duhovni izraz upodobljenca in pa – zlasti to opazimo pri otroških portretih – posebna rahločutna nežnost in poetičnost.

Akademska slikarka in grafičarka Marjanca Kraigher sodi v našo prvo povojno generacijo diplomantov ljubljanske likovne akademije; njena mentorja sta bila znana in odlična slovenska slikarja Gabrijel Stupica in Marij Pregelj, ki sta dajala umetnici več kot samo solidno temeljno likovno vzgojo; vendar življenje je hotelo drugače, namesto da se je priključila drugim mladim in naprednim likovnim ustvarjalcem, svojim sovrstnikom, ki so burno sovnovali novo slovensko likovno prihodnost, se je umetnica kaj kmalu povsem posvetila pedagoškemu delu in dolgo let lovila le redke prebliske prostega časa, da je lahko uresničila le nekatere od svojih mnogih likovnih načrtov. Da pa ta čas zanjo vseeno ni bil izgubljen – v smislu tihega likovnega dozorevanja in pridobivanja osebnih izkušenj – kaže bogata bera njenih slikarskih stvaritev, ki so nastale v razmeroma kratkem obdobju, od njenega izstopa iz pedagoške službe l. 1964 pa do danes. Za »zvezdni čas« umetniškega snovanja Marjanca Kraigher šteje- mo predvsem čas od začetka sedemdesetih let naprej; v

tem času je nastal obširni opus del, ki je po svojem bistvu likovno – nazorsko in tudi motivno, neverjetno homogen in izrazito individualno obarvan. Tu gre za nekaj osnovnih motivov, ki doživijo v desetletju in pol svojo bogato metamorfozo, nastane iz njih nešteto formalnih in barvnih variant. V prvi vrsti naj omenimo kot osnovni motiv zanimiv etnografski predmet – preslico; ob njem najde umetnica nešteto možnosti in izhodišč za soja likovna raziskovanja; vendar za Kraigherjevo etnografski elementi niso zgolj predmet čistih likovnih raziskav, marveč so tudi nekaj drugega, nekaj kar nenehno zbujajo asociacije na širša in globlja dogajanja v našem svetu, v njih se skriva tudi kanček umetnične nostalgije po minulem, s toplo domačnostjo pretkanem življenjem. Pravo bogastvo finega, nežnega in hkrati barvno – strukturno zanimivega, slikarskega razdajanja pomeni ciklus interierov in tihožitij, kjer nastopajo najbolj preprosti predmeti in prizorišča iz našega vsakdanjega življenja in okolja. Izjemno zanimiv je tudi najnovejši ciklus slik »fasade«, ki v bistvu pomenijo nekakšno sintezo avtoričinega vsega dosedanjega dela. Kot v skoraj vseh prejšnjih slikah se tudi v teh najnovejših delih v celoti izraža umetničin izjemno izbrušen posluš za plemenito govori- co oblik in barv, čut za uravnoteženo kompozicijo in z njo združeno harmonično oblikovanje slikovne celote.

FRANC ZALAR

Razpis nagrad vstaje slovenskega naroda za leto 1986

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije razpisuje na osnovi pravilnika za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda nagrade za najboljše literarne, zgodovinske, memo- arne, likovne, glasbene, radijske, televizijske, gledali- ške in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Razpis za nagrade vstaje slovenskega naroda zajema vsa izvirna dela iz omenjenih področij, ki so bila prvič objavljena, razstavljena, izvajana ali prikazana v času med dvema razpisoma, izjemoma pa tudi za življenjsko delo ter za stvaritve, ki so nastajale in bile objavljene skozi več let in kot celota vsebujejo vrednote, ki jih je vredno nagraditi.

Denarnih nagrad je pet. Poleg denarnih nagrad se podeljujejo tudi nagrade vstaje v obliki posebnega priznanja, ki se praviloma dajejo organizacijam, kulturnim ustanovam, institucijam oziroma kolektivom. Dela bo ocenjevala posebna žirija, ki jo je imenoval republiški odbor.

Namen nagrad je spodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za doseg čim večje kvalitete takih stvari- tev, ki ohranjajo in razvijajo etične vrednote naše revolucije in jih prenašajo na mlade generacije.

Umetniško in znanstveno delo lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki. Rok za prijavo kandidiranih del je 1. maj 1986.

Predlogu naj predlagatelj predloži delo v 3 izvodih, če je izšlo v knjigi, sicer pa izčrpen prikaz in naj navede, kje si ga žirija lahko ogleda. Ljubljana, februar 1986

Ob tovariškem srečanju Maistrovih borcev v Mariboru Želimo dobiti spomenik generalu Maistru

Pred nedavnim je bila ob spomeniku borcem za severno mejo v mariborskem mestnem parku slovesnost ob 67. obletnici zgodovinskih bojev za osvoboditev Maribora in slovenske severne meje. O dogodkih pred 67 leti sta zbranim spregovorila predsednik mariborske zveze prostovoljcev borcev za severno mejo Zmago Porekar in predsednik mestne konference SZDL Črtomir Mesarič. Slovesnost so popestrili s kulturnim programom tudi učenci Osnovne šole borcev za severno mejo iz Maribora in Osnovne šole Rudolfa Maistra s Šentilja.

Porekar je v svojem nagovoru obudil spomin na zgodovinski odgovor Rudolfa Maistra garnizijskemu poveljniku Maribora, polkovniku Holiku na štabnem posvetovanju 1. novembra 1918, sklicanem v meljski

kratko razdaljo med spomenikom in šolo prehodili še z mladostnim korakom. Nekaterim pa so morali pomagati pri hoji njihovi otroci ali vnuki. Gostitelji so v njih občudovali že pozabljene vrednote: narodni ponos, jasnost in odločnost.

Zmago Porekar se je v uvodu srečanja najprej zahvalil podpredsedniku mestne skupščine ter predsednikom mestnih organizacij zveze borcev in SZDL za razumevanje in pomoč pri organizaciji te proslave.

Matevž Grad, tajnik republiškega odbora zveze borcev za severno mejo je navzoče spomnil na bolečo resnico, da se je dolga kolona teh borcev od leta 1970, ko je štela 3344 mož, danes skrčila le še na 450 mož.

Predstavnik republiškega komiteja za vprašanja borcev in invalidov je navzoče

svoje smrti vztrajno zahtevala Lojze Ude in Ciril Skvarča. Nastopil je zadnji čas, da doživim in na svoje oči vidim Maistrov spomenik v Mariboru!« je končal svoje izvajanje dr. Ervin Mejak. Navzoči veterani so z velikim navdušenjem, ki so ga spremljale solze v očeh, sprejeli in potrdili Mejakov predlog.

Devetdesetletniki so postali nenadoma živahni in

je, kako dolgo bo še lahko kljuval vremenskim ujmam. Maribor, razen Jurčičevega in Schreinerjevega spomenika, nima drugih omembe vrednih spomenikov možem, ki so bistveno prispevali za njegov kulturni in zgodovinski napredek. Eden takih je prav gotovo slovenski pesnik in prvi slovenski general Rudolf Maister-Vojanov. Zato kot doljubljen Mariborčan in par-

Osnutek spomenika generalu Rudolfu Maistru (delo akademskega kiparja Gabrijela Kolbiča iz leta 1974)

Vse več je besed in zapisov o primernem spomeniku generalu Rudolfu Maistru v Mariboru, od koder je popeljal svoje borce v boj za severno mejo. Mnenja o tem si niso povsem enotna. Mnogi so odločno za spomenik, nekateri o njem premišljajo ali pa so celo proti. O tem so pred kratkim spregovorili tudi na seji sveta za tradicije pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in presodili, da bi se bilo potrebno o usodi Maistrovega spomenika v Mariboru čimprej temeljito in do kraja pogovoriti. Razprava se nadaljuje.

kasarni z namenom, da pri-pade Maribor nemški Avstriji. Tedaj je major Maister pogumno izjavil: »Maribor proglašam za jugoslovansko posest in prevzemam v imenu svoje vlade poveljstvo nad mestom in vso Spodnjo Štajersko!« Ta pomembna Maistrova napoved se je dokončno uresničila z 22. na 23. november 1918, ko so Maistrovi borci razorožili mariborsko varnostno stražo (Schutzwahr), zadnjo nemško obo-roženo skupino.

»Vaš prispevek v noči od 22. na 23. november 1918, ko ste na ukaz generala Maistra razorožili ostanke avstro-ogrske vojske in zeleno gardo, je nesporen.« je v svojem nagovoru dejal Črtomir Mesarič. »Zato mi dovolite, da vam v našem skupnem imenu tudi tokrat izrazim zahvalo in priznanje za željo, da bi bili še dolgo zdravi in srečni!«

Nepozabni bodo ostali vtisi s tega srečanja v prostorih Srednje šole za gostinstvo in turizem v Mladinski ulici, ki se ga je udeležilo 22 Maistrovih borcev, starih povprečno devetdeset let. K sreči pa niso bila skoraj enaka leta enako težka za vse. Nekateri so

seznanil s povečanim obsegom družbene pomoči borcem za severno mejo, ki imajo iste pravice kot borci NOV.

Še vedno lucidni 86-letni dr. Edvin Mejak iz Celja pa je prizadeto opisal več desetletij trajajočo akcijo republiškega in mariborskega odbora za postavitve spomenika generalu Maistru v Mariboru. To akcijo so v sedemdesetih letih zavzeto podprli tudi mariborski študenti in zbrali samo v Mariboru okoli 200 podpisov. Tudi dnevnik Večer je z velikimi simpatijami spremljal to spontano akcijo, zaradi česar je bil predčasno razrešen odgovorni urednik Janez Švajncar. Takrat je nastal molk o Maistrovem spomeniku v Večeru, sledila pa mu je vrsta člankov in zahtevkov na straneh borčevega glasila TV-15 v zadnjem desetletju.

»Vsem navzočim razdeljena slika osnutka spomenika generalu Maistru v Mariboru, ki ga je leta 1974 iz navdušenega domoljubja in brezplačno izdelal akademski kipar Gabrijel Kolbič, je ponovno dokaz, da še vedno odločno vztrajamo pri upravičeni zahtevi, kot sta to do

govorni. Alojz Vidmar, star 88 let, je pred svojim omizjem izjavil: »V svojem dolgem življenju sem doživel tudi to, da so v Kamniku, Maistrovem rojstnem kraju, že leta 1970 postavili svojemu rojaku dostojen spomenik. Zato se resnično čudim, da tega nismo zmogli uresničiti tudi mi.« Vidmarja sta v nekaterih podrobnostih dopolnila Karel Rakuša (rojen 1895) in Anton Osterc (rojen 1894).

Te besede razočaranih veteranov so verjetno spodbudile dr. Vladimira Bračiča, člana uredniškega odbora Spominskega zbornika 1919-1978, da je vstal in spregovoril: »Zgodovinsko dejstvo je, da so ostale severne slovenske meje kljub zmagi v drugi svetovni vojni in ponovni zasedbi Celovca zaradi mešetarjenja velikih zaveznikov take, kot jih je zakoličil general Maister s svojimi borci. In če bi te odločne akcije ne bilo, bi se nam danes godilo tako kot našim rojakom na Koroškem. Kar pa se tiče Maistrovega spomenika v Mariboru, sem danes na svoje oči videl, da je dosednji spomenik načel zob časa in vprašanje

tizanski polkovnik z vsem srcem podpiram staro željo Maistrovih borcev, študentov in drugih, ki so s svojimi podpisi potrdili zahtevo za popestritev spomenika generalu Maistru v Mariboru. Osebo sem pripravljen prevzeti vodstvo iniciativnega odbora, s pogojem, če me pri tem plemenitem poslanstvu podpreta tudi mestni organizaciji zveze borcev in socialistične zveze, katerih predsednika sta tukaj navzoča.« Vsi navzoči, zlasti pa Maistrovi veterani, so z velikim navdušenjem pozdravili zelo jasn predlog dr. Bračiča.

Na predlog dr. Ervina Mejaka je bila z aklamacijo sprejeta tudi resolucija o prepovedi nemške nacionalistične organizacije Heimatsdienst na Koroškem, ki v duhu Hitlerjevih rjavosrajčnikov zavestno ne uresničuje v 7. členu avstrijske Državne pogodbe zagotovljenih narodnostnih pravic koroških Slovencev. Resolucijo so poslali predsedstvu SR Slovenije s prošnjo, da jo s svojim mnenjem posreduje zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu.

čete na zbornem mestu v bližini Bučke, jo je zagodlo vreme. Zapadel je sneg. Na zbornem mestu sta prišli le Novomeška in Mokronoška četa s približno 40 borci. Belokranjska četa je prišla v globokem snegu do Otočca, pa ni mogla prečkati Krke, in se je zato vrnila proti Beli krajini. Naslednje jutro so Italijani po izdajstvu četo napadli v Lazah. V neenakem boju so pobili večino borcev, nekaj so jih polovili, med njimi političnega komisarja čete Mihelčiča, ki so ga kasneje v Ljubljani ustrelili kot prvega talca. Nekaj borcem je uspelo zbežati in so se kasneje vključili v bataljon na Gornji Topli Rebrji. Na zbornem mestu tudi ni bilo čete iz revirjev in ne iz okolice Stične.

Močno oslabljeni so le krenili borci v načrtovani napad na Bučko. Z njimi sta bila tudi Miha Marinko in Gašperšič, ki ga je glavno poveljstvo partizanskih čet Slovenije poslalo na dolensko. Tam naj bi prevzel bataljon, ki naj bi se ustanovil po akciji na Bučko iz treh dolenskih čet (Belokranjska, Novomeška in Mokronoška). Boj na Bučki je bil kratkotrajen. Ranjena sta bila dva

partizana in eden mrtev. Nekaj Nemcev je bilo pobitih in več ranjenih. Partizani so se morali kmalu umakniti proti Moravski gori, ker je prihajala Nemcem na Bučki večja pomoč. Na Moravski gori so Italijani že naslednji dan napadli partizane. Dva so ubili in dva ranili. Ob italijanski premoči so se partizani umaknili. Večina se je priključila tedaj 2. štajerskemu bataljonu. Ranjene z Bučke in Moravske gore so odpeljali na zdravljenje. Nekaj se jih je vrnilo v domače kraje na terensko delo, da bi se lahko kasneje spet pojavili med partizani.

Tako ni bilo napovedanega ustanavljanja Dolenskega bataljona, ki naj bi se tedaj imenoval 5. slovenski partizanski - Dolenski bataljon. Miha Marinko in Gašperšič sta se vrnila proti Ljubljani. Gašperšič je bil kmalu zajet in ustreljen, Marinko pa kasneje aretiran in odpeljan v zapor v Italijo. Misel na to, da bi na tem delu Dolenske le ustanovili partizanski bataljon, ni zamr-la.

(se bo nadaljevalo)

Predsedstvu socialistične republike Slovenije v Ljubljani

Borci za severno slovensko mejo v letih 1918 in 1919, zbrani na tovariškem srečanju v Mariboru dne 22. novembra 1985, pošiljajo naslovu naslednjo resolucijo:

V programu naše organizacije je tudi stalno zanimanje za naše rojake na avstrijskem Koroškem, ki živijo v izredno težkih razmerah, tako v zasebnem kakor v javnem življenju, saj smo se za Slovence onstran naše severne meje v svojem času vojaško uspešno bojevali, in celo 6. junija 1919. leta zasedli Celovec. Zato nas še bolj bolijo njihove velike težave.

Iz ust njihovih predstavnikov smo slišali za njihovo težko stanje, pri čemer so poudarjali, da jim njihova matična domovina Jugoslavija daje res premalo pomoči.

Zaradi tega mislimo, da se mi stari koroški borci obračamo z današnjega našega srečanja na predsedstvo naše republike z iskreno željo, da naša vlada v Beogradu okrepi vsestransko diplomatsko dejavnost pri vladi republike Avstrije in zahteva kot podpisnica državne pogodbe iz leta 1955 na osnovi 7. člena te pogodbe, da vlada v Avstriji že vendar enkrat prepove delovanje vseh neonacističnih organizacij v republiki Avstriji, zlasti pa onemogoči skrajno protislovensko gonjo Heimatsdiensta. Zaključimo z geslom: »Nobene vojne več in mir človeštvu!« Prosimo, da to našo resolucijo odstopite Zveznemu sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu.

Predsednik:
Zmago Porekar

Iz nagovora dr. Cirila Porekarja

Naš revolucionarni podvig pred 67. leti, ko smo odločno posegli v zgodovino in si z orožjem v roki zagotovili Maribor in severno mejo, je bil narodnostno dejanje. Žal smo si z naivnostjo ljubljanske vlade, ki je celo nasprotovala posegu generala Maistra v Mariboru, zaprli slovenski del Koroške. Politični lisjak Pašič je tri dni pred plebiscitom vprašal predsednika slovenske vlade Brejca ali je prav zagotovo in zanesljivo, da bo plebiscit izpadel v našo korist. Če mislite, da je nevarnost, da ga izgubimo, prebiscita ne bo. Žalostni razplet poznamo.

Druga naša napaka je bila, da nismo že takoj zahtevali, naj neslovenski živeli odide iz Slovenije. Tako pa smo si gojili gada na prsih. Učinek sta bila kulturbund in peta kolona in končno nacistična zasedba z vsemi zločinskimi nasilji, strahovanji, ki smo jih morali pretrpeti v drugi svetovni vojni. Šele nacisti so nam pokazali, kako se rešiš nezaželenih tujcev.

No, po vojni smo naredili v Jugoslaviji čudež. Obnovili smo, kar je bilo porušeno, in ustvarili velik industrijski potencial. Standard je tako narasel, da so tujci govorili o Jugoslaviji kot o ubogi državi z bogatimi državljani. Zasnijali smo se in smo brezumno najemali devizna posojila. Nihče ni vedel, koliko smo dolžni, vodstvo pa je ustvarjalo čedalje večjo inflacijsko politiko. Tako so kočno ob neneh-nih podražitvah postale plače in pokojnine že kar socialne podpore. Postali smo bogata država z revnimi državljani.

Stagnaciji gospodarstva je sledilo katastrofalno nazadovanje. Protinflacijski ukrepi se ne uresničujejo, pa tudi resni niso.

Iz vsega tega se porajajo šovinistični in etatični izpadi. Vraujemo se, kako iz tega zamotanega in zavoženega položaja. Kaj bi mi, najstarejši bojevniki, svetovali članom zveznega ekonomskega sveta? Predlagamo, naj odpadejo različne razprave o spremembi samoupravne oblike politike. Izobraženi gospodarstveniki naj sedijo skupaj in razmišljajo le o gospodarstvu. Odreči se je treba zaprtemu republiškem gospodarjenju. Umakniti se morajo kadrovske monopolni, forumski način njihovega dela in birokratskega komuniciranja.

Za zdaj zvezni proračun za prihodnje leto ne daje nikakršnih zagotovil, da se bodo razmere spremenile. Potrebujemo takšno ekonomijo, ki bo temeljila na trdnih principih. Le tako se bomo izklopali iz gospodarskega kaosa, standard se bo spet dvignil in izginile bodo tudi vse oblike nacionalizma in etatizma. Mladina bo dobila spet zaupanje v vodstvo in v napredek. Tudi v tujini bomo dosegli ugled, kakršnega smo imeli.

Drago Suhi-Liko

Ob častitljivi obletnici bataljona

Dne 3. marca 1986. leta je minilo 45 let, ko je bil v malem zaselku na Kočevskem Rogu na Gornji Topli Rebrji ustanovljen 1. dolenski partizanski bataljon, ki je imel ta čas dve četi s približno 140 borci, prostovoljci iz Novega mesta in okolice, šetnernejske in kostanjeviške doline, mirenškega in trebanjskega območja pa še nekaj posameznikov z Gorenjske, Štajerske in Ljubljane. Do ustanovitve bataljona na Gornji Topli Rebrji so morali borci prestati nečloveške težave takratno neusmiljene zime, saj je bilo ves čas meter in več snega pa temperatura ves čas okrog 30 stopinj pod ničlo.

Ko govorimo o 1. dolenskem partizanskem bataljonu, moramo seči malo nazaj v 1941. leto. Že takoj po napadu Nemcev na Sovjetsko zvezo je bilo blizu Brezove Rebrji nad Mirno pečjo ustanovljeno prvo parti-

zansko taborišče, ki ga je vodil Jože Slak-Silvo. Sem naj bi prihajali tedaj kompromitirani člani partije in SKOJ pa tudi vidni aktivisti OF, da jih ne bi izsledil okupator.

Nato so se ustanovljale na Dolenskem četa za četo: Belokranjska, Novomeška in Mokronoška. Čete so kmalu narasle na okrog 25 do nekaj več kot 30 borcev. Vodili so jih prekaljeni komunisti Fabjan, Šilih in Milan Majcen. Vse tri čete so imele nalogo, da se vojaško in politično izpopolnjujejo, vmes pa napadajo sovražnika in ga vznemirjajo.

Za prve dni novembra 1941. leta je bila načrtovana obsežnejša akcija na nemško postojanko v Bučki. V akciji naj bi sodelovale vse že omenjene tri čete pa še nekaj čet iz okolice Stične in rudarskega revirja ob Savi. Toda prav ta čas, ko bi morale vse

Krivica mi ni bila storjena

V zadnji številki TV-15 Naš tovariš je bil objavljen moj članek Brez spominske medalje Tretje prekomorske. V tem članku sem izrazil obžalovanje, da tega priznanja nisem prejel, čeprav sem ga zaslužil. Danes se oglašam, ker mi je bila krivica popravljena. Pozneje sem namreč prejel celo dve spominski medalji: od 1. prekomorske in od 3. prekomorske brigade. Poslali sta mi jih občinska skupščina ZZB Ilirska Bistrica in občinska skupščina ZZB Nova Gorica.

Obema se najtopleje zahvaljujem.
FRANC TURK

Drzni maščevalec

Ne pomnim, da bi kdo tako drzno zlorabil svoj ugled in ta časopis za maščevalni pohod na neljubo osebo, kot je to storil pisatelj Ivan Jan (s katerim sva si sicer prijatelja) v prispevku »K zli usodi zveznega poslanca«.

Pisec niti z eno besedo ni ovrzel mojih podatkov o križevi poti nekdanjega zveznega poslanca. V mojem članku ni bilo besede o Ivanu Janu. Pa vendar je iz sle po osebnem maščevanju nad Bohincem, s katerim sta se zaradi medsebojnih obtoževanj že znašla na sodišču, izrazil misli v mojem članku, naj pomislimo, če nismo tudi mi kdaj komu storili krivice. Namigovanje, da naj bi bil Bohinc kriv za smrt komisarja Jožeta Rotarja, je nesmiselno.

Je Ivan Jan kot partijski sekretar v zgor-njesavski dolini leta 1943/44 in kasneje kot politični komisar bataljona v Kokrškem

odredu v ocenah svojih podrejenih pisal samo o pozitivnih lastnostih slednjih?

Spor med Andrejem Bohincem in Ivanom Janom se ni začel z izidom knjige Kokrški odred (Ivan Jan: »Verjetno zato, ker se v kroniki nisem izogibal resnici.«) Bralci smo namreč hitro ugotovili, da je Jan v omenjeni kroniki, kjer je le mogel, izpustil ime in priimek Andreja Bohinca ter zapisal le, da je bil tu in tam navzoč tudi odredni pomočnik političnega komisarja. Ali sodi zatajevanje imena nekega dogodka tudi k objektivnemu zgodovinopisju?

In za osebni obračun z Bohincem je Jan v TV-15 Naš tovariš dobil na voljo celo stran?

JOŽE VIDIC

Nepošteno izračunavanje pokojnin

Pokojnina je izraz aktivnega dela. Za aktivno delo je delavec prejemal osebni dohodek glede na izobrazbo, odgovornost (za delovna sredstva, za vodenje), napor (fizični, umski), delovne razmere (nevarnost, nezgod, prah, ropot) itd. Osebni dohodek bi moral biti odvisen od vsega tega. Če ima kdo osebni dohodek 120 tisoč, drugi pa 40 tisoč, to pomeni, da je delo prvega trikrat več vredno kot delo drugega. In če naj se osebni dohodek izraža v pokojnini, je pravično, da ima prvi trikrat več pokojnine kot drugi. To razmerje pa zagotavlja le odstotno povišanje.

In če moram to prenesti na kruh in meso, je pravica takšna: prvi, ki je opravljal težje delo, odgovorno, skratka trikrat več vredno delo, bo kot upokojenec pojedel trikrat več mesa kot drugi, ki je opravljal lažje delo »za igračo«. Zaradi obnovitve razmerja je pravično: večjo pokojnino imaš, večja povišica ti pripada (nominalno). Upokojen-

cem z nizkimi pokojninami pa pripadajo nizki zneski povišanj. Saj sta dobila oba enako odstotno. Le denarja je dobil prvi več. Pomembni pa so odstotki, ne denar – zaradi ohranitve razmerja. Razlike med pokojninami morajo biti vedno večje. Tako bomo ohranili poštena razmerja in dali upokojenecem toliko, kolikor so si zaslužili. Zelodce imamo res vsi enake, toda pravično je, da eni živimo bolje od drugih. Saj tudi pri delu nismo (bili) vsi enaki.

MARJAN ŠEVIČ

Koliko je vreden naš slovenski jezik?

Nisem niti slavist niti strokovnjak za slovenski jezik, toda moti in vznemirja me, da nekateri tako maličito naš slovenski jezik. Večkrat sem tako pačenje jezika prebral na različnih plakatih, posebno tistih, ki vabijo na kakšen zabavni koncert ali kakšen drugi dogodek, in so ga natisnili v drugi republik. Pogosto so taka pačenja v različnih reklamah in ob različnih športnih prenosih. Tu gre predvsem za izgovorjavo in naglas slovenske besede, ki jo komentatorji iz drugih republik izgovarjajo tako slabo, nemo-goče in površno, da je človeka sram. Mislim, da bi se v 40. letih po vojni do danes lahko naučili vsaj pravilne izgovorjave in naglasa, če se že poklicno ukvarjajo s tako dejavnostjo.

Vprašam se, s tem pa tudi vse druge pristojne in odgovorne Slovence, ali je res naš slovenski jezik tako malo vreden ali cenjen, da nemoteno vsak dela iz njega kar hoče.

Za primer navajam samo majhen kamenček iz vseh mozaikov nepravilne rabe slovenske oziroma popolne neznanje tega jezika, ki ga uporabljajo za pisanje navodil

uporabnikom njihovih proizvodov. Tovar-na Feroplast Buje takole piše v svojih navodilih: po vsaki uporabi je treba ponev pomiti itd. Pišejo: pomivanje z ostrimi sred-stvi itd.

Ali ni, dragi pristojni in odgovorni tovari-ši škoda našega tako bogatega in lepega slovenskega jezika, da ga tako neodgovor-no, nestrokovno in ponižujoče uporabljajo.

ANTON SUSIČ

Bojne zastave naših enot v NOV

Že dalj časa priše Švajncer v TV-15 zelo obširno o odlikovanjih in spominskih medaljah naših enot. Če bi bili zraven še naslovi sedanjih odborov, pri katerem bi lahko borec pripadajočih enot zamujeno spominsko medaljo zahteval, bi bilo več kot odlično. S tem nikakor ne mislim kritizirati njegovega dela, ki ga lahko samo pohvalimo.

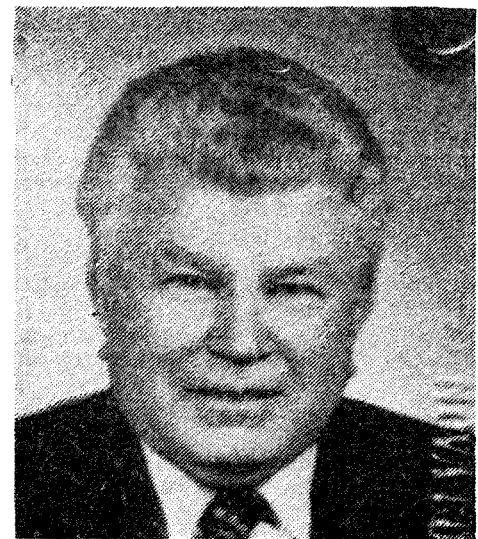
Zelel pa bi, da bi kakšen avtor opisoval

bojne zastave naših enot, nastanek teh zastav in zastavonoše, ki so te zastave s ponosom nosili v osvobodjena mesta in kraje. Eden tistih dogodkov je bil v Novem mestu, ki ga je zasedla 10. septembra 1943 6. brigada Slavka Slandra.

Neverjetno se mi je zdelo od organizatorjev, da niso našli skupnega jezika za proslavo v Novem mestu, to je 40. obletnice zasedbe in 40. obletnice ustanovitve Slandrove brigade na Trojanah, kajti vemo, da je Novo mesto zasedla prav ta brigada, proslave pa so bile na isti dan in uro. Kdo je lahko od Slandrovcev šel v Novo mesto in pustil proslavo ustanovitve enote? Tudi zastavonoša ne?

SREČKO GRAŠIČ

Avgust Špacapan-Strnad

Hudo, neozdravljiva bolezen je iztrgala iz naših vrst Avgusta Špacapana-Strnada: predvojnega komuniste, prvoborca, aktivista in organizatorja OF, dobrega tovariša – človeka.

Strnad se je rodil 1914. leta v Renčah pri Gorici v polproletarski družini. Oče je bil zidar in družina se je težko prebijala skozi življenje. Najprej se je izučil za zidarja in pozneje za frizerja. V Renčah je odprl frizerski salon, ki je služil tudi za jakno predvojnim političnim aktivistom. Tovariš Strnad se je že v zgodnji mladosti pridružil boju delavskega razreda in temu ostal zvest vse svoje življenje. Temu cilju je posvetil vse svoje znanje, bogate revolucionarne izkušnje, vse svoje umske in fizične moči.

Že v rani mladosti 1930. leta je bil v Renčah sprejet v Zvezo komunistične mladine in kmalu nato v KP. Bil je sekretar OOKP, član komiteja KP v Renčah, sodeloval je v organiziranju partijske tiskarne v Renčah in v vseh drugih aktivnostih KP v Renčah in na Goriškem. Večkrat je bil delegat na partijskih konferencah pri Kaučah v Podkrajju.

Pripadal je generaciji predvojnih komunistov v Renčah, ki je dala neponovljiv prispevek idejnopolitičnemu ozaveščanju delovnih ljudi in celotnemu našemu boju in revoluciji. Že 1941. leta ga srečamo na partijski konferenci na Kremencah in pozneje na konferenci OF na Sveti Gori. Med vojno je opravljal vrsto pomembnih in odgovornih dolžnosti: bil je sekretar okrožnega komiteja KPS za Kras, sekretar okrožnega komiteja KPS za Baško, inštruktor pokrajinskega komiteja KPS za Kras in Vipavsko in pozneje vse do konca vojne vodja upravnega oddelka pokrajinskega načelstva narodne zaščite za Slo-

vensko primerje. Po vojni, do upokojitve je delal v organih za notranje zadeve v Novi Gorici. Bil je aktiven v družbenopolitičnih organizacijah: član revizijske komisije okrajnega komiteja KPS, član občinskega komiteja KPS, predsednik odbora ZZB NOV Šempeter, član in predsednik domicilnega odbora aktivistov OF za srednjeprimorsko okrožje.

Tovariš Strnad je bil nosilec partizanske spomenice 1941 in več visokih odlikovanj. Bil je dober tovariš, priljubljen pri ljudeh in med borci in aktivisti OF.

Franc Pregelj-Boro

Janez Zigmund

Decembra 1985 je umrl revolucionar, borec in politični aktivist, nosilec partizanske spomenice 1941 Janez Zigmund iz Loške doline.

Rojen je bil 5.4. 1902 v Vrhniku pri Ložu v vdani kmečki družini. Čeprav je imel veliko veselja do učenja, je zaradi socialnoekonomskih razmer lahko končal le štiri-razredno ljudsko šolo. Kot najstarejši izmed šestih otrok je moral med prvo svetovno vojno pri delu na domačiji nadomestiti očetovo odsotnost.

Bil je med ustanovitelji Društva kmečkih fantov in deklet Loška dolina in društveni tajnik. Vključil se je v kmečkodelavsko gibanje. V prid enotnega političnega in družbenoekonomskega boja proti razrednemu sovražniku je bil med pobudniki pri ustanovitvi Društva voznikov Loške doline.

Ob razpadu stare Jugoslavije so ga v bližini doma kot starojugoslovanskega vojaka ujeli Italijani. Pred odgonom v ujetništvo jim je pobegnil in se vrnil domov. Že maja 1941 je prišel ponovno v navzkriž z okupatorsko oblastjo, ker jim ni oddal orožja. V NOB ga je vključil Janez Hribar. Njegov dom na Trzah v Vrhniku je bil od poletja 1941. leta varno zatočišče za organizatorje OF in partije – Janeza Hribarja, Ivana Novaka-Očka, Franceta Popita-Jokla. Slednja dva sta septembra 1941 sprejela njega, brata Toneta, Franceta in sestro Ivanko v partijo. Na njegovem domu so bili številni sestanki in skrivališče za partizana Jako, ki je bil ranjen ob napadu na Lož. Septembra 1941 je Janez postal član ROOF in je odgovarjal za organizacijo terenskih odborov OF. Spomladi 1942 je bil kooptiran v RK KPS Loška dolina. V času osvobodjenega ozemlja je bil predsednik razlastitvene komisije, ki je razdelila zemljo tujega veleposestnika v Koča vasi, julija 1942 je bil izvoljen za predsednika NOO Vrhnika.

Od začetka italijanske ofenzive je delal v ilegali, okupator pa mu je požgal dom. Po kapitulaciji Italije je deloval kot član OOOFF Cerknica in referent okrožne gospodarske komisije, na volitvah aprila 1944 je bil izvoljen za predsednika okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Lo-

ška dolina ter član okrajnega komiteja. Ob združitvi Notranjskega in ribniškega okrožja pa je bil izvoljen za podpredsednika okrožnega izvršnega odbora Notranjskega-Ribnica in v tej funkciji uspešno deloval do osvoboditve.

Tudi po osvoboditvi je deloval predvsem pri ugotovitvi in graditvi nove ljudske oblasti. Na ljubljanskem okrožju je deloval kot predsednik komisije za agrarno reformo, nato je bil na ministrstvu za kmetijstvo načelnik oddelka za izvajanje agrarne reforme. Leta 1949 je bil premeščen na oblastni ljudski odbor Gorica, nato na okraj Postojna. Leta 1951 se je vrnil domov in postal predsednik občinskega ljudskega odbora Loška dolina.

Leta 1958 se je upokojil, a je še nadaljeval s političnim delom. Zlasti je bil aktiven v borbevske organizaciji, sodeloval pri zbiranju gradiv za MLO Lož, obravnaval razna družbenoekonomska vprašanja iz polpreteklo dobe v lokalnem glasilu in SZDL.

Vsem nam bo ostal v spominu kot vzor klenega, aktivnega in poštenega aktivista za naš socialistični samoupravni razvoj ter iskren soborec in tovariš.

Cveto Avsec

Franc Pajntar-Močnik

Revolucionar, borec NOB in komandant, družbenopolitični delavec, domoljub, prijatelj in tovariš Franc Pajntar-Močnik je 5. februarja letos sklenil svojo življenjsko pot.

Franc Pajntar-Močnik se je rodil 10. oktobra 1910 v Zakolci nad Baško grapo v revni kmečki družini. Tu je končal osnovno šolo in že v zgodnji mladosti okusil revščino in narodno zatiranje primorskih Slovencev pod fašistično Italijo. Tudi mali Močnik je moral na dnino in pomagati očetu in materi preživljati mlajše sestre in brate.

Ko mu je bilo devetnajst let, je Močnik dobil poziv na nabor in moral je bil na služenje v italijansko vojsko. Toda pobegnil je čez mejo v Jugoslavijo, v Ljubljano. Tudi v bivši Jugoslaviji ni imel rožnatega življenja. V Ljubljani je sodeloval v naprednem delavskem gibanju in ob kapitulaciji bivše Jugoslavije se je takoj priključil narodnoosvobodilnemu gibanju v Zgornji Šiški v Ljubljani. Kmalu je postal kandidat KPS in njen član. Tej partiji oziroma ZKS je ostal zvest vse svoje življenje. V začetku 1942 je Močnik odšel v partizane v Dolomitski odred na Babno goro. Od tod je s skupino prostovoljcev odpotoval na Gorenjsko v Gorenjski odred. Pozimi 1942 je bil poslan na Primorsko. Prišel je v Baško grapo z nalogo, da je vzpostavil zvezo med Gorenjsko in Primorsko. Močnik je bil izjemno požrtvovalen, vreden, dosleden in sposoben. Zato je tudi napredoval od borca do komandanta odreda in načelnika ekonomskega odseka 9. korpusa NOVJ. Po osvoboditvi je bil na svojo željo demobiliziran iz JLA in je takoj začel zagnano in požrtvovalno delo pri obnovi in graditvi Primorske.

Velik delež je prispeval pri dograjevanju in utrjevanju ljudske oblasti. Opravljal je pomembne in odgovorne gospodarske in politične dolžnosti. Bil je direktor podjetja za preskrbo na Mostu na Soči, predsednik okrajnega ljudskega odbora Tolmin in nato sekretar okrajnega komiteja KPS Tolmin, poverjenik za kmetijstvo pri oblastnem ljudskem odboru za Primorsko v Postojni in okrajnega ljudskega odbora Gorica, predsednik okrajne zadružne zveze Gorica in nazadnje predsednik občinskega ljudskega odbora Šempeter.

Leta 1961 je bil upokojen, toda družbeno in politično delo v DPO je požrtvovalno nadaljeval. Večkrat je bil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica, nato član njegovega predsedstva in predsednik komisije za stike z zamejstvom v sosednji Italiji. Tudi to zadnjo dolžnost je zelo uspešno opravljal in prav njegova je izjemna zasluga za razvoj tako pravnih tovariških in prijateljskih odnosov s slovenskimi in italijanskimi partizani v zamejstvu.

Tovariš Močnik je vse svoje moči razdal za našo srečo, za srečo sedanjih in prihodnjih rodov. Zavračal je vsako sovražstvo, želel in hotel je, da ljudje živijo v prijateljstvu, v svobodi, ki je najvišja vrednota človeštva. Bil je tankočuten, pošten, pravičen, delaven in tovariš v pravem pomenu te besede.

Spomin nanj bo v naših srcih živel dlje, kot je trajalo njegovo življenje. Mora živeti in spoštovati smo dolžni njegovo neizmerljivo delo v boju za našo srečo in svobodo in povojno graditev domovine. Močnik je bil nosilec spomenice 1941. Za zasluge v NOB ter vestno in požrtvovalno delo po osvoboditvi je prejel več visokih državnih odlikovanj in priznanj.

Lojze Kristančič-Minko

Ivan Sonjak

Avgusta lani smo se v gorski vasi Šentanel poslovili od Ivana Sonjaka, rojenega leta 1915 na Belšaku pri Prevaljah. Kot kmet je aprila 1943 začel sodelovati v NOV. Junija 1944 je aktivno stopil v boj. Imel je čin vodnika. Takoj po osvoboditvi je bil prvi komandir narodne milice v Črni na Koroškem, a ga je kmalu privlekla kmetija, da je zapustil vojaščino. Za njegovo hrabrost in delovanje med NOB je prejel odlikovanje.

Franc Habe

Na idrijskem pokopališču smo se poslovili od Franceta Habeta, ki se je pred 66 leti rodil na Vojskem nad Idrijo. Leta 1939 je odšel služiti vojaški rok v italijansko vojsko. Poslali so ga v Afriko. Pozneje so ga zajele ameriške čete na Siciliji. Spet je moral kot ujetnik v Afriko. Tam se je odločil za vstop v prekomorsko brigado. Kot tankist je sodeloval v bojih za Hvar, Brač in skozi Dalmacijo ter Bosno do Trsta, potem pa še pri končnih bojih na Koroškem. Za svoje delo je prejel več odlikovanj.

Jože Šumrada

V štirinasedemdesetem letu starosti je lani, na začetku leta, umrl Jože Šumrada z Babne police. Od njega so se poslovili na pokopališču v Viševki v Loški dolini. Že v predvojnem času se je kot mlad kmečki fant vključeval v napredno kmečko gibanje v Loški dolini. Od začetka vojne je deloval v vrstah Osvobodilne fronte in poleti dvainštiridesetega, ko so Italijani požgali njegovo domačo vas (domače in njegove sovaščane pa odgnali v internacijo), odšel med partizane. Bil je borec Zidanskovega in Ronkovega bataljona ter sodeloval pri gradnji barak za bolnišnico Tomšičeve brigade. Po kapitulaciji Italije je bil v komandi mesta Stari trg, nato pa pri notranjskem vojnem področju. Po vojni je obnovil požgano domačijo, ustvaril si je družino in bil znan kot poštenjak ter dober kmetovalec in čebelar.

Alojz Furlan-Gaber

Decembra lani smo se na pokopališču v Postojni poslovili od tovariša Alojza Furlana-Gabra, rojenega 1905. leta v Hruševici na Krasu, nekdanjega šefa ljudske milice za okraj Postojna, rezervnega kapetana 1. razreda in nosilca partizanske spomenice 1941 in številnih drugih visokih vojaških in državnih odlikovanj. Po italijanski okupaciji Primorske je občutil revščino, socialno in narodnostne krivice in zatiranje slovenskega naroda, zato se je že zgodaj vključil v napredno gibanje na Krasu. Zaradi aktivnosti je bil prvič zaprt že 1924. leta v Stanje-lu. Po prihodu iz zaporov je deloval ilegalno vse do 1940. leta, ko je moral skozi tržaške in puljske zapore. Že naslednji dan po vrnitvi iz zaporov je odšel v partizane v 2. Vipavsko četo. Sodeloval je pri ustanavljanju Gregorčičeve brigade, bil je komandir 1. čete 4. bataljona Gradnikove brigade in komandant 1. bataljona Južnoprimorskega odreda. Decembra 1944 je bil poslan v višjo oficirsko šolo pri glavnem štabu NOV in POS. Po šoli je bil poslan na Primorsko, kjer je prevzel pomembne naloge in dolžnosti v Bazoški brigadi. Bil je trikrat ranjen. Po vojni je prevzel odgovorne dolžnosti šefa okrajne uprave ljudske milice najprej v Ajdovščini, potem v Idriji in nazadnje v Postojni, kjer se je leta 1953 upokojil.

Vili Furlan

Proti koncu lanskega leta so na strmskem pokopališču pokopali Vilija Furlana iz Lemberga, ki je komaj dobro dopolnil šestdeset let. Vsa vojna leta je bil izredno aktiven krajevni družbenopolitični delavec in organizator številnih akcij.

Stane Bečaj

Lani je umrl Stane Bečaj iz Kamnika. Med NOV je opravljal kurirska dela. Po vojni je bil kurir Ozne vse do 1946. leta, ko je odšel na Češko, da bi se izučil za keramika. Leta 1948 se je vrnil domov.

Jože Vižintin

Metalurški tehnik Jože Vižintin se je rodil leta 1921 v Zalogu pri Ljubljani. Od aprila enainštiridesetega pa do sredice decembra 1943. leta je bil vojni ujetnik v nemškem ujetniškem taborišču v Melbernu (Stalag IV B), od konca istega leta do osvoboditve pa je bil v Tončkovem bataljonu VDV. Potem je krajši čas v petinštridesetem letu delal še na ljubljanskem okrožju. Umrl je lani decembra.

Peter Federuci

Decembra lani je umrl Peter Federuci. Rodil se je 1901. leta na Rogu pri Kambreškem. Vsa njegova družina je morala med prvo svetovno vojno v begunstvo v Italijo. Po vojni so se vrnil domov. Peter je hodil na dnino h kmetom. Leta 1942 je začel delati za partizane, toda bil je nasilno mobiliziran v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je vrnil domov in se vključil v brigado Simona Gregorčiča. Nato je sodeloval v vaški zaščiti in gospodarski komisiji. Prejel je medaljo zaslug za narod.

Rudi Colja

Januarja smo se na sežanskem pokopališču poslovili od Rudija Colja, rojenega 1923. leta v Ponikvah na Krasu. Za NOB je začel delati 1943. leta, naslednje leto pa je stopil v Južnoprimorski odred in nato v Bazoško brigado. Svojo bojno pot je končal pri osvoboditvi Trsta. Nato je opravljal odgovorne gospodarske in politične naloge. Bil je referent za preskrbo v oblastnem LO za Primorsko, kasneje direktor delovne organizacije Preskrba iz Sežane. Vse povojno obdobje smo ga srečevali kot predsednika ali člana samoupravnih in političnih organov v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti in občini. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod in prejel je več priznanj.

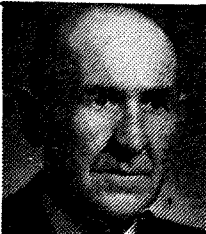
Jože Furlan

Januarja 1986 smo se v Podragi pri Podnanosu za vedno poslovili od nekdanjega soborca Slovenskega bataljona 1. krajiške udarne proletarske brigade Jožeta Furlana. Rodil se je 17. 8. 1921 v mali kmečki družini, ki se je preživljala s kmetijo in z dnino. Januarja 1943 je bil vpoklican v italijansko vojsko in bil poslan v Grčijo. Tu se je takoj povezal z grškimi partizani, ki se jim je pridružil ob kapitulaciji Italije. Koncem decembra 1943 so ga zajeli Nemci ter odpeljali v ujetniško taborišče v Jagodino, današnje Svetozarevo v Srbiji. V taborišču je ostal do avgusta 1944, ko je organiziral pobeg še petih ujetnikov - Slovencev. Povezali so se z izgnancem Francem Dakskoblerjem iz Slovenj Gradca, ki jih je odpeljal v vas Planino, kjer so se priključili partizanom. Bil je pri poveljstvu mesta Jagodine, v drugi polovici novembra pa je bil dodeljen Slovenskemu bataljonu 1. krajiške brigade. Kot topničar je bil iz tega bataljona premeščen v novo formirano protitankovsko baterijo 1. krajiške brigade. V sklopu te enote je sodeloval v bojih na sremski fronti in Slavoniji ter vzhodni Bosni do Črne na Koroškem.

Andrej Reje

Janurja smo se poslovili od Andreja Rejca iz Bohinjske Bistrice. Rodil se je 1922. leta. Na območju Naklo-Kranj je delal z mladino. Od 1943. leta je bil v Poključki četi, borec Kokrškega odreda, obveščevalec VOS in politični delegat. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod.

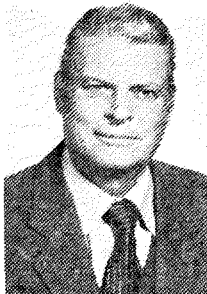

Janez Leskovec

Lani smo se na hotenjskem pokopališču poslovili od Janeza Leskovca iz Hotedršice. Delal je na terenu, zato je bil interniran v taborišče Padova. Po vrnitvi so ga Nemci odpeljali v taborišča v Nemčijo.

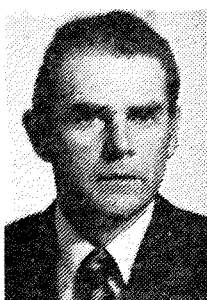
Krajevna organizacija ZB NOV Ljubljana Šerčer iz Ljubljane sporoča, da so v 1985. letu umrli njeni člani:

Simon Hnemer, Ivan Novak, Rozalija Krizman, Jože Štular, Rudolf Weikslar, Marija Trojar, Marko Selakovič, Zlata Drobnič in Anica Vidic.

Stanko Saksida

Iz vrst sotovarišev in krajanov iz Vrtojbe ga je iztrgala zahrbtna bolezen. Bil je spoštovan, aktiven človek, ki je deloval v ZRVS, ZB, ZK, v krajevni skupnosti in še kje. Takega ga je izobilikoval boj v partizanskih vrstah. Ob kapitulaciji Italije je odšel v partizanske enote in bil v 19. brigadi komandir voda, nato pa komandir čete. Po vojni je do leta 1956 deloval v JLA, po demobilizaciji pa je pomagal usposabljal mlade za ljudsko obrambo v občinskem organu za L.O. Trinajstega decembra so se od njega poslovili z vojaškimi častmi na pokopališču v Vrtojbi.

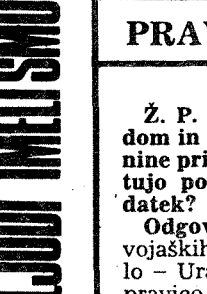

Ivan Lazar

Že oktobra lani so na zadnjo pot pospremili Ivana Lazarja iz Kromberka pri Novi Gorici. Rano mladost in otroštvo je preživel daleč od rojstnega kraja, sredi Italije, kamor je bil oče preseljen z vso družino. Ob začetku vojne pa se je vrnil v Kromberk in bil vpoklican v italijansko vojsko. Ob razpadu Italije se je vrnil domov in začel takoj delovati v tamkajšnjem odboru OF. Postal je kurir postaja P-3 pod Vremščico, kjer je vestno opravljal poverjene mu naloge vse do konca vojne. Po osvoboditvi se je z vso vneto vključil v obnovo - na delovnem mestu in v družbenih organizacijah. Zlasti v delu sindikata je bil dalj časa posebno aktiven. Hkrati je bil aktivist na športnem področju in je soustvaril pogoje za ustanovitev in delo društva Partizan v Novi Gorici. V zadnjem desetletju pa se je z enako vneto posvečal tudi obrambnim nalogam. Prejel je vrsto priznanj in odlikovanj.

Janez Petrovčič

V Hotedršici smo se lani poslovili od Janeza Petrovčiča iz Ravnika. Med NOB je zbiral hrano za partizane in bil odpeljan v taborišče Gonars. Po vrnitvi iz zaporov je prišel domov, od koder so ga Nemci odpeljali v Dachau.

Lambert Močilnik

V 79. letu je umrl Lambert Močilnik. Rodil se je v Močilih pri Kambreškem. Med prvo svetovno vojno je morala vsa družina v begunstvo v Italijo. Februarja je bil prisilno mobiliziran v kazenski bataljon italijanske vojske. Ob razpadu Italije se je vrnil domov in se vključil v 17. brigado Simona Gregorčiča, kjer je ostal do 1944. leta, nato je bil intendant v bolnišnici Bregin.

PRAVNI SVETOVALEC

Ž. P. S. Katerim vojaškim invalidom in uživalcem družinske invalidnine pripada dodatek za postrežbo in tujo pomoč in koliko znaša ta dodatek?

Odgovor: Po republiškem zakonu o vojaških invalidih (prečiščeno besedilo - Urad. list SRS, št. 24/1985) imajo pravico do dodatka za postrežbo in tujo pomoč vojaški invalidi V. do X. skupine, ki prejema invalidski dodatek ter neogibno potrebujejo za opravljanje osnovnih življenjskih potreb stalno postrežbo in tujo pomoč oziroma so slepi. Ta dodatek znaša 60 odstotkov osnove za invalidski dodatek, to je vsakokratno najnižjo pokojnino za celo pokojninsko dobo, ki jo določa Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS. Kolikor invalid oziroma uživalec družinske invalidnine, ki prejema invalidski dodatek, izpolnjuje tudi pogoje za dodatek za samohranilce, lahko prejema samo en dodatek.

K. K. P. Vaš mož, ki prejema tudi invalidski dodatek, je poklican na prestajanje zaporne kazni. Ali je upravičen, da v tem času prejema invalidski dodatek?

Odgovor: Po zakonu o vojaških invalidih gre invalidu, ki uživa invalidski dodatek in je pravno močno obsojen na zapor do šestih mesecev, med prestajanjem kazni zapor, daljšega od enega meseca, 50 odstotkov invalidskega dodatka, vendar le, če preživlja zakonca, s katerim je živel v skupnem gospodinjstvu, ali vzdrževane družinske člane. Če pa navedenih družinskih članov ne preživlja, mu za ta čas invalidski dodatek ne pripada. Če je invalid pravno močno obsojen na zaporno kazen, daljšo od šestih mesecev, nima invalidskih pravic tisti čas, ko prestaja kazen.

S. R. M. Prodali boste stanovanje, in vas zato zanima, ali boste imeli pri plačilu prometnega davka kot borec NOV kakšne olajšave?

Odgovor: V določbah zakona o davku na promet nepremičnin (Urad. list SRS, št. 35/1985) in za borce NOV predvidena nikakršna olajšava pri plačilu prometnega davka niti oprostitev plačila tega davka.

R. P. K. Kdo je po smrti uživalca družinske invalidnine upravičen do posmrtnine in v kolikšnem mesečnem znesku pripada upravičencem ta posmrtnina?

Odgovor: Po 30. členu zakona o vojaških invalidih, katerega prečiščeno besedilo je bilo objavljeno v Urad. listu, št. 24/1985, imajo ob smrti uživalca družinske invalidnine, ki je prejemal invalidski dodatek oziroma družinski dodatek, pravico do posmrtnine zakonec, ki je živel z njim v skupnem gospodinjstvu in vzdrževani družinski člani. Posmrtnina gre v dvomesečnem znesku invalidskega dodatka oziroma družinskega dodatka.

Karel Blazinšek

Pokopali so ga na pokopališču v Strmcu že lani. Njegov dom je bil med prvimi v kraju, kjer so organizirano začeli delovati v narodnoosvobodilnem gibanju. Sam se je vključil v neposredno delo aprila 1943 in številni aktivisti s tistega območja se ga spominjajo kot vdanega in dobrega človeka. Za svoje delo je prejel po vojni tudi več priznanj. Povejmo še, da je bil Karel Blazinšek rojen v Trnovljah leta 1914.

Partizanske smučine so spet oživele

Smučarsko središče Črni vrh nad Cerknim je bilo letos že 12. zapored prizorišče prireditve Partizanske smučine Cerknio 45. Prirejajo jo v spomin na prve partizanske tekme, ki so bile pred 41 leti v Cerknem. Spominska športna srečanja so na pobudo nekdanjih udeležencev prvih partizanskih smučarskih tekem, ki so bile v Cerknem januarja 1945, začeli prirejati leta 1975. Tedaj so se jih udeleževali nekdanji borci NOV, cicibani in mlajši pionirji primorske regije. Zadnja leta se tem pridružujejo še pripadniki Jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe in milice.

Spominske prireditve so v Cerknem privabile tudi nekdanje partizane in njihove komandante ter komisarje. Že pokojni Stanko Petelin je v svoji knjigi 31. divizija zapisal med drugim tole: »... Po Patizanskem dnevniku, ki je izšel iz divizije in se proslavljal kot edini odporniški dnevnik v Evropi, je 31. divizija spet priredila nekaj, česar v okupirani Evropi ni bilo. To so bile smučarske tekme, ko so se 20. januarja 1945 najboljši smučarji pomerili v patrolnem teku, naslednjega dne pa še v slalomu in

skokih. Najdlje je izven konkurence skočil nekdanji jugoslovanski rekordar Rudi Finžgar (31 m). Zvečer ob osmih so v Narodnem domu v Cerknem razglasili rezultate in podelili nagrade...«

Letošnje prireditve v Cerknem so se začele že v četrtek, 6. marca, z otvoritvijo prireditev, republiškim tekmovanjem za starešine TO v veleslalomu in pa prvenstvom severnoprimeških občin v veleslalomu za pripadnike TO in UNZ. V petek, 7. marca, je bilo občinsko šolsko prvenstvo v veleslalomu za mlajše in starejše pionirje, naslednjega dne pa republiško prvenstvo zveze vadiateljev, učiteljev in trenerjev smučanja v veleslalomu.

V nedlejo, 9. marca, so se pomerili borci in borce v veleslalomu in teku na smučeh. Uro kasneje je bilo občinsko šolsko prvenstvo v veleslalomu za cicibane. V treh dneh se je na smučinah zvrstilo skupno 728 tekmovalcev.

Popoldne je bila sklepna prireditev s podelitvijo medalj, priznanj in nagrad najboljšim. Učenci OS Vojkove brigade iz Spodnje Idrije pa so pripravili krajši kulturni program. Ob tej priložnosti velja zapisati tudi to, da so učenci osnovnih šol primorske in gorenjske regije tekmovali tudi v spisih na temo iz NOB, predvsem o tem, kaj vedo o zgodovini bolnišnice Franje.

J. Čurin

Zvestoba revolucionarnemu izročilu in rasti umetniške ravni

V takem ozračju in želji je potekal redni občni zbor Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane, ki ga je vodil predsednik Tone Turnher.

Zadnje leto, ko je umetniško vodstvo PPZ prevzel profesor Ciril Cvetko, se je zbor spoprijel z zelo zahtevnimi skladbami skladateljev Pavla Šivica in Marjana Kozine, ki so pevcem dale novo glasbeno znanje in zaupanje v svoje moči za nadaljnjo umetniško rast. To so potrdili samostojni nastopi na koncertih, predvsem pa gostovanje zbora v ČSSR.

Tudi srečanje partizanskih zborov - Partizanski pevski zbor Pinko Tomažič iz Trsta, Koroški partizanski pevski zbor iz Celovca in PPZ iz Ljubljane - na sklepi proslavi v čast 40 let svobode in dnevu JLA na Ravnah na Koroškem je izpričalo kvaliteto petja in zvestobo revolucionarnemu izročilu NOB.

Za rast v kvaliteti so pevci žrtvovali veliko svojega prostega časa. Trikrat na teden po 2 uri na vajah je veliko breme, ki ga zmore le tisti, ki je v pravem pomenu ljubitelj petja. V letu 1986 jih čaka že v aprilu zelo odgovoren nastop na tekmovanju pevskih zborov Naša pesem v Mariboru, nato še samostojni koncert v Ljubljani in več drugih nastopov širom po Sloveniji. V letošnjem letu nameravajo izvesti že nekaj let načrtovano gostovanje v SR Makedoniji. Tu so se priprave za gostovanje na Nizozemskem in snemanje za RTV Ljubljana. Poleg omenjenih nalog snujejo dolgoročni program svojega dela z željo, da bi z novimi skladbami obogatili in popestrili nastope s solisti in komornoinstrumentalnim ansamblom.

Za uresničevanje vseh predvidenih želja bo potrebno veliko dela in truda vseh. Prepričani smo, da bodo tudi tokrat uspeli in utrdili svoje mesto v kulturnem prostoru doma in na gostovanjih.

Jože Jenič

Trdi, da je bil samo prevajalec

Na vrhuncu kampanje na avstrijskih predsedniških volitvah so jo hudo zagodili njihovega poklicnemu politiku, bivšemu generalnemu sekretarju ZN Kurtu Waldheimu z očitki in dokazi o njegovi nacistični preteklosti. Ustrezan članek je iz svojih dunajskih virov objavil ameriški New York Times in povzročil veliko zadrege tudi ob Vzhodni reki v New Yorku, kjer je sedež svetovne organizacije. Ker je dr. Waldheim človek z največ možnostmi, da bi bil izvoljen za novega avstrijskega predsednika kot naslednik dr. Rudolfa Kirchschlägerja, je razumljivo, da je takoj pohitel z demantijem, za katerega bi lahko rekli, da je okrogel in oglat obenen.

Obtoženi Kurt Waldheim je potrdil, da je bil med drugo svetovno vojno pripadnik Hitlerjevega Wehrmacht in je kot takšen služboval na jugoslovanskem ozemlju, bil pa je tudi v solunskem poveljstvu pri generalu Alexandru von Lohru, vojnemu zločincu, ki je bil po vojni postavljen pri nas pred vojaško sodišče, obsojen na smrt in usmrčen. Dr. Waldheim pravi, da je bil v Lohrovem štabu samo prevajalec za italijansko in oficir »tehničnih služb«.

Izgovor je majav, da je kaj. Novinarji zagrebškega Vjesnika so šli v arhiv Hrvaške in v mapi z naslovom »Županstvo pri poglavinu - urad za odlikovanje NDH« našli seznam pripadnikov nemške okupacijske vojske in ustaških enot, ki jih je Pavelič odlikoval v štirih letih obstoja marionetne NDH. Bivši generalni sekretar ZN Kurt Waldheim je bil 9. junija 1942. odlikovan z ustaško sre-

brno kolajno krone kralja Zvonimira s hrastovimi vejicami. Odlikovanje mu je na temelju priporočila nacističnega generala Stahla podelil vojni zločinec Ante Pavelič. Uradna obrazložitev k medalji pravi, da jo je »poročnik Waldheim dobil za pogum v bojih proti upornikom v Zahodni Bosni spomladi in poleti 1942«.

Toliko o tem, na voljo je tudi faksimile tega ustaškega »dokumenta«, da po naključju ne bi prihajalo do hotene pomote. Sicer pa ne gre pozabiti še nečesa iz življenjske poti bivšega generalnega sekretarja svetovne organizacije: Še kot 20-letni študent se je Waldheim 1. aprila 1938. tri tedne po zloglasnem Anshlusu, priključitvi Avstrije k tretjemu rajhu, vpisal, kot poroča New York Times, v nacistično študentsko zvezo. Nekaj mesecev kasneje je postal pripadnik konjeniške enote SA, polvojaške nacistične organizacije, znane kot »rja-ve srajce«. Član te organizacije je bil ves čas, dokler ni odšel v Wehrmacht 15. oktobra 1939. Kurt Waldheim se izgovarja, da je šel po vojni zvedel, da so ga vpisali v SA in da se sam nikoli ni počutil njenega člana, pa tudi ne člana nacistične študentske zveze. Osnovni namen tega njegovega »pajdašenja« z nacisti je bil: zavarovati sebe in člane družine pred nacističnim »šikaniranjem«. Ko je vstopil v vojsko, se je Waldheim »opravljal« pred nacisti in odvrnil od sebe vsak sum. Waldheim pravi, da se ni upiral vključevanju v delo študentskih skupin, ker to ni imel za politično udeleževanje. »Če sem hotel končati študij«, je dejal, »sem moral imeti nekakšno zaščito«. Ponavlja, da

ni imel nikoli nobene članske izkaznice in da ni bil nikoli obveščen o tem, da je član nacističnih organizacij.

Zaščita, o kateri govori Kurt Waldheim, ga je pripeljala v štab vojnega zločince generala von Lohra in pred obličje njegovega vrednega pajdaša Anteja Paveliča. Bo že držalo, da so na sedežu ZN zaskrbljeni, ko čakajo na dan, ko bo dr. Waldheimu uspelo dokazati, da nismo imeli nacistična na položaju prvega človeka Svetovne organizacije.

Kakor piše New York Times, Kurt Waldheim zdaj priznava, da je služboval v Lohrovem štabu 1942. in 1943. leta, ko je general poveljeval enotam, ki so se bojevale proti jugoslovanskim partizanom in množično deportirali grške Jude. Vse dozdaj ni Waldheim nikoli govoril o tem obdobju svojega življenja, trdil je, da se je njegova vojaška kariera končala decembra 1941., ko je bil pri Orlu na vzhodni fronti ranjen v noge. Ko je leta 1942. ozdravel, se je posvetil študiju prava...

V nasprotju s tem pa nemški vojaški dokumenti pričajo, da je bil 14. marca 1942. razporejen v poveljstvo 12. nemške armade s sedežem v Solunu. Leta 1942. in 1943. je bil prevajalec za italijansko in jugoslovansko v Albaniji. Komanda generala Lohra, piše ameriški časopis, je bila tedaj angažirana v bojih proti Titovim partizanom. Med boji so požgali cele vasi, če so le sumili, da sodelujejo s partizani. O diviziji Prinz Eugen, s katere komandantom se je Waldheim fotografiral v Podgorici (današnji Titograd) maja 1943. pa jugoslovanski dokumenti izpričujejo, pravi New York Times, da je zagrešila najokrutnejše zločine nad civilnim prebivalstvom.

fi

TJA DO NASLEDNJEGA CETRTKA

Kaj lahko priporočimo v ogled v prihajajočih dneh?

V četrtek, 13. marca - poleg drugega - v Retrospektivi jugoslovanskega filma Svojega telesa gospodar, ki ga je v zdaj že »davnem« letu 1957 po znanem romanu hrvaškega pisatelja Slavka Kolara posnel Fedor Hanžeković. Kot je znano, gre za socialno dramo iz vojaškega okolja... in pri tem za eno najdragocenejših filmskih adaptacij v naši filmski zgodovini, čemur je ciklus Retrospektiva, ki je na sporedu enkrat na mesec, pravzaprav namenjen. (Začetek filma je napovedan ob 22.20).

V petek, 14. marca, bo nekatere med nami zanimal Vpis v vojaške akademije (na II. programu ob 18.15), marsikdo pa si bo v poznejši večerni uri (od 22.05 dalje) s stisnjenimi pestmi ogledoval film francoskega režiserja Boisseta, posnet leta 1972 v stilu politične srhljivke, o čemer priča tudi njegov naslov: Atentat. Gre za angažirano obdelavo atentata na alžirsk-

ga revolucionarja Ben Barko v letu 1965...

V soboto, 15. marca, ob 21.05 bo prav tako zanimiv in idejno zavzet naš ogled filma, ki pripoveduje pretrseljivo zgodbo o nasilniških začetkih kolonializma, in to na karibskem otoku po imenu Queimada. Tak je tudi naslov tega italijansko-francoskega-ameriškega filma, ki ga je leta 1969 posnel znani napredni italijanski režiser Pontecorvo.

Nedelja, 16. marca, bo dan volitev, tudi na televizijskem programu na gosto preprežen z mrežo oddaj pod naslovom Danes volimo.

V ponedeljek, 17. marca, bodo devetih razgrnili svoje barve Vihre vojne, ameriške nadaljevanke o dogajanju v Tretjem rajhu na začetku druge svetovne vojne - z vsemi deljenimi mnenji, ki spremljajo ta prikaz.

V torek, 18. marca, (ob 20.05) bomo preskusili svojo potrpežljivost z zahodnonemško dramo Se rastejo leske, v kateri je režiser Vojtech Jasný ponazoril starčevsko doživljanje in spomine nekdanjega vojnega letalca.

V sredo, 19. marca, bi se, morda, splačalo, sesti k televizorju že dopoldne, ko bo - ob 9. uri - na sporedu ponovitev dramatizacije Jenkovega Jepskega učitelja... naša dobra stara klasika. Popoldne ob 17.45 pa, kot vsako sredo v teh zimskih tednih: Ko se korenin zavemo. V 7. zaporedni oddaji tega ciklusa nas avtorja Križman in Klanjšček ter režiser Pogačnik popeljejo v drugo polovico leta 1942, v čas po končani poletni ofenzivi, v čas intenzivnega začetka krepitve belogardizma, čemur se je narodnoosvobodilno gibanje postavilo po robu z ustanavljanjem brigad in odločno protiofenzivno.

Zamejski utripi

Slovenci v zamejstvu slavijo te dni 2000. obletnico kraškega kamna. V Nabrežini nad Trstom imajo vrsto proslav, na katerih ne le da obujajo spomin, pač pa jim gre tudi za to, da bi kraški kamen spet široko uveljavili v gradbeništvu in umetnosti. Glavni obdelovalci kraškega kamna so bili vselej Slovenci, zato pa je ta kamen tudi nekaj simbol njihovega obstoja in vztrajnosti.

Na proslavi, ki daleč preraščajo meje kraškega območja, poudarjajo tudi, kako se ta visoka dvatisočletna obletnica kot nalašč ureja s časom, ko si Slovenci v Italiji prizadevajo za globalni zaščitni zakon, vendar ne zato, da bi se zapli vase, marveč odprli daleč navzven, kot je svojčas zelo daleč potoval njihov kamen.

Vprašanje zakona o globalni zaščiti je te dni spet v ospredju pomembnih političnih dogodkov v Furlaniji - Julijski krajini. To so dogodki, povezani s temami, ki jih bodo večinoma aprila pretresali na državnih shodih večjih strank in organizacij. Deželna sindikalna organizacija CGIL je že na svojem kongresu v Gradecu enotno podprla predlog, da se sprejme zaščitni zakon, s tem stališčem pa se je prejšnje dni strinjal tudi vsedrjavni kongres v Rimu.

Na pokrajinskem kongresu KP Italije v Trstu so se prav tako odločno izrekli za globalni zakon, ki naj velja za vse pokrajine v Italiji, kjer žive Slovenci; senatorka KP Italije Jelka Gerbec je v intervjuju poudarila, da bo partija v prihodnje vlagala še večje napore za sprejem zakona, pristavila pa je tudi, da bo treba prizadevanja poglobiti »v širini in dolžini«. To kajpak pomeni, da se bo morala tako rekoč večina še globlje seznaniti s slovensko problematiko, Slovenci sami pa naj bodo še bolj dejavni in odprti v italijanski stvarnosti.

Na pokrajinskem kongresu KP v Gorici so hkrati s podporo globalnemu zakonu izpostavili tudi, da je to »ključno vprašanje demokracije v teh krajih«. Na predkongresnih sestankih - kongres KP Italije bo aprila v Firencah - kar pogosto odmeva ugotovitev generalnega sekretarja Natte v Beogradu, da je »dobešno škandalozno«, da zakona še niso sprejeli, čeprav je minilo že 40 let od konca vojne.

Italijanska KP meni, da bi morali brž nadaljevati in čimprej skleniti parlamentarni postopek o njem; s podobnim stališčem so se tudi strinjali tudi na nekaterih drugih vsedravnih zborih, kot je bil na primer zbor Zveze italijanskih kmetovalcev v Rimu. Čeprav so na njem kajpak obravnavali mnogo širše in zapletene probleme, ki zadevajo kmetijstvo vse Italije, so naposed soglasno sprejeli tudi

resolucijo, s katero podpirajo globalni zakon za Slovence; in to ni nepomembno. Poročevalci so med drugim naglašali, kako so kmetovalci ob meji z Jugoslavijo navsezadnje večinoma Slovenci.

Slovenci v Italiji pa so te dni tudi sami spet zasadi li lopato v napore za sprejem zakona. Njihova Enotna delegacija, ki glede akcije za zakon zastopa vse Slovence v sosednji deželi, je naslovila posebno pismo na predsednika republike Cossigo ter ga prosila za sprejem. Delegacija je med drugim vnovič pozdravila predsednikova stališča o tem, da je treba skladno z ustavo dosledno ščititi narodnostne skupnosti na italijanskem ozemlju. Pismo so poslali tudi predsedniku vlade Craxiju, ga spomnili na njegovo objube leta 1984, ko je bil v Trstu, in spet posvarili, da se pri zakonu žal ničesar ne premika, čeprav je poteklo že več kot deset let od podpisa osimskih sporazumov.

Dejavniki, ki v Furlaniji - Julijski krajini niso za zakon oziroma ga podpirajo restriktivno, medtem kajpak ne mirujejo, vendar naltavajo včasih tudi na težave. Tržaški župan Richetti je moral na srečanju deželnih krščansko-demokratskih svetovalcev iz vse Italije le poudariti potrebo po »složenem življenju« dveh narodov, čeprav je o zakonu, kot je pri njem že navada, omejujoče navedel, da bi o njem morali premisliti »modro in previdno«.

Udarec, ki so ga v slovenskih organizacijah razlagali kot klofuto, pa so doživeli neofašisti na seji občinskega sveta v Gorici; hoteli so namreč vsiliti sprejem resolucije proti pripravi zakona ter za znano »preštevanje« Slovencev, vendar so ostali člani sveta enotno glasovali celo proti temu, da bi prišla resolucija na dnevni red seje.

Po svoje značilen dogodek, ki zadeva Slovence v Italiji, je tudi nova knjiga pod naslovom Gli sposi di via Rossetti (Poročenci z ulice Rossetti), ki jo je te dni v Trstu objavil istrski književnik Fulvio Tomizza. Gre za roman, ki ga je navdihnil žalostni dogodek iz leta 1944, ko so Nemci zasedli Trst, neznan zločinci (bržčas iz vrst tedanjih slovenskih odpadnikov) pa so zahrbtno umorili slovenska mladoporočca (mlada žena je bila sestra narodnega heroja Pinka Tomažiča), ki sta se bojevala za svobodo.

Pri predstavitvi knjige se je izrazilo, da sicer delo obdeluje tragično epizodo, da pa je njegova vrednost promicljiva tudi v luči zdajšnjih razmer Slovencev v Italiji: namreč, avtor spada v krog najbolj branih piscev v Italiji, knjigo bo kajpak bralo na tisoče ljudi v sosednji državi, Slovenci v Italiji pa bodo prek te knjige še bolj postali živa stvarnost, ob njej pa seveda tudi problematika, ki se jih tiče.

Miro Kocjan

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolanjskimi Toplicami in Semečem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1973 - Časopisni svet TV-15 naš tovaris: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorsko-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35